

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYODEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLER, OBSESİF KOMPÜLSİF BELİRTİLER İLE DİNİ
YÖNELİM İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ASMEN YESTER BOZKURT

LEFKOŞA

2019

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYODEMOGRAFİK
DEĞİŞKENLER, OBSESİF KOMPÜLSİF BELİRTİLER İLE DİNİ
YÖNELİM İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

ASMEN YESTER BOZKURT

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. FATMA GÜL CİRHİNLİOĞLU

LEFKOŞA

2019

KABUL VE ONAY

Asmen Yester BOZKURT tarafından hazırlanan “ Üniversite Öğrencilerinde Sosyodemografik Değişkenler, Obsesif Kompulsif belirtiler ve Dini Yönelim arasındaki ilişkinin incelenmesi ” başlıklı bu çalışma, 10/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

.....

Prof. Dr. FATMA GÜL CİRHİNLİOĞLU (Danışman)

Yakın Doğu Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

.....

Prof. Dr. Mehmet ÇAKICI (Başkan)

Yakın Doğu Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

.....

Yrd. Doç. Dr. Ayhan ÇAKICI EŞ

Yakın Doğu Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü

Prof. Dr. Mustafa SAĞSAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Asmen Yester BOZKURT

Tarih

İmza

TEŞEKKÜR

Çalışmam süresince desteklerini benden esirgemeyen tez danışmanım sayın, **Prof. Dr. FATMA GÜL CİRHİNLİ OĞLU**, sayın **Prof. Dr. Mehmet ÇAKICI** ve sayın **Yrd. Doç. Dr. Ayhan Eş ÇAKICI**' ya uygulamalar esnasında, yardımlarını esirgemeyen, **Uzm. Psikolog Gönül TAŐCIOĐLU**, **Uzm. Psk, İpek ÖZSOY**, **Uzm. Psk. Ayőe BURAN** ve kıymetli katılımcılara sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER, OBSESİF KOMPÜLSİF BELİRTİLER İLE DİNİ YÖNELİM İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Obsesif kompulsif bozukluğun en sık rastlanan psikiyatrik rahatsızlıklardan biri olması bilim çevrelerinde bu bozukluğa ilginin artmasına neden olmuştur. Dinin birey ve toplum hayatında önemli yer tuttuğu toplumlarda obsesif kompulsif bozukluğun dini alanda daha çok kendini gösterdiği görülmektedir. Dindar bireylerin yaşantılarında dini bir muhteva ile ortaya çıkan obsesif kompulsif bozukluk kişilerin dini, ailevi ve sosyal yaşantısında ciddi sıkıntılara yol açmaktadır.

Temel olarak psikiyatrik bir problem olan obsesif kompulsif bozukluğun dini alanda da kendini göstermesi sorunun dini boyutlarının da incelenmesi gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Çalışmaya Kıbrıs Yakın Doğu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi bölümünde öğrenim gören 270 lisans öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların 138'i kadın ve 132'si erkektir. Veriler 2018-2019 eğitim öğretim yılının birinci döneminde toplanmıştır. Yapılan araştırmada öğrencilerin dini yönelim ve obsesif-kompulsif durumlarının saptanması amacıyla ,Dini Yönelim Ölçeği ve Mousley Obsesif-Kompulsif soru listesi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 24.0 programı ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda Obsesif-Kompulsif belirtiler ve dini yönelim (Dışsal Yönelim) arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin bazı sosyo-demografik bilgilerle ilişkisi ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Obsesif-Kompulsif Bozukluk, Dini Yönelim, Obsesif-Kompulsif Bozukluk ve Din İlişkisi. Sosyodegorafik bilgiler.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF RELATIONSHIP BETWEEN SOCIODEMOGRAPHIC VARIABLES, OBSESSIVE COMPULSIVE SYMPTOMS AND RELIGIOUS ORIENTATION IN UNIVERSITY STUDENTS

Obsessive-compulsive disorder is one of the most common psychiatric disorders and it has increased the interest in this disorder in scientific circles. Obsessive compulsive disorder is more common in the religious area in societies where religion plays an important role in individual and community life. Obsessive compulsive disorder, which is caused by religious content in religious individuals' lives, causes serious problems in the religious, family and social life of people. Obsessive compulsive disorder, which is basically a psychological problem, manifested itself in the religious sphere, necessitated the examination of the religious dimensions of the problem. From this point of view, it was aimed to examine the relationship between obsessive-compulsive symptoms and religious orientation. 270 undergraduate students from the Faculty of Arts and Sciences at the Near East University of Cyprus participated in the study. 138 of the participants were female and 132 were male. The data were collected in the first term of 2018-2019 academic year. In order to determine the orientation and obsessive-compulsive status of the students, Religious Orientation Scale and Mousley Obsessive-Compulsive Question list were used. The data obtained from the study were analyzed with SPSS 24.0 program. As a result of the study, a strong positive relationship been found between Obsessive-Compulsive symptoms and religious orientation(External Orientation). This relationship has been shown to be related to some socio-demographic information.

Keywords: Obsessive-Compulsive Disorder, Religious Orientation, Relationship between Obsessive-Compulsive Disorder and Religion.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY

BİLDİRİM

TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO DİZİNİ	ix
KISALTMALAR	xi

1. BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.3 Araştırmanın Önemi.....	4
1.4 Araştırmanın Kapsamı.....	5
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6 Araştırmanın Hipotezleri.....	6
1.7 Tanımlar.....	6

2.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Obsesif-Kompulsif Bozukluk ile İlgili Genel Bilgiler	7
2.2. Obsesif-Kompulsif Bozukluğun Tarihçesi	8
2.3. Obsesif-Kompulsif Bozukluk Tanı Ölçütleri	9
2.3.1. ICD-10'a göre Obsesif-Kompulsif Bozukluk Tanı Ölçütleri	10
2.3.2. OKB Dsm-V Tanı Ölçütleri.....	10
2.4. Tanımlayıcı Epidemiyoloji (Descriptive Epidemiology)	12
2.4.1. Yaygınlık ve Sıklık (Prevalence and Incidence).....	12
2.4.2. Hastalık Başlama Yaşı ve Dağılımı	13
2.4.3. Cinsiyete Göre Dağılımı.....	14
2.4.4. Sosyokültürel Farklılıklar	16
2.5. Obsesif-Kompulsif Bozukluklara Neden Olduğu Düşünülen Faktörler	16
2.5.1. Psikososyal Etkenler	16
2.5.2. Genetik Etkenler.....	16

2.5.3. Obsesif-Kompulsif Bozukluk ve Beyin Görüntüleme Çalışmaları	17
2.5.4. Bilişsel Davranışçı Model	17
2.5.5. Psikodinamik Model	18
2.5.6. Biyokimyasal Araştırmalar	21
2.6. Din, Dindarlık, Dini Yönelim	22
2.6.1. Dinin Tanımı	22
2.6.2. Dindarlık ve Boyutları	23
2.6.2.1 Tek Boyutlu Yaklaşımlar.....	25
2.6.2.2. İki Boyutlu Yaklaşımlar.....	25
2.6.2.3. Çok Boyutlu Yaklaşımlar	26
2.7. Dini Yönelim ve Dini Yönelim Biçimleri.....	29
2.8. Obsesif Kompulsif Bozukluk İle Din İlişkisi.....	32
2.9. Obsesif Kompulsif Bozukluğun Dini İçerikli Kavramları	32
2.9.1. Vesvese.....	32
2.9.2. Scrupulosity (Titizlik/Vicdanlılık)	35
2.9.3. Dini Obsesyon	35
2.9.4. Dini Kompulsiyon	36
2.10. Dini içerikli Obsesif Kompulsif Bozukluk Nedenleri	36
2.10.1. Suçluluk ve Günahkârlık Duygusu	36
2.10.2. Tanrı Tasavvuru	39
2.10.3. Din Eğitiminde Yapılan Hatalar	40
3. BÖLÜM	
YÖNTEM	43
3.1 Araştırma Deseni	43
3.2 Evren ve Örneklemi	43
3.3 Veri Toplama Araçları	43
3.3.1.Sosyo Demografik Veri Formu.....	43
3.3.2-Maudsley Obsesif Kompulsif Soru Listesi(MOKSL)	44
3.3.3- Dini Yönelim Ölçeği	44
3.4 Veri Toplam Süreci	45
3.4.1-Verilerin İstatistiksel Analizi	46
4. BÖLÜM	
BULGULAR.....	48
5. BÖLÜM.....	75
TARTIŞMA	75

5.1. Obsesif Kompulsif Belirtilerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımından Elde Edilen Tartışma Sonuçları	75
5.2. Dini Yönelim Biçimlerinin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımından Elde Edilen Tartışma Sonuçlar	79
5.3. Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordamasına ilişkin regresyon Tartışma sonuçları.....	82
6. BÖLÜM	
SONUÇ ve ÖNERİLER	85
6.1 Sonuç	85
6.2 Öneriler	88
KAYNAKÇA	89
EKLER.....	99
Ek. 1 Üniversite Öğrencilerinde Sosyodemografik Değişkenler, Obsesif Kompulsif Belirtiler Ve Dini Yönelim Arasındaki ilişkinin İncelenmesi.	99
Ek. 2 Üniversite Öğrencilerinde Sosyodemografik Değişkenler, Obsesif Kompulsif Belirtiler Ve Dini Yönelim Arasındaki ilişkinin İncelenmesi	100
Ek 3. Sosyo demografik bilgi formu	101
Ek.4 Dini Yönelim Ölçeği.....	103
Ek. 5 Maudsley Obsesif Kompulsif Soru Listesi	107
Ek. 6 Ölçek İzni.....	108
ÖZGEÇMİŞ.....	109
İNTİHAL RAPORU	111
ETİK KURUL ONAYI.....	112

TABLO DİZİNİ

Tablo 1.Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı (n=270) Öğrencilerin.....	48
Tablo 2.Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları(n=270)	50
Tablo 3. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	51
Tablo 4. Öğrencilerin yaş gruplarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	53
Tablo 5. Öğrencilerin doğum yerlerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	54
Tablo 6. Öğrencilerin hissettikleri kimliklere göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	56
Tablo 7. Öğrencilerin sınıflarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	57
Tablo 8. Öğrencilerin üniversitede öğrenim yıllarına göre Dine Yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	59
Tablo 9. Öğrencilerin çalışma durumlarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270)	61
Tablo 10. Öğrencilerin kaldıkları yerlere göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270)	62
Tablo 11. Öğrencilerin ekonomik destek şekillerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	64
Tablo12. Öğrencilerin ailelerinin gelirine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	66
Tablo 13. Öğrencilerin kendi gelirlerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	68

Tablo 14. Öğrencilerin dini inançlarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	70
Tablo 15. Öğrencilerin yakın oldukları çizgiye göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması(n=270).....	71
Tablo 16. Öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği ile Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları arasındaki korelasyonlar (n=270).....	72
Tablo 17. Öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordamasına ilişkin regresyon sonuçları (n=270).....	73

KISALTMALAR

- MOKSL** : Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listes
- OKB** : Obsesif-Kompulsif Bozukluk (OKB)
- ICD** : Hastalık Sınıflandırma Kitapçığı
- DSM** : Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı veya Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitab
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- KKTC** : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Obsesyon, kişinin reddetme ve engelleme çabalarına rağmen tekrarlayan ve devam eden, kişinin zihnini ısrarla meşgul eden, istenmeyen düşünceler ve imgelerdir. Kişi, aklından atamadığı ve kendisini sürekli meşgul eden fikir ve korkunun saçma ve manasız olduğunu bilmekte (Armaner, 1973, s. 113), fakat yine de bu düşüncelerine engel olamamaktadır. Kişi, bu düşüncelerine engel olmaya çalıştığında ise düşünceler daha fazla önem kazanmakta, çoğu zaman bu düşünceleri etkisizleştirmek ya da ortadan kaldırmak için bazı davranışlara başvurmakta ve kişi bu davranışları ya da ritüelleri yerine getirmeye şiddetle ihtiyaç duymaktadır. Obsesyonlardan oluşan anksiyeteyi etkisizleştirmeye ya da azaltmaya yönelik olarak yapılan bu davranışlar ise kompulsiyon diye adlandırılmaktadır (Markarian; Larson; Aldea, 2010, s.78-88).

Gündelik yaşam içerisinde bazen kapının açık olup olmadığını kontrol ettiğimiz, yolda yürürken kaldırım taşlarını saydığımız ya da aralarındaki çizgilere basmamak için çaba sarf ettiğimiz, tüpü açık unutup unutmadığımızı düşünerek birkaç kez kontrol ettiğimiz, yoldan geçen arabaların plakalarını okuduğumuz, ütünün fişinin çekilip çekilmediğini kontrol ettiğimiz, elimizi yıkamamıza rağmen hala temiz olup olmadığı konusunda şüpheye kapıldığımız hepimizin başına gelebilmektedir. Bu düşünceler ve davranışlar obsesyon ve kompulsiyonlardan farklıdır. Birey obsesyon ve kompulsiyonlara sahip olduğunda gündelik yaşamı ciddi bir şekilde engellenmekte ve zamanının çoğunu bu davranışları yapmakla geçirmektedir. Kişi bu davranışları yapmadığında ise tarif edilemeyecek bir kaygı yaşamaktadır. Yapılan bu davranışlar, yani kompulsiyonlar, obsesyonlara ilişkin anksiyeteyi

azalttığından, kişi kompulsiyonları yapmadan anksiyeteyi dindiremez hale gelmektedir. Bir müddet sonra, kompulsiyonların az sayıda yapılması da anksiyeteyi dindiremez hale gelmekte ve kompulsif davranışlar artarak devam etmektedir.

Psikiyatrik tanılamalara göre kişinin yaşadığı bu durum obsesif kompulsif bozukluk (OKB) diye adlandırılmaktadır. Buna göre OKB, obsesyon ve kompulsiyonların kişinin gündelik yaşam akışını bozma derecesinde yoğunlaştığı durumlarda ifade edilen bir anksiyete bozukluğu olarak ifade edilmektedir.

Obsesyon ve kompulsiyonlar bireylerde tek başına ya da birkaç obsesyon bir arada görülebilmektedir. Herhangi bir bireyde her şeyden mikrop kapacağına ilişkin obsesyonlar görülürken, diğerinde çocuğunu öldürebileceğine ilişkin, bir diğerinde cinsel organını gösterebileceğine ilişkin obsesyon ya da kompulsiyonlar görülebilir. Dolayısıyla bu çeşitlilik ve farklılıklar bu hastalığın tanı-tedavi uygulamalarında daha etkin yöntemler bulunabilmesini de gerektirmektedir. Ortaya çıkan bu durum ise obsesyon ve kompulsiyonların sınıflandırılması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Yapılan bazı çalışmalarla obsesyon ve kompulsiyonlar sınıflandırılmıştır. En yaygın kullanılan sınıflandırılma Khanna ve Channabasavanna'nın sınıflandırmasıdır (Khanna ve Channabasavanna, 1987, s.23-28). Buna göre obsesyonlar bulaşma, günlük etkinlik, saldırganlık, cinsel, somatik, ölüm, dini, gayri şahsi ve geçmiş olarak; kompulsiyonlar da yıkama, güvenlik, günlük etkinlikler, sayma, dua, dokunma, utandırıcı davranışlar şeklindedir. Bu sınıflandırma içerisinde dini obsesyonlar da obsesif kompulsif bozuklukta alt tip olarak tanımlanmıştır.

Çevremizde tekrar tekrar abdest alan ya da alması gerektiğini düşünen, abdest alma süresi normalden çok çok uzun olan, defalarca namaz kılan, kıldığı namazın olmadığını düşünüp tekrarlayan, okuduğu sureyi eksik ya da yanlış okuduğunu düşünüp tekrarlayan, dua etmeden duramayan ve bunu belli bir sistematiğe ya da tekrar sayısına bağlayan, ibadetleri esnasında istemeden ve rahatsız olmasına rağmen aklına uygunsuz görüntü ve düşünceler gelen ve bu

düşüncelerini engelleyememekten dolayı muzdarip olan.. .kişileri gözlemlemekteyiz. Dini içerikli obsesif kompulsif düşünce ve davranışlara sahip kişilerin tipik özellikleri olarak tanımlayabileceğimiz bu düşünce ve davranış grupları aynı diğer obsesyon ve kompulsiyonlarda olduğu gibi bazı kişilerde tek başına bulunabilecekken çoğu kişide birkaçı birlikte bulunabilmektedir.

Dinlerin temel esaslar ve kurallarının oluşturduğu objektif varlığının yanında müntesiplerinin yorum ve uygulamalarından oluşan subjektif varlığından da söz edilebilir. İnsani eğilimlerin kişilik özelliklerinin, alınan eğitimin, içinde bulunulan sosyal ortamın dini anlayış, algılayış ve yorumlayış üzerinde belirgin etkisi bulunmaktadır. Bu şekilde farklı kişiliklere ve dini algılamalara göre çeşitli dindarlık tipleri gözlenmektedir. Ruh sağlığı ile ilgili problemlerin dini yaşantıya yansımaları ile de ruhsal açıdan anormal birtakım dindarlık tiplerinin ya da anormal dini davranışların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Dinin benlik bütünlüğünü sağlamada, psikolojik sorunlarla başa çıkmada manevi bir destek ögesi olduğu için ruh sağlığını olumlu yönde etkilediği yönünde düşünceler ağırlık kazansa da literatürde dinin ruh sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu savunanlara da rastlanmıştır. Hatta Freud ve Ellis gibi psikologlar daha ileri gidip dinin başlı başına bir ruhsal bozukluk olduğunu ileri sürmektedirler.

Çeşitli ruhsal rahatsızlıklarda dini muhtevanın görülmesi psikiyatri ve klinik psikoloji ile din bilimleri arasında ortak bir konu alanı oluşturmuştur. Bu nedenle dini içerikli ruhsal rahatsızlıklar esas itibarıyla bir hastalık olarak psikiyatrinin konusu olmakla birlikte kendilerini gösterdikleri alanın dini alan olması nedeniyle aynı zamanda din psikolojisinin de konuları arasına girmektedir. Dini alanda sıkça karşılaşılan ruhsal problemlerden biri de obsesif kompulsif bozukluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çerçeveden hareketle amacı demografik etmenler, obsesif-kompulsif belirtiler ve dini yönelim arasındaki ilişkinin incelenmesi olan çalışmada, obsesif-kompulsif bozukluk ile ilgili genel bilgiler, obsesif-kompulsif bozukluğunun tarihçesi, obsesif-kompulsif bozukluk tanı ölçütleri, tanımlayıcı epidemiyoloji, obsesif-kompulsif bozukluğa neden olduğu düşünülen faktörler başlıklarına yer verilmiştir, bununla birlikte dinin tanımı, dindarlık ve boyutları,

dini yönelim ve dini yönelim biçimleri ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Son olarak ta obsesif-kompulsif bozukluğun dini içerikli kavramları üzerinde durulmuş ve dini içerikli obsesif- kompulsif bozukluk nedenleri aile içinde ve çeşitli eğitim kurumlarında alınan din eğitiminde yapılan hatalar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

1.2 Araştırmanın amacı

Bu çalışmada yetişkin bireylerin obsesif- kompulsif belirtiler ile dini yönelimleri arasındaki ilişkinin araştırılması hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle, bireylerin obsesif- kompulsif belirti düzeylerinin saptanması , bu bireylerin dini yönelim biçimlerinin değerlendirilmesi ve bu değişkenlerin sosyodemografik değişkenler aralarındaki ilişkinin araştırılması planlanmıştır.

Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Katılımcıların obsesif kompulsif belirtileri hangi düzeydedir?
2. Katılımcıların dini yönelimleri hangi yöndedir?
3. Katılımcıların obsesif kompulsif düzeyleri ve dini yönelim biçimleri arasında birilişki var mıdır?
4. Katılımcıların sosyodemoğrafik yapıları ile obsesif kompulsif belirti düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
5. Katılımcıların sosyodemografik yapıları ile dini yönelim biçimleri arasında ilişki var mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Obsesif kompulsif bozukluğun en sık rastlanan psikiyatrik rahatsızlıklardan biri olması bilim çevrelerinde bu bozukluğa ilginin yoğunluğuna neden olmuştur. Dinin birey ve toplum hayatında önemli yer tuttuğu toplumlarda, obsesif kompulsif bozukluğun dini alanda daha çok kendini gösterdiği görülmektedir.

Farklı ülkelerde sürdürülen epidemiyolojik çalışmalarda saptanan yaşam boyu yaygınlığın % 1,9 - 2,5 arasında değişmekte olduğu belirlenmiştir (Weissman vd.,1994, s.7). Türkiye'nin kalabalık illerinden biri olan Konya'da sahada yapılan bir çalışmada, 3000 erişkin üzerinden OKB yaygınlığı % 3 olarak

bulunmuştur (Çilli, Telcioğlu, Aşkın, Kaya, Bodur & Sucur, 2004, s.369). TPD'nin toplum içerisinde yaptığı araştırmalar sonucunda OKB'nin her 100 kişiden 2- 3'ünde görüldüğü saptanmıştır. Temel olarak psikolojik bir problem olan obsesif kompulsif bozukluğun dini alanda da kendini göstermesi sorunun dini boyutlarının da incelenmesi gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Ancak ülkemizde obsesif kompulsif bozukluk ya da belirtiler ile din ilişkisi ilgili çalışmaların sınırlı oluşu, O.K.B yi etkileyen sosyolojik ve psikolojik etmenlerin tespitinin OKB li bireylerle klinik çalışmalarda yol gösterici olabilmesi amacıyla çalışma alana önemli katkıda bulunacaktır. Elde edilecek bulguların yeni araştırmaların ilerleyişine katkı sağlamsı açısından önemlidir.

1.4 Araştırmanın Kapsamı

Kıbrıs Yakın Doğu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi bölümünde öğrenim gören 270 lisans öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların 138'i kadın ve 132'si erkektir,

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın sadece üniversite öğrencilerini kapsamaması, araştırmanın sınırlı sayıda katılımcı üzerinde gerçekleşmesi, belli bir yaş aralığını kapsamaması, (Kıbrıs Yakın Doğu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi bölümünde öğrenim gören 270 lisans öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların 138'i kadın ve 132'si erkektir, katılımcıların büyük çoğunluğu; 18 ile 23 yaş aralığında), ve çalışmanın boylamsal olmaması (Veriler 2018-2019 eğitim öğretim yılının birinci döneminde toplanmıştır)

Obsesif-Kompulsif belirtiler, Maudsley Obsesif Kompulsif Soru Listesi (37) ile ölçülmüştür.

Dini yönelimleri, Dini Yönelim Ölçeği (22) ile ölçülmüştür

Sosyodemografik veri ölçeği (18) ile ölçülmüştür

1.6 Araştırmanın Hipotezleri

H_0 : Obsesif – Kompulsif belirtilerin düzeyi ile dini yönelim arasında bir ilişki yoktur.

H_1 : Obsesif – Kompulsif belirti düzeyi ile dini yönelim arasında pozitif bir ilişki vardır.

H_2 : Dini yönelim biçimlerinin Obsesif Kompulsif Belirtiler üzerinde etkisi vardır.

1.7 Tanımlar

Obsesyon(Saplantı): İstenmeyen tekrarlayıcı ve inatçı, düşüncelerin tüm çabalara rağmen bilince sızan, rahatsız edici, dürtü ve imgelerin meydana gelmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Budak, 2000, s 656)

Kompulsiyon (Zorlantı) :Obsesif düşüncelerin veya imgeleri meydana getirdiği kaygı ve gerilimden kurtulmak amacıyla başvurulan davranışlara kompulsiyon denir (Budak, 2000, s.656).

Demografik etmenler: Yaş, cinsiyet, Medeni durum, eğitim, inanç gibi etmenlerdir.

2.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Obsesif-Kompulsif Bozukluk ile İlgili Genel Bilgiler

Obsesif-Kompulsif Bozukluk (OKB) istenmeyen ve zorlayıcı obsesif düşüncelerin ve rahatsız edici imgelerin meydana gelmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bunlara genel olarak obsesif düşünceleri veya imgeleri nötrleştiren yada korkulan bir olayı veya durumu önlemeye ilişkin kompulsif davranışlar eşlik etmektedir (Steketee ve Barlow, 2002, s. 50). OKB düşüncelerinin saçma doğası, kendini deneyimleyen kişi tarafından sıklıkla tanınmasına rağmen kontrol edilmesi zordur. Obsesif- kompulsif bozukluk motor işleyişi etkiler düşüncüyü değiştirir, ruh halini bozar, algıyı ve iradeyi zedeler. Bütün bunlar sosyal hayatta düzensizliğe, önemsenecek derecede hareket kaybına, aile düzeninin bozulmasına ve ekonomik güçlüklerle yol açar (Howart, 2005, s. 6). Bu açıdan obsesyonlar ve kompulsiyonlar sıkıntı verdikleri kadar zaman kaybına da, kişinin günlük yaşantısında, eğitim hayatında veya iş hayatında işlevini yitirmesine de neden olurlar (Butcher, Mineka & Hooley, 2011, s.387). Obsesif kompulsif bozukluk diğer bütün psikolojik rahatsızlıklar arasında bir fenomendir, çoğunlukla kişinin mağduriyetine utanç duygusu eşlik eder. Bu nedenle sıklıkla gizlenir veya saklı tutulmaya çalışılır (Steketee ve Barlow, 2002, s.50). Sosyal ve kişisel hayatını bu denli etkilemesine rağmen kontrol altına alınabilen bir psikiyatrik sorundur. Kompulsif davranışlar OKB'si olan kişi tarafından obsesyona engel olmak için aşırı kuralcı bir yapıda gerçekleşir (Howart, 2005, s. 7). Buradaki amaç, korkulana engel olmak veya azaltmaktır. Kişi bu zorlayıcı düşünceleri kendisinin ürettiğinin bilincinde olmalıdır. Obsesif kompulsif bozukluğu olanlar, bu obsesyon ve kompulsiyonların ne kadar da mantıksız ve aşırı olduğuna dair sürekli bir "kavrayış" içindedir (Butcher vd., 2011, s.387).

Ulusal Epidemiyolojik Alan Araştırması (Epidemiologic Catchment Area, ECA) sonuçlarına göre OKB başlama yaşı takriben 23 bulunmuştur (Karno vd., 1988). Başka bir araştırmada kadınlarda başlangıç yaşı olarak 22 yaş civarı belirtilirken, erkeklerde bu yaş 19 olarak ifade edilmektedir (Sayar, Uğurad & Acar, 1999, s.144).

2.2. Obsesif-Kompulsif Bozukluğun Tarihçesi

Obsesif-kompulsif bozukluğun hikayesi çok eskilere dayanmaktadır. Orta Çağ'da obsesyonları ve kompulsiyonları olan kişileri şeytanın ele geçirdiğine inanılmıştır. Paramedikal alana konu olan OKB 1467'de Alman Heinrich Kramer'in yazmış olduğu "Malleus Maleficarum" (Cadı Çekici) kitabında cadının nasıl çıkarıldığı anlatırken obsesyon ve kompulsiyonla, insanı şeytanın ele geçirmesi olarak tarif edilmiştir. Shakespeare'in Macbeth'ine konu olan cinayetinde de Lady Macbeth işledikleri bu cinayetin ağırlığını taşıyamaz ve her gece uyurgezer halde ellerinden arındıramadığı hayali kan izlerini yok etmeye kalkışır. Fakat bir türlü ellerini kan lekelerinden arındıramaz (Eyüboğlu, 1967, s.68).

1838'de Jean Dominique Esquirol (1772-1840), "dürtü monamanisi" tanımını yapar (Aslan ve Ünal, 1995, s.107). Bunun anlamı istemsiz engel olunamaz aktivitedir. Böylece OKB konusunda yeni bir çığır açılmıştır.

1883'de Robert Burton "Melankolinin Anatomisi" kitabında, korktuğu için havuz kenarında bulunmaktan kaçınan ve kalabalıkta uygunsuz şeyler söylemekten endişelenen bir vaka sunmuştur.

1866'da Benedique Augustin Morel (1809-1873) obsesyon terimini kullanmıştır. Obsesyonları duyguların hastalanması olarak tanımlar.

1878'de Carl Westpahl obsesyonları benliğe yabancı olan düşünceler olarak tanımlamıştır.

1903'de Pierre Janet, obsesyon ve kompulsiyonları fobiler gibi "psikastenî" adı altında ele almıştır. Bir diğer deyişle kuşku hastalığı olarak gördüğü obsesyon ve kompulsiyonları daha sonraları obsesif kompulsif nevroz olarak adlandırır (Öztürk, 2008, s.485).

Freud, olaya analitik açıdan yaklaşarak, bunların cinsel ya da agresif dürtülerden kaynaklandığını belirtir. Kızı Anna Freud bu dürtülerin yarattığı anksiyeteye karşı kişinin savunma mekanizmalarını devreye soktuğunu söylemiştir.

1911 'de Paul Eugen Bleuler (1857-1939) OKB'yi şizofreni altında sınıflandırmıştır.

2.3. Obsesif-Kompulsif Bozukluk Tanı Ölçütleri

OKB, 1980'de ilk defa yapılandırılmış sınıflandırmalardan DSM-III'e dahil edilmiştir (DSM-III, 1987). DSM-III-R obsesyonları düşünceler, kompulsiyonları ise davranışlar olarak tanımlamıştır. DSM-IV ise anksiyeteyi artıran özellikteki düşünceleri obsesyon, azaltan özelliktekileri ise kompulsiyon olarak sınıflamayı önermektedir. Buna ek olarak DSM-IV hekime "OKB, içgörüsü az olan tip" tanısı koyma imkanını sunmaktadır (Kaplan ve Sadock, 1989: 991). OKB Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından hazırlanmış olan DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-Fourth Edition) sınıflama düzeninde anksiyete bozuklukları arasında görülmektedir (Karamustafalıoğlu vd., 2009). Fakat anksiyete bozukluklarındaki gibi bir kaygıdan söz etmek mümkün değildir. OKB'deki kaygı daha çok obsesyonların neden olduğu rahatsızlığa katlanamama durumudur. Bir şeylerin yolunda gitmediğine veya doğru olmadığına dair hissedilenlerdir. Bu durum "not just right-experiences" olarak tanımlanmaktadır (Laura, 2004). Obsesyonlar nedeniyle yaşanan bunaltı OKB nin anksiyete grubu altında sınıflanmasına neden olmuştur. ICD-10'a (international Clasification of Diseases-Then Edition) göre OKB "Nevrotik, strese bağlı ve somataform bozukluklar" altında yerini almaktadır (Bayraktar, 1997, s.30).

Günümüzde OKB ICD-10 ve DSM-IV gibi sınıflandırma sistemlerinde tanımlanmaktadır. Bu iki sistem birbirine oldukça yakın olmakla beraber DSM-IV OKB'yi kaygı bozuklukları altında sınıflandırması sebebiyle eleştiriye maruz kalmaktadır. Çünkü OKB'deki kaygı ikincil olması bakımından da kaygı bozuklukları ile benzerlik göstermez (Dünya Sağlık Örgütü, 1993).

Kaygı bozukluğunun temel ve en belirgin özelliği kişiyi yetersizleştiren yoğunluktaki gerçek ve rasyonel olmayan korku veya kaygılardır. DSM-IV-TR'de yedi temel kaygı bozukluğu tipinden biri de OKB'dir. Bu farklı bozuklukları birbirinden ayıran en önemli şey kişilerin yaşadıkları korku/paniğe karşı kaygı belirtilerinin derecesi ve en çok etkilendikleri nesne yada durum tipleridir. OKB'si olan kişilerde zorlayıcı düşünce ve imgelere tepki olarak yoğun kaygı veya rahatsızlıklar yaşayabilirler. Ayrıca kaygıyı azaltmak için kendilerini ayin niteliğinde kompulsif eylemlerin içinde bulabilirler (Butcher vd., 2011, s.390).

2.3.1. ICD-10'a göre Obsesif-Kompulsif Bozukluk Tanı Ölçütleri

- İnsanın kendi dürtüleri yada düşünceleri olarak tanımlansa da ego-distonik özellik gösterir. Yani kişi bu düşünceleri ve dürtüleri mantıksız ve anormal bulmaktadır.
- İnsanın birden fazla karşı duramadığı düşünceleri olsa bile en az bir tanesine karşı koymakta başarısızlık yaşaması gerekmektedir.
- Düşünce veya davranış zevk verici olmamalıdır (anksiyetenin veya gerilimin azalması zevk olarak değerlendirilemez).
- İmaj, dürtü ya da düşünce rahatsızlık verecek biçimde tekrarlayıcı olmalıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 1993).

Bunlar depresyonda görülen "ruminasyonlarla" karıştırılmamalıdır. Zira depresyon OKB'ye en fazla komorbidite gösteren rahatsızlıktır.

2.3.2. OKB Dsm-V Tanı Ölçütleri

A. Takıntıların (obsesyonların), zorlantıların (kompulsiyonların) veya her ikisinin beraber bulunması:

Takıntılar (obsesyonlar) (1) ve (2) ile tanımlanır:

1) Bazı zamanlarda istenmeden ve zorla geliyor gibi yaşanan, bir çok kişide belirgin bir sıkıntı veya kaygıya sebep olan, sürekli ve tekrar eden düşünceler, imgeler veya itkiler.

2) İnsan, bu imgeleri, düşünceleri veya itkileri önemsememeye veya baskı altına almaya çalışır ya da bunları başka bir eylemle veya düşünceyle yüksüzleştirme (bir zorlantıyı yerine getirerek) girişiminde bulunur.

Zorlantılar (kompulsiyonlar) (1) ve (2) ile tanımlanır:

1) Bireyin takıntısına tepki olarak veya katı şekilde uyulması gerekli kurallar doğrultusunda yapmaya zorlanmış gibi hissettiği tekrarlamalı davranışlar (örneğin; el yıkama, denetleme, düzenleme) veya zihinsel eylemler (dini değeri olan sözler söyleme, sayı sayma, kelimeleri sessiz bir şekilde tekrar etme).

2) Bu zihinsel eylemler ya da davranışlar, yaşanan sıkıntı veya kaygıdan korunmak veya sıkıntı ve kaygıyı azaltmak ya da korkulan bir durumdan sakınmak için yapılır; fakat bu zihinsel eylemler veya davranışlar yüksüzleştireceği ya da korunulacağı tasarlanan durumlarla gerçekçi bir şekilde ilişkili değildir veya açıkça aşırı bir seviyededir.

Not: Küçük çocuklar bu zihinsel eylemlerinin veya davranışlarının amaçlarını dile getirmeyebilirler.

B. Takıntılar veya zorlantılar bireyin vaktini alır veya klinik bakımdan belirgin bir sıkıntıya, toplumsal işle alakalı alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte düşmeye hazır olur.

C. Takıntı- zorlantı belirtileri, bir maddenin (kötüye kullanılabilen bir madde, bir ilaç) veya başka bir sağlık durumunun fizyolojisiyle ilgili etkilerine bağlanamaz.

D. Bu bozukluk, başka bir ruhsal bozukluğun belirtileri ile daha iyi açıklanamaz (örneğin; yaygın kaygı bozukluğunda olduğu gibi aşırı kuruntular; beden algısı bozukluğunda olduğu gibi dış görünümle aşırı uğraşma; biriktiricilik bozukluğunda olduğu gibi sahip olduklarını elden çıkartmakta ya da onlarla ilişkisini kesmekte güçlük çekme; trikotillomanide (saç yolma bozukluğu) olduğu gibi saçını yolma; deri yolma bozukluğunda olduğu gibi derisini yolma; basmakalıp davranış bozukluğunda olduğu gibi basmakalıp davranışlar; yeme bozukluğunda görüldüğü gibi törensel yeme davranışı; madde ile ilişkili ve bağımlılık bozukluğunda görüldüğü gibi maddeleri veya kumar oynamayı sürekli düşünme; hastalık kaygısı bozukluğunda görüldüğü gibi sürekli bir

hastalığın olduğunu düşünme; cinsel sapkınlık bozukluğunda görüldüğü gibi cinsel itkiler veya düşlemler; yıkıcı bozukluklarda, dürtü denetimi ve davranım bozukluğunda görüldüğü gibi dürtüler; yeğlin depresyon bozukluğunda görüldüğü gibi suçlulukla ilgili düşünsel uğraşlar; şizofreni açılımı kapsamında ve psikozla giden diğer bozukluklarda görüldüğü gibi düşünce sokulması veya sanrısallık uğraşlar ya da otizm açılımı kapsamında bozuklukta görüldüğü gibi yinelemeli davranış örüntüleri).

Varsa belirtiniz:

İçgörüsü iyi ya da oldukça iyi: Kişi, takıntı-zorlantı bozukluğu inanışlarının kesinlikle ya da olasılıkla gerçek olmadığını ya da olmayabileceğinin ayrımındadır.

İçgörüsü kötü: Kişi, takıntı-zorlantı bozukluğu inanışlarının olasılıkla gerçek olduğunu düşünür.

İçgörüsü yok/sanrısallık inanışlar: Kişi, takıntı-zorlantı bozukluğu inanışlarının gerçek olduğunu kesin olarak inanmaktadır.

Varsa belirtiniz:

Tikle ilişkili: Kişinin o sırada ya da geçmişte bir tik bozukluğu öyküsü vardır.

2.4. Tanımlayıcı Epidemiyoloji (Descriptive Epidemiology)

2.4.1. Yaygınlık ve Sıklık (Prevalence and Incidence)

Epidemiyolojik çalışmalarda OKB'nin yaşam boyu yaygınlığı % 1-3 (Bebbington, 1998, s. 3) olarak bildirilmektedir. Bu sonuç diğer kültürler içinde geçerliliğini korumaktadır (Çilli, 2004, s.370). Subklinik OKB oranı ise % 2 olarak bildirilmektedir. Burada etkilenenler daha az psikososyal bozulma yaşamaktadırlar. Buna rağmen sağlıklı olan kontrol gurubuna kıyasla kişilerin yaşam doyumunun daha az olduğu görülmektedir (Grabe, 2001, s.268).

Farklı ülkelerde sürdürülen epidemiyolojik çalışmalarda saptanan yaşam boyu yaygınlığın % 1,9 - 2,5 arasında değişmekte olduğu belirlenmiştir (Weissman vd.,1994, s.7). Türkiye'nin kalabalık illerinden biri olan Konya'da sahada

yapılan bir çalışmada, 3000 erişkin üzerinden OKB yaygınlığı % 3 olarak sbulunmuştur (Çilli, Telcioğlu, Aşkın, Kaya, Bodur & Sucur, 2004, s.369). TPD'nin toplum içerisinde yaptığı araştırmalar sonucunda OKB'nin her 100 kişiden 2- 3'ünde görüldüğü saptanmıştır. Fakat birçok kişi belirtilerin hafif olmasından kaynaklı veya hastalıklarını gizlemek istemeleri ve hiç kimseye belli etmek istememeleri veya uzun yıllar süren rahatsızlıklarına alışmış olmaları sonucu profesyonel yardıma başvurmamalarının sebeplerindedir (Köroğlu, 1995, s.20). OKB'nin hetorejen yapısı ve klinik olmayan obsesif düşüncelerle kinik olanların güçlkle birbirinden ayırt edilebilmesi bu olguların hastalıkla ilişkilendirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle obsesif belirtilerine rağmen daha az insan, klinik yardım aramaktadır (Selvi vd., 2010, s.133-138).

2.4.2. Hastalık Başlama Yaşı ve Dağılımı

OKB'nin ortalama başlangıç yaşı geniş bir aralıkta seyretmektedir (Sayar vd.,1998).

Bozukluk kadınlara göre erkeklerde birkaç yıl daha erken başlamaktadır (Lensi vd.,1996, s.102).

Çocukluk ve ergenlik çağında görülen OKB oranı erkeklerde kadınlara göre 1,5 - 2,5 kat daha fazladır (Tükel, 2004, s.50).

Rahatsızlık çoğunlukla çocukluk döneminde veya adolesan döneminde ortaya çıkmaktadır. Sayar ve arkadaşlarının çalışmasına göre erkeklerde başlangıç yaşı $18,3 \pm 6,9$ iken kadınlarda yaş aralığı $24,5 \pm 9,4$ olarak bildirilmiştir (Sayar vd., 1999, s.140).

Sayar ve arkadaşlarının (1999) yaptığı başka bir araştırmada ise obsesyonların dağılımı şöyledir; kirlenme/bulaşma, günlük etkinlikler (emin olamama/şüphe) ve cinsel obsesyonlardır. En sık rastlanan kompulsiyonlar ise, yıkama, kontrol etme-güvenlik ve günlük etkinlikler olarak tespit etmişlerdir (Sayar, 1999, s.86).

Calamari ve arkadaşlarının (2004) Y-BOKÖ ile yaptıkları çalışmada en sık görülen obsesyonlar ve kompulsiyonlar sırasıyla kirlenme/bulaşma, zarar verme, biriktirme, sabit fikirlilik, simetri, emin olamama olarak belirlenmiştir.

Belirtileri de yetişkinlikte görülen belirtilerden ayırt edilemeyecek kadar benzerdir (March ve Leonard, 1998). İlk hastalanma yaşı olarak kadın ve erkekte geç adolesan evresine denk gelen 20'li yaşların başlangıç dönemi gösterilse de, hastalığın çıkış yaşı çok daha ileriki yıllara yayılmaktadır. Buna neden olan en önemli faktör hastaların profesyonel yardım aramakta gecikmeleri gösterilmektedir. Çeşitli çalışmalardan anlaşıldığı üzere, hastalığı % 50-70 oranında yaşam olayları veya stres faktörleri (Örneğin; hamilelik, cinsel problemler, yakınıni kaybetme) sonucu ortaya çıkmaktadır (Rasmussen ve Tsuang, 1986, s.746; Lensi, 1996, s.62).

OKB'nin sosyodemografisi ile ilgili olarak Manisa Psikiyatri ve ABD'de yapılan örneklem hasta sayısı 96 ve erkek sayısı 24 (% 25), kadın sayısı 72 (% 75) olan araştırma sonuçları; hastalığın ortalama başlangıç yaşı $23,89 \pm 11,3$ (aralık=7-60 yaş), hastalığın ortalama süresi $9,3 \pm 28$ yıl (aralık=1-36 yıl) olarak bildirilmiştir. Obsesyon kompulsiyon dağılımı açısından bakıldığında erkek hastalarda saldırganlık (% 70,8) ve diğer obsesyonlar adı altında sınıflanan bilme anımsama gereksinimi, uğurlu-uğursuz sayılara inanma ve batıl inanışlar (% 62,5), kirlenme obsesyonu (% 58,3) ve simetri obsesyonu (% 54,2) ile en sık rastlanan obsesyonlar olduğu belirlenmiştir. Erkeklerde en çok rastlanan kompulsiyonlar; yineleyici törensel davranışlar (% 54,2), temizlik-yıkama kompulsiyonu (% 50,0), kontrol kompulsiyonları (% 45,8) ve dokunma gereksinimi, abartılı liste hazırlama, batıl davranışlar gibi diğer kompulsiyonlar başlığında toplananlar (% 37,5) olarak belirtilmektedir. Kadınlarda ise saldırganlık obsesyonları (% 75), kirlenme (% 59,7), simetri (% 59,7), kuşku obsesyonları (% 58,3) en sık görülen obsesyonlar olarak bildirilmiştir. En sık görülen kompulsiyonlar olarak temizlik-yıkama (% 69,4) kontrol kompulsiyonları (% 54,2), tekrarlayıcı törensel davranışlar (% 47,2), diğer kompulsiyonlar (% 41,7). Kadınlarla erkekler arasında anlamlı bir fark bulunan tek obseyon biriktirme obsesyonudur. Bu obsesyon kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir.

2.4.3. Cinsiyete Göre Dağılımı

Çeşitli epidemiyolojik çalışmalara göre kadınlarda OKB'nin yaşam boyu yaygınlığının daha fazla olduğu bildirilmektedir (Grabe, 2000, s.250).

1999 yılında Skoog & Skoog yaptığı çalışmada 20 yaşın altında erkeklerin hastalanma yaşının kadınlara göre (erkekler % 44, kadınlar % 22) anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğu bildirilmiştir.

2012 yılında Wittchen ve Jacobi tarafından yürütülen, 5.318 kişi ile gerçekleştirilen geniş çaplı bir araştırmaya göre 18 yaşın üstündeki kadınlarda yaşam boyu prevalansı % 4,2, erkeklerde ise % 3,5 olarak bildirilmiştir.

İran'da, Muhammedi ve arkadaşları tarafından 25.180 kişi ile 18 yaşından büyük kadın ve erkeklerde yapılan çalışmada OKB'nin yaşam boyu prevalansı kadınlarda % 3,4, erkeklerde ise % 2,3 olarak bildirilmiştir. Bazı çalışmalarda ise kadınların erkeklere oranla daha yüksek bir oran göstermesi erkeklerin profesyonel yardım arama sıklığının düşük olmasından kaynaklandığı savunulmaktadır (Grabe, 2000, s.251).

Khanna ve Channabasavanna obsesyonlar ve kompulsiyonların içeriği ile ilgili kapsamlı bir çalışma yapmışlardır. En yaygın kullanılan sınıflandırma biçimi bu çalışmaya dayanmaktadır. Çalışmadaki obsesif kompulsif belirtilerin içerik sıralaması şöyledir: Obsesyonlar; bulaşma/kirlenme, günlük etkinlik, saldırganlık, cinsel, somatik ve dini. Kompulsiyonlar ise; yıkama, kontrol/güvenlik, günlük etkinlikler, sayma, tekrarlayıcı törensel davranışlar, dokunma, utandırıcı davranışlar şeklindedir.

Demet ve arkadaşları (2005) yaptıkları araştırmada erkeklerde en sık görülen obsesyonları sırasıyla; saldırganlık, uğurlu-uğursuz sayılar/batıl inançlar (büyüsel düşünce) ve diğer obsesyonlar, kirlenme, simetri/düzen olarak tespit etmişlerdir. Yaptıkları bu çalışmada en sık görülen kompulsiyonları; yineleyici törensel davranışlar, temizlik/yıkma ve kontrol kompulsiyonları olarak tespit etmişlerdir. Aynı çalışmada kadınlar için sırasıyla obsesyonlar şöyledir; saldırganlık, kirlenme, simetri ve kuşkudur. Kompulsiyonlar ise; temizlik/yıkama, kontrol en sık görülenler olarak belirtilmiştir.

Beşiroğlu ve arkadaşları (2004) sağlık yardımı arayan ve aramayan hastalar arasında belirtilerin yoğunluk açısından farklı olduğunu bularak, yoğunluğun rahatsızlığın merkezinde olduğu fikrini (Goodwin, Koenen & Hellman, 2002, s.115) doğrulamışlardır.

Yoğunluğun belirleyici bir faktör olması nedeniyle bu çalışmanın örneklem

gurubu olan sağlıklı kadınlarda ve sağlıklı erkeklerde obsesif-kompulsif belirtilerin yoğunluğunun eşit düzeyde olması beklenmektedir.

2.4.4. Sosyokültürel Farklılıklar

Yapılan çalışmalara göre farklı kültürlerde şaşırtıcı derecede kültürün etkisiyle oluşan OKB içerikleri tanımlanmaktadır. Bu çalışmalardan anlaşıldığı kadarıyla sosyo kültürel faktörler belirtilerin detaylarını etkilemektedir. Örneğin dini içerikli obsesyonlar ve kompulsiyonlar kişinin ait olduğu dinin kurallarına göre şekillenmektedir (Tek ve Uluğ, 1995, s.400) veya bulaşma-kirlenme obsesyonları da kültürün değerlerine göre farklılık gösterebilir.

Hastaların büyük bir kesiminin hekim veya psikiyatri uzmanları yerine bunların dışında mercilere başvurmaları OKB'nin bizim toplumumuzda diğer psikiyatrik rahatsızlıklara oranla daha az tanındığı kanısını oluşturmaktadır. Özellikle bulaşma obsesyonu ve yıkama/temizleme kompulsiyonu başta olmak üzere toplumumuzda OKB belirtilerinin kişinin huyu karakteri olarak görülmesinin bu rahatsızlığın hastalık olarak algılanmasını engellediği akıllara gelebilir (Uğuz, Karababa & Aşkın, 2007, s.30).

2.5. Obsesif-Kompulsif Bozukluklara Neden Olduğu Düşünülen Faktörler

2.5.1. Psikososyal Etkenler

OKB'yi anlamadaki önemli kavramlardan biride sosyal öğrenmedir. Bu kurama göre anksiyete iç çatışmalardan çok dış olaylardan etkilenir. Kişi pek çok durumun kendi elinde olmadığını hisseder (Atkinson vd., 1995, s.85).

2.5.2. Genetik Etkenler

OKB'de genetik etkiyi bulmak için ikiz çalışmalarına yer verilmiştir. Yapılan ikiz çalışmalarının sonuçlarına göre tek yumurta ikizlerinde eş hastalanma düzeyi çift yumurta ikizlerinden daha yüksek bulunmuştur. Bu çalışmalardan elde edilen olumlu neticeler ve ayrışım analizinde vurgulanan tek gen bölgesi modeli, OKB riskini arttıracak başka aday genler üzerine araştırma yapılmasını sağlamıştır. İlişkilendirme çalışmaları ile nörotransmitter metabolizmasına ait genler ile nörogelişimsel yollar incelenmiştir (Tükel,

2009, s.81).

Yapılan araştırma sonuçlarına göre OKB'li kişilerin ailelerinde kontrol gurubu ailelerine göre 3-5 kat daha fazla oranda obsesif kompulsif semptomlar olduğu bildirilmiştir (Sadock, 2005, s.36).

2.5.3. Obsesif-Kombulsif Bozukluk ve Beyin Görüntüleme Çalışmaları

Bu çalışmaların sonuçlarına göre, orbitofrontal korteks, anterior singulat girus ve bazal gangliyonlarda yapısal ve işlevsel anormalliklerin varlığı gözlemlenmiştir (Tükel, 2009, s.80). Bazal ganglia ve amigdala limbik sisteme bağlanırlar. Limbik sistem duygusal davranışları denetler. OKB'li kişilerden alınan PET taramalarından elde edilen bulgular, frontal korteksin iki bölümündeki (orbital frontal korteks ve singulat frontal korteks/girus) etkinliğin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Her ikisi de limbik alanla bağlantılıdır. Ayrıca OKB'si olan kişilerde bazal gangliyanın bir parçası olan alt kortikal kuyruklu çekirdekte aşırı derecede yüksek etkinlik bildirilmiştir. Beynin bu ilkel kesitleri, cinsellik, saldırganlık ve temizlik gibi ilkel davranışların yürütülmesinde etkindir (Butcher vd., 2011, s.392). Eğer belirtiler, obsesif düşünceyi harekete geçiren uyaranlar tarafından provake edilirse bu alanlardaki etkinliğin daha da yükseldiği görülmektedir. Öyle ki "obsesyonların malzemesi" diyebileceğimiz, cinsellik, saldırganlık, temizlik ve tehlike gibi ilkel dürtüler, orbital frontal korteksten kaynaklanmaktadır (Baxter, Schartz, Bergman, Szuba & Guze, 1991, s.670). Bu dürtüler normal şartlarda kortigo-basal- gangliyonik-talamik kesitten geçtiği esnada kuyruklu çekirdek tarafından filitrelenir. Filitrelenen dürtülerden sadece en güçlü olanı talamusa ulaşabilir. Bazal gangliya isimli yapılar kümesinin bir elemanı olan kuyruklu çekirdek/korpus sriatum hedefe yönelik istemli hareketlerin yürütülmesinde görev almaktadır (Butcher vd., 2011, s.392).

2.5.4. Bilişsel Davranışçı Model

Carr, obsesif-kompulsif bozuklukta bilişsel görüşü ortaya atan kişidir. Aşırı abartılı tehdit oluşturan düşüncelerin varlığından söz eder. Düşüncelerin abartılı değerlendirmelerinin neden olduğu endişe ve istenmeyen şekilde biteceği varsayılan duruma engel olmak için törensel davranışlar başlar (Carr,

1974, s.8).

Obsesif-kompulsif bozuklukta ağırlıklı olan davranışsal öğrenme kuramı, Mowrer'in iki süreçli kaçınmayı öğrenme kuramıdır (1947). Bu kuram Miller ve Dollard (1950) tarafından obsesif-kompulsif belirtiler ile ilişkilendirilmiştir. Mowrer'in kuramına göre nötr uyarıcılar klasik koşullanma yoluyla korkutucu düşünce veya deneyimlerle bağdaştırmaktadır. Bunun sonucunda kişide kaygı başlamaktadır. Örneğin kapı kollarına dokunma ya da el sıkışma gibi eylemler "korkutucu" kirlenme düşüncesiyle bağdaştırmaktadır. Bu ilişkinin bir kez kurulmasının ardından her el sıkıştığında veya kapı koluna dokunduğunda oluşan rahatsızlığın giderilmesi için yapılan el yıkama kompulsiyonunun rahatlatıcılığının fark edilmesi sonucu kişi bu tutumunu defalarca tekrarlamayı göze almaktadır. Kaygıyı azalttığı için, kaçınma tepkisi olan yıkama davranışı pekiştirilmiştir (Rachman, 1978). Bu görüşe göre obsesif kompulsif semptomların oluşumu ve sürdürülmesi bilgiyi işleme tarzıyla ilgili görülmektedir. OKB mağdurları sağlıklı kişilerle karşılaştırıldığında, OKB'lilerin bilgiyi işleme biçimlerinin belirgin bir şekilde işlevsiz olduğu görülmüştür (Clark, 2004, s.42).

Bir diğer bilişsel modelde metakognisyonudur. Metakognisyonlar Rachman tarafından (1986) vurgulanan "thought ation fusion" (eğer birini öldürmeyi düşünüyorsam, bu birini öldürecekimin kanıtıdır) kuramına dayanır. Bu kuram "thought event fusion" (örneğin; sapık düşüncelerimin olması benim sapık olduğum anlamını taşır), "thought object fusion" (olumsuz/negatif düşüncelerim nesnelere etkiler) ile geliştirilir. Bütününde bilişsel davranışçı model bilişsel bileşenlerin anlamını (bilgi işleme, değerlendirme, inanma), aynı zamanda öğrenme deneyimlerini (örneğin; rahatsız edici hisleri ritüellerle azaltmak), rahatsızlığı oluşturan veya sürdüren faktörler olarak incelemektedir.

2.5.5. Psikodinamik Model

Feud'a göre obsesif kompulsif davranışlar hastanın zihni gerçek yaşamda onu hiç, ilgilendirmeyen düşüncelerle doludur ve kişi ona yabancı olan dürtüler hissetmektedir, bu sebeple istemediği eylemler sergilemek durumu ile karşı karşıya kalır. Zihnine takılan bu düşünceler (obsesyonlar) hastaya saçma gelir

ve hasta için bir anlam taşımaz. Bu düşünceler hiçbir zaman eyleme geçmese de hasta bu düşünceleri anımsatan durumlardan sürekli kaçma eğilimindedir. Hastanın isteği dışında gerçekleştirdiği davranışlar, günlük hayatın olağan etkinlikleri olan eylemlerin abartılmış ve törensel şekillerinden öteye gitmemektedir ve kişi obsesif eylem veya kompulsiyon denilen bu zararsız davranışları kendi istemi dışında gerçekleştirmektedir (Geçtan,1993, s.201).

Çözümlememiş ödipal çatışmalar OKB'nin dinamiğinde rol oynar. Kişide daha önce gelişmiş olan anal fiksasyon anksiyete karşısında kendisi için güvenli döneme gerilemesine neden olur (Köroğlu, 1995, s.12).

Regresyon, OKB'de önemli bir mekanizmadır. Böylece kişide konversiyon histerisi geliştikten, obsesif kompulsif bozukluk gelişir (Davison ve Neale, 2004, s.15).

Freud'a göre obsesif nevroz "sadist süperego" ile "mazoşist ego" arasındaki ilişkidir. Bu durum oldukça çetin geçer öfkenin kontrol altında tutulabilmesi için sürekli yeni tepkiler geliştirmesi gerekir. Törensel davranışlar, kararsızlık ve düşünce karışıklıkları, dehşet verici bir eylem karışma düşünceleri gibi. Obsesif-Kompulsif nevrozlarda baskı altına alınmış öfke hiçbir zaman dışa vurulmaz, sürekli kişinin içinde kalır ve onu rahatsız eder. Eğer kişi duygularını dışa vurabilseydi, bu rahatsızlıktan kurtulabilirdi. Obsesif nevrozdaki korku her zaman kızgınlığa galip geldiğinden içteki istek dışa vurulacağına kişinin kendisine karşı sadistce kullanılır. İşte bu durumun kökeninde anne ve babanın tutumunun büyük önemi vardır. Bir yandan çocuklarını katı bir disiplinle yetiştiren anne babalar öte yandan onlara karşı sonsuz özveride bulunurlar. Katı disiplin çocuğu engeller ve kırarken, aşırı düşkünlük çocuğu silahsız bırakır. Öyle ki çocuk "annem ve babam o kadar iyiler ki onlara kızgın bile olsam bunu dışa vurmamalıyım "hissine kapılır" (Tükel, 2004, s. 74).

Yani ödipal dönemde yaşanan dürtü ve isteklerden doğan çatışmalar terk edilerek anal dönemin ambivalans özelliğinin içine girilir. İçerisinde bulunan bu iki değerlilik durumu karar verme sürecinde yaşanan tereddütlerle kendini ortaya koyar. Anal döneme ait savunma mekanizmalarından "yalıtma", "yapma-bozma" ve "karşit tepki oluşturma" OKB'nin şeklini belirler (Tükel,

2004, s.76). Bunlar 'İd' dürtüsünün ortaya çıktığı çocukluk dönemindeki "Ben" e ait savunma mekanizmalarıdır (Freud, 2015). Anal dönemin başka bir özelliği büyüsel düşünce regresyonudur. Kişiler herhangi bir fiziksel eylem olmadan eylemin vuku bulmasını sağlayacaklarını zannederler (Sadock ve Kaplan, 2005, s.12). Bunlar düşüncelerinin büyüü bir yanının olduğu kanısıyla korkuya kapılırlar. Obsesif- kompulsif durum aşırılığa gittiğinde bir bozukluk olarak tanımlanır. Aşırı tepkiler benliğin (ego) yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkan bir durumdur. Aşırı tepki sorunlu durumu kolaylaştırmak yerine daha da sorunlu hale getirir. Bu tepkiler çocukluk çağlarında ebeveynin kısıtlayıcı ve cezalandırıcı tutumuna bağlı olarak gelişir. Birbirini takip eden eylemlerle kişi gerilimi boşaltmaya çalışır (Geçtan, 1993, s.16).

2.5.5.1. Savunma Mekanizmaları

Obsesif Kompulsif nevrozlu bir insan, ilkel özellikteki saldırgan ve cinsel kapsamlı dürtülerini kontrol altına alabilmek için soyutlanma (isolation), tepki oluşturma (reaction formation), entellektüalizasyon ve yapma-bozma (undoing) mekanizmalarını birlikte kullanır (Geçtan, 2013, s.22).

Alt benlikten benliğe geçen dürtüler, benlikte düşünceler arasındaki ilişkide ikincil süreç hakim olduğu için dolaysız yoldan doyum yoluna gidemezler. Onlardan gerçekliğin gereklerini ve bunun ötesinde üst benlikten kaynaklanan ahlaki yasaları göz önünde bulundurmaları istenir. Sonuçta dürtüler beğenilmemek riskiyle karşı karşıya kalır eleştiriye uğrar, reddedilir ve üzerlerinde yapılacak her türlü değişime boyun eğerler. Benliğin bu koşulda amacı, sınırlarının korunmasını sağlayacak uygun savunma yöntemleriyle dürtüleri sürekli olarak felce uğratılmasıdır. Benlik savunması başarıya ulaştığı takdirde, alt benliğin saldırısı son bulur ve ruhsal ateşkes yeniden kurulmuş olur (Tükel, 2009, s.70).

2.5.5.1.1. Karşıt tepki oluşturma (Reaction-Formation)

Obsesyonel nevroziklerde dürtüsel kirlilik ve düzensizlik isteklerine karşı titizlik tutumu ve düzenli olma eğilimleri baş gösterir. Ambivalansa ilişkin çatışmaların sık olduğu obsesyonel nevrozlarda, iki çatışan duygudan biri fazla yoğunlaşırken diğeri yok olmaktadır. Duygunun abartılı derecesi, mevcut

olanın yalnızca kendisi olmadığını, diğer zıt duygunun baskı altında tutulduğunu ortaya koyar.

Bunlar asıl dürtülerin aksine davranışların sergilendiği durumlardır. Kişi aslında davranmak istediği biçimin tam tersine davranış örüntüleri geliştirir. Nefret duygusuna karşı koyabilmek için onun tam tersi olan sevecenlik yönünü ortaya çıkarır. İçindeki kaba eğilimlerin önüne geçmek için oldukça nazik olmak gibi tutumlar sergiler. Bu durumda ortadan kaybolan istenmeyen tutum bilinç dışında varlığını sürdürür. Görünürde nefretin yerini sevgi, zalimliğin yerini nezaket, inatçılığın yerini itaatkarlık alır (Tükel, 2009, s.75).

2.5.5.1.2. *Yapma bozma*

Obsesyonel nevrozlar için tipik bir mekanizma olan yapma-bozma iki aşamalı semptomlarda görülür. Bu nevi semptomlarda bir eylem diğeri ile bozular. Bunu yapmaktaki amaç sanki hiçbir eylem yapmamış gibi olmaktır (Tükel, 2009, s.78). Örneğin halk arasında uğursuzluğu ve kötü bir şeyi önlemek için “maşallah” deme, tahtaya vurma bazı yapma bozma eylemlerine örnektir (Öztürk, 1989, s.481).

2.5.5.1.3. *Yalıtma (Isolation)*

Yalıtma obsesyonel nevrozlar için tipik olan bir diğer savunma mekanizmasıdır. Düşünceler onlara eşlik eden duygudan yalıtılır. Örneğin “annem bir kaza geçirecek” şeklinde obsesyonel bir düşüncenin bilince ulaşması, eşlik ettiği duygulardan yalıtılmasıyla mümkün olabilmektedir. Kişi, duygunun eşlik etmediği bu tarz bir düşünceyi, kendinden uzak bulur; isteği dışında aklına zorla getirdiği şekliyle yaşar (Tükel, 2009, s.62)

2.5.6. **Biyokimyasal Araştırmalar**

Seratonerjik Sistem: Obsesif-Kompulsif bozuklukta nörotransmitter seviyesinde bir bozulmanın söz konusu olabileceği varsayımından hareketle yapılan çalışmalarda, merkezi seratonerjik sistemdeki bozulmanın etiyolojide etkili olduğu ileri sürülmüştür. Seratonin geri alımını engelleyen klomipramin, fluoksetin, fluvoksamin, sertralin gibi ilaçların OKB belirtilerini azaltması bu görüşü desteklemektedir. Fakat seratonin varsayımı OKB patogenezinin

açıklanması için gerekli olmakla beraber yetersizdir. OKB patogenezinde seratonine ilaveten dopamin nörotransmisyon sisteminde varlığı çeşitli çalışmalarla ortaya konulmuştur (Tükel, 2009, s.64).

2.6. Din, Dindarlık, Dini Yönelim

Bu kısımda çalışma için önemli olan din, dindarlık, dini yönelim kavramları irdelenmiştir. Bu kavramların her biri bir diğeri için temel teşkil etmektedir. Dini yönelimi anlayabilmek için din ve dindarlık kavramlarına da hakim olmak gerekmektedir. Bundan dolayı bu kavramlar çalışmanın ilgili oldukları boyutları ile açıklanacaktır.

2.6.1. Dinin Tanımı

Din kavramının birçok farklı bakış açısına göre yapılmış tanımı bulunmaktadır. Din kavramının yapı olarak karmaşık ve çok yönlü olması, tam olarak bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Şimdiye kadar yapılan tanımlarda tam olarak bir görüş birliği sağlanamamıştır (Subaşı, 2002, s.25). Yapılan tanımlar değerlendirildiğinde din anlayışının dönemlere göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Ancak tanımlar temelinde birbirine benzemektedir.

Din kelimesi arapça kökenli bir kelimedir ve geniş kapsamlı bir anlama sahiptir. Din kelimesi kelime anlamı olarak adalet, mükafat, itaat, ceza, yol gibi anlamlar taşımaktadır (Peker, 2003, s.75). Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamber efendimizin hadislerinde değişik anlamlarda kullanılmış olan bu sözcük, yaradana ibadet ve itaat etmeyi, doğru yoldan ayrılmamayı, ahlaklı olmayı, iyilikleri ifade etmektedir. Din kelimesi batı dillerinde Allaha korku ve saygı ile bağlanmak, dini tören ve ayinlere katılmak ve ibadete yönelmek gibi anlamlar taşıyan "religion" kelimesi ile ifade edilmektedir (Peker, 2003. s.76).

Genel manasıyla sosyolojik alanda yapılan tanımlara göre din; inanış ve davranış biçimleri ile bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen, doğru işler yapmaya yönelten, toplum içinde huzur ve barış ortamında bir arada yaşamayı sağlayan kurallardır (Günay ve Küçük, 1997). Psikolojik alanda yapılmış tanımlara göre din; hayata anlam, birey davranışlarına yön veren, kutsal bir yaradan ve güç kavramına dayanan inançlar bütünüdür (Budak, 2000, s.29).

Teolojik açıdan İslam düşünürleri dinin tanımını yaparken Kur'an-ı Kerim'de geçen ifadeleri ve inançları göz önüne almışlardır. İslam'a göre din; yalnızca Allah'a ibadet ederek şirkten uzaklaşmayı gerektiren, peygamberlerin getirmiş olduğu zaman ya da zemine göre değişiklik göstermeyen Allah tarafından konulmuş ilkelerin bütünüdür (Erkal, 2004, s.125).

Yapıcı'ya (2007) göre din; direk veya dolaylı bir şekilde kutsal ve ilahi olanla girilen ilişkiler neticesinde, gerek bireylere gerekse topluma değişik seviyelerde belli bir düşünce, duyuş ve davranış biçimi sunan insanlara yaşama dair bir amaç ve anlam veren, varoluşsal kaygılarına açıklama getiren sembolik bir sistemdir.

2.6.2. Dindarlık ve Boyutları

Yapılan çalışmaların genelinde dindarlık ve din kavramları karıştırılmaktadır. Ancak din ve dindarlık kavramları birbirinden oldukça farklı anlamlara sahiptir. Tapılan tanımlarda dindarlık kavramı mensup olunan dine, kültüre, kişiden kişiye göre değişiklik göstermekte ve farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

Dindarlık kavramı bireyin günlük yaşantısında dinin önemini ifade eden, bireyin dine ne derecede inandığını ve bağlandığını gösteren bir kavramdır (Kirman, 2004, s.76). Davranışçı psikoloji ekolünün önde gelen isimlerinden olan Pavlov'a göre dindarlık, iç güdüsel olarak koruma ve güven anlayışının ifadesidir. Malinowski'ye göre dindarlık kavramı özlümsüzlük isteğinin ve sonsuzluk umudunun bir yansıması olduğu, Freud'a göre dindarlığın zorlanıma yönelik geri dönüşü ifade eden bir isteğe dayandığı, Erikson, Kohut ve Winnicott'a göre ise ebeveyn karakterinde bir Allah'ın varlığına sığınma arayışı olarak ifade edildiği Bahadır (2011) tarafından belirtilmektedir.

İslam dinine göre dindarlık, davranış ve inanç olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır (Koroğlu, 2012). Bunlar:

1) Kişinin Allah'a O'nun kitaplarına, meleklerine, ahirete, peygamberlerine ve kıyamet gününe olan inanç boyutudur.

2) Allah'ın emrettiklerine tam olarak teslimiyet ve itaat, yasakladığı davranış biçimlerinden kaçınmak yoluyla bireyin inancını günlük davranış ve

fonksiyonlarına yansıttığı davranış boyutu (zahiri/ameli boyut).

Dünyada din ile OKB arasındaki ilişkinin incelendiği pek çok araştırma vardır. Sica, Novara ve Sanavio (2002), Katolik İtalyanlarla yaptıkları araştırmada obsesif-kompulsif bilişleri incelemiş ve oldukça dindar bireylerin, obsesif-kompulsif belirtilerin ölçülmesi, düşüncelerin aşılması, düşüncelerin kontrolü, sorumluluk ve mükemmeliyetçilik konularında daha yüksek puan aldıklarını tespit etmişlerdir. Higgins, Pollard ve Merkel (1992), OKB hastalarının normal ve endişeli kontrol katılımcılarına göre çok daha fazla dini çatışma yaşadığını tespit etti. Ayrıca, araştırmalar OKB hastalarının önemli ölçüde daha fazla devlet ve özellik suçu yaşama eğiliminde olduklarını ve kontrollerden daha yüksek ahlaki standartlara sahip olduklarını göstermektedir (Theodore ve Witzig, 2004, s.11).

Dindarlığın boyutlarının incelendiği çalışmalar ile ilgili Türkiye’de ve dünyada farklı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışmaların ayrıntıları aşağıda incelenecektir.

Dinî hayatın yaşanılış biçimi insanlar açısından farklılık gösterebilir. Aynı dine mensup ve inanan insanlar dini hayatlarını aynı seviyede yaşamayabilirler. Diğer bir söylemle, insanların kişilik ve karakteristik özelliklerindeki farklılıklar sebebiyle dindarlıklarında da farklılıkların bulunması büyük bir ihtimaldir.

Dindarlık tanımları incelendiği zaman, insanların dindarlık kavramını iyi bir şekilde anlayıp kavramaları için bu kavramın bileşenleri ve boyutlarının araştırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Dindarlık kuramlarının ve modellerinin büyük bir kısmı kavramı daha iyi anlayabilmek amacıyla bir çerçeve olarak geliştirilmiştir. Bu çerçevede dindarlık nedir, dindarlık nasıl ve ne için yaşanır, dindarlıkta hangi motivasyonlar etkilidir soruları dindarlığın bileşenlerinin ve boyutlarının ortaya teorisyenlerin çıkış noktasını oluşturmuştur (Köse, Ayten, 2012, s.256). Aşağıda farklı bilim insanlarının dindarlık boyutlarına ilişkin ortaya koydukları tek boyutlu, iki boyutlu ve çok boyutlu yaklaşımlar üzerinde incelenmiştir.

2.6.2.1 Tek Boyutlu Yaklaşımlar

Dindarlık seviyesinin ölçülmesine dair çalışmalar ilk olarak tek boyutlu yaklaşımlarla başlamıştır. Bundan dolayı geliştirilen ölçeklerde dindarlık kavramının alan ve sınırlarının oldukça dar kapsamlı olduğu görülmektedir. Örneğin Summer'ın, dini inançlara ilişkin ifadelerden yola çıkarak geliştirdiği dindarlık ölçeğinde, Thurstone ve Chave, kiliseye karşı tutumların değerlendirilmesi amacıyla geliştirdikleri ölçekte ve Hall, Leuba, Starbuck ve William James'in dini davranış ve deneyim üzerinde anket uygulayarak gerçekleştirdikleri çalışmalarda dindarlığın hep tek boyutlu bir yaklaşım olarak ele alındığı görülmektedir (Thurstone ve Chave'den aktaran Yıldız, 2001, s.).

2.6.2.2. İki Boyutlu Yaklaşımlar

Dindarlığın ölçülmesine dair yapılan araştırmalar zamanla çeşitli yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1950-1960 yılları arasında din psikologlarının bazıları dindarlığı tek boyutta ele almanın yeterli olmadığı fikrini savunarak iki boyutlu yaklaşımlar önermişlerdir. İki boyutlu yaklaşımların önemli örneklerinden biri, Allport'un çalışmaları ve ortaya koyduğu dindarlık tipolojileri olmuştur. Allport (1967), farklı dindarlık yönelimlerini belirtmek için dışsal ve içsel dindarlık kavramlarından faydalanarak dindarlık eğilimlerini iki temel yaklaşıma göre sınıflandırmıştır.

Allport (1967), olgunlaşmış ve olgunlaşmamış olmak üzere iki çeşit dindarlıktan bahsetmiş, içsel ve dışsal dindarlık şeklinde iki dindarlık tipolojisi ortaya koymuştur. İçsel dindarlıkta birey, dini ilke, değer ve uygulamaları içselleştirip yaşam amacını dinde bulur. Dışsal dindarlıkta ise, birey kendi dışsal çıkarları için bir fayda aracı olarak dini kullanmaktadır. Allport (1967), içsel dindar bireylerin sevgi, saygı, hoşgörü, diğerlerine karşı iyi niyet besleme gibi olumlu yanlarının yanı sıra ayrımcılık, önyargı gibi olumsuz yanlardan da uzak durduklarını; dışsal dindar bireylerin ise, güvenlik, teselli, sosyallik, konum ve masumiyet kazanmak için dini kullanabildiklerini belirtmektedir. İçsel dindarlığın öze, dışsal dindarlığın ise şekle odaklandığı söylenebilir. Aynı zamanda Allport (1967), bireylerin içsel ve dışsal dindarlık durumlarını ölçmek için de ölçek geliştirmiştir.

2.6.2.3. Çok Boyutlu Yaklaşımlar

1960'lı yıllar öncesinde din konusu üzerine yapılmış olan çalışmalarda Allah'a inanç, dinî ibadetlere katılım ve bir dinî gruba aidiyet gibi göstergeler dindarlığın bir simgesi olarak kabul görürken, sonraki dönemlerde özellikle Glock'un çalışmalarıyla başlayan süreçte dindarlığın kişinin zihin dünyasında, hislerinde ve tutumunda kendini göstermesi sebebiyle, günümüzde dindarlık çok boyutlu olarak ele alınmakta ve incelenmektedir (Yapıcı, 2002, s.312).

Peker (2012), İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in insanları his, inanç, davranış ve düşünceleriyle bütün bütün biçimde değerlendirdiğini, kalp, davranış ve akıl üçgeninde bireyin niteliklerinin biçimlendiğini anlattığını, Kur'an-ı Kerim de dindarlığın boyutlarına geniş yer verdiğini ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de dindarlığın boyutları; İnanç boyutu, ahlâk boyutu, ibadet boyutu, duygu boyutu, düşünce boyutu, bilgi boyutu şeklinde ifade edilmiştir.

Ülkemizde dindarlık seviyesinin ölçülmesi ve boyutlandırması amacıyla yapılan araştırmalarda, çoğunlukla Allport ve Ross ile Glock ve Stark'ın ortaya koyduğu boyutlandırma çalışmaları göz önünde bulundurulmuştur (Köse, Ayten, 2012, s.241). Dindarlıkla ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde, ilk çalışmanın 1962 yılında Taplamacıoğlu tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çalışma dindarlığı, dini yaşayışın yoğunluk ve şiddetine göre; gayr-ı amil, idare-i maslahatçı, dini bütün, sofu, softa ya da yobaz şeklinde sınıflandıran ülkemizdeki ilk çalışmadır.

Dindarlık hissetme ve yaşama yönüyle kişiye özel, uygulamaları bakımından ise toplumsal bir kavramdır. Bu sebeple dindarlık, kişisel açıdan ne kadar öznel ise toplumsal yansımaları açısından da o kadar nesnel ve gözlemlenebilir bir özelliktedir. Öznel bir kavram olan dindarlığa birbirinden çok farklı manalar atfedilebilir. Bu sebeple dindarlığın sınırlarını tam anlamıyla belirlemek ve bütün yönleri ile ele alacak bir yaklaşım göstermek oldukça zordur. Kişilerin mensubu olduğu dinler arasında pek çok farklılıklar bulunmakla beraber, dindar kişilerin dini hayatlarını ifade etmek için yöneldikleri alanların ortak özellikler taşıdığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla din psikolojisi literatürüne bakıldığında de dindarlığın, tezahür ettiği ibadet,

inanç, bilgi, tecrübe(duygu) ve etki gibi yansımalarına bakılarak değerlendirilmesi ve anlaşılması yoluna gidilmektedir (Yılmaz, 2002, s.60). Ülkemizde en çok tercih edilen bu modele göre dini hayat birbirini tamamlayan beş boyuttan oluşmaktadır (Yaparel, 1987). Bu boyutlar aşağıda açıklanacaktır.

İnanç Boyutu

Tüm dinler, kendisine inananların tasdiklemesini beklediği bir inançlar bütünü içerisinde barındırmaktadır. İnançların kapsam ve genişliği, dinler arasında olduğu gibi aynı dinin gelenekleri arasında da çeşitlilik göstermektedir. Fakat hangi din olursa olsun her dinin inanç sisteminin temelinde ilahi bir varlığa inanmak bulunmaktadır (Hökelekli, 2012, s.75). Bu ilahi varlık zati özellikleri bulunan bir yaratıcıdır ve insan, yaratıcı varlık karşısındaki rolünü bu inanç esaslarıyla belirlemektedir. Dinin temeli de her şeyden önce yaratıcı ile ilişki kurma düşüncesine dayanır. Bu şekildeki bir dini yaşayış, kişinin tüm yaşamını etki altına alır ve yaşam şeklini belirler.

İbadet Boyutu

Subaşı (2004), dinlerin, inananları için yapılması ve yaşanması gerekenlerin bulunduğu bir yaşam çerçevesi çizdiğini, bu yaşantı içinde insanların yaratıcı ile ilişkisi, yaşamının her alanında bir şekilde dışa yansıdığını, en geri kalmış toplumlardan en gelişmiş toplumlara varıncaya kadar kutsal bir varlık inancının muhafaza edildiği her yerde, ibadete dayalı tekrarlar sayesinde canlı tutulan uygulama ve davranış tarzları da var olageldiğini ifade etmektedir. Bu anlamda uygulama boyutu olmayan bir inanç sisteminden söz etmek mümkün değildir.

İbadet, insanın dini inançlarının bir gerekliliği olarak inandığı Yüce güce bağlılık ve yönelimini, sunduğu nimetler için şükür duygularını ifade ettiği özel davranışlardır (Şentürk, 2008, s.129). İbadet deneyimi, yüce varlığa olan inancın doğal, içten ve çoğunlukla zorunlu bir yansıması; kendini adamanın ise, canlı bir ifadesi olarak görülmektedir. İmanın varlığından hayat bularak dış dünyada tezahür eden ibadetler kişiyi, Yüce Varlık ile karşı karşıya getiren, içten samimi bağlılığın, davranışsal ifadesidir (Şentürk, 2008, s.354).

Dindarlığın tüm boyutları birbiri ile ilişki içindedir, özellikle bu ilişki ibadet ve inanç boyutlarında net olarak görülmektedir. İslam âlimlerine göre ibadet ve inanç birbirini tamamlar niteliktedir ve inançsız ibadet ya da ibadetsiz inanç ayrı ayrı bir anlam ifade etmemektedir (Çapçioğlu, 2008, s.60). İnsanın dindarlığı hayatının bütününde davranışlarıyla ortaya koyması inancın gücü hakkında bilgi vermektedir. Kişinin ibadetlerini yapıp yapmaması onun dini inanca verdiği önemin göstergesidir (Yapıcı, 2002, s.120). Bu boyutla ilgili bilgiler, kişi için ibadetinin ne anlama geldiğinin belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Bilgi Boyutu

Dindarlığın bilgi durumu, kişinin dinle ilgili olarak bazı bilgilere sahip olması olarak ifade edilmektedir. Din konusunda temel belirleyiciler bireyin aileden ve çevreden aldığı bilgiler, camiler din görevlileri ve kitle iletişim araçlarıdır (Kaya, 1998, s.78). Başta inanç boyutu olmak üzere dinin bütün boyutları bilgi boyutuyla ilişkilidir.

Tecrübe Boyutu

Dini tecrübeler, inanan bireyin güçlü ve dünya ötesi gerçeklikle bağlantısını sağlayan yoğunluk ve şiddet bakımından farklılıklar gösteren içsel dini yaşantılardır. Bu tarz yaşantılara örnek olarak ilahi rehberlik deneyimi, hidayet ve ihtida deneyimleri, ilahi davet deneyimi, ilahi ceza deneyimi verilebilir (Bahadır, 2004, s.). Dinin tecrübe (duygu) boyutu; nihaî gerçekliğe katılımı veya dinî bir duyguyu deneyimlemeyi ifade etmektedir. Bu boyutta, dini ibadet ve dini inançla bağlantılı bir şekilde hassas ve daha az belirgin olan hayat biçimleri vardır. Bu boyut, yaşanan dini deneyimle bağlantılı olumsuz ya da olumlu tüm dinî duygularla ilişkilidir. Neredeyse tüm dinlerde, dindar şeklinde tanımlanan birey, kimi zaman doğa üstü varlıkla veya yaşadığı bir dini deneyimle ilgili hissedeceği dini kaynaklı duygusal bir deneyim yaşayabilir. Hissedilen bu duygular niteliklerine göre sevinç, korku, sevgi veya vecddir. Sıklıkla karşı karşıya kalınan dini deneyimler genelde yeni farkındalıklar ve bilgilere yol açmaktadır. (Certel, 1997, s.46).

Etki Boyutu

Bu boyut diğer dört boyuttan farkı özelliindedir. Çünkü bu boyutla kişinin dini inancı, pratikleri ve deneyim ve bilgisi tüm toplumsal ve beşeri neticeleri ile özetlenmektedir. Yani kişilerin yapmaları ve yapmamaları gereken davranışları ve sahip olmaları gereken zihniyet özelliklerini belirleyen dini metinlerin neticelerini barındırmaktadır. Dinin etki boyutu, kişi ile Allah arasındaki ilişkiden ziyade kişinin diğer kişilerle ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır (Çapçioğlu, 2008). Dinin etki boyutu insanların inandıkları dinin gereklerinin hayatlarına yansıtmaları ile ilgilidir. Din, hem toplumsal hem de kişisel yönüyle insanları etkilemektedir. (Hökeleli, 2012, s.40). Yaşanan dindarlık kişinin ruh ve beden sağlığı, kişisel nitelikleri, yaşam stili, yaşamı ve durumları değerlendirmesi, siyasi yönelimleri, sosyal ilişkiler ve farklı alanlara ilişkin yaklaşım ve ilgileri üzerinde etkisini göstermektedir. Bu etki, yaşanan dindarlığın seviyesi, bütünlüğü ve kalitesi ile doğrudan ilgilidir (Certel, 1997, s.42).

2.7. Dini Yönelim ve Dini Yönelim Biçimleri

Sosyal psikolojinin, bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıktığı 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren, üzerinde durduğu önemli hususlardan biri yönelim konusudur. 1930'lu yıllarda Gordon Allport yönelimi şöyle tarif etmiştir: "Yönelim, kişinin çevresinde bulunan varlıklara ve durumlara vereceği tepki/cevap üzerinde canlı bir etkiye sahip (yönlendirici) deneyimler yoluyla şekillenmiş, düşünsel ve doğal hazır oluş halidir." Bu tanım, yönelim kavramının açıklanmasında önemli ilk adımdır.

Dini yönelim ise bireyin dini yaşayış biçimi ve birey için dinin ifade ettiği anlam ile alakalı bir kavramdır. Kişinin dini yaşamında dinin gereksinimlerini uygulamasını sağlayan kaynakların ve kişinin dinle ilgili yaklaşım ve algısının belirlenmesi dini yönelim şeklinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Dini çok önemseyeni ve dini gerekleri hakkıyla yerine getirdiğini belirten insanlar dindar olarak değerlendirilirler. Ancak dini önemseyen ve dini gerekleri yaşamaya çalışan her insanın dini yaklaşımları aynı değildir (Onay, 2004, s.3).

Yavuz (2009)'a göre dini yönelim ölçeklerinde bireylerin dini yönelim düzeyleri duygu, düşünce ve davranış boyutlarında ele alınır ve bundaki amaç yönelim objesi olarak kabul edilen dine karşı bireyin sahip olduğu değerlendirmeyi tespit etmeye yönelik tepki cevaplarının duygu, düşünce ve davranış seviyelerinde ölçülmesidir. Bu dini yönelimi ölçme çalışmaları dindarlık ölçme çalışmaları içinde değerlendirilmektedir. Bu sebepten dindarlık kavramı yukarıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Gordon Allport insanların dini yaklaşımlarının farklılık gösterebileceğini dile getirerek içsel ve dışsal yönelim şekillerini il kez ortaya koymuş ve bunları kavramsallaştırmıştır. Daha sonraları bu iki dini yönelim biçiminin dışında dine sorgulayıcı bir yaklaşımında olabileceğini söyleyen Batson (1976) dini yönelim biçimlerinin üçüncüsünü ortaya koymuştur. Sonrasında McFarland (1989), dinin ayırıcılık ile ilişkisini incelemek için katı kuralcı dini yönelimle alakalı bir ölçme aracı geliştirmiş ve katı kuralcı dini yönelimin önyargı ile anlamlı ilişki gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. İçsel, dışsal, sorgulayıcı, katı kuralcı dini yönelim biçimleri aşağıda anlatılacaktır.

İçsel Dini Yönelim (İDY)

İçsel dini yönelime sahip olan insanlar için esas kaynak dinin kendisidir. Bu yönelime sahip olan insanlar dinin gereklerini azami derecede uygulamaya, dini kural ve inançlarla uyum içinde bir yaşam sürmeye ve dini hayatın her alanına uygulamaya çaba sarf ederler. Dışsal dini motivasyon sahibi kişiler dini daha çok bireysel çıkarları için kullanırken içsel dini yönelime sahip insanlar dini yaşarlar (Allport ve Ross, 1967). Allport (1959, 1960)'a göre, içsel dini yönelime sahip insanlar dinin kendilerine hizmet etmesinden ziyade kendisinin dine hizmet etmesi hususunda daha isteklidirler (Allport'dan aktaran Hunt ve King, 1971).

Dışsal Dini Yönelim (DDY)

Allport ve Ross (1967) dışsal dini yönelime sahip insanların dini kendi çıkar ve amaçlarına göre kullandıklarını, dini inancın daha önemli olan dünyevi

gereksinimlere hizmet etmesi için var olduğunu, dışsal değerlerin de daima menfaat için olduğunu ifade etmişlerdir. Genia ve Shaw (1991), dışsal dini yönelime sahip insanların dini güvenliği sağlama, sosyal ilişkiler kurma, kendini haklı çıkarma, oyalanma, avunma, sosyal statü elde etme gibi pekçok sosyal ve psikolojik durum için çıkar elde etmek amaçlı kullanacağını belirtmektedirler. Teolojik olarak dışsal dini yönelime sahip insanlar Allah'a inanmış ve ona dönmüşse de aynı zamanda kendilerini düşünmekten de vazgeçmezler. Bu nedenle din bu bireyler için öncelikle benmerkezciliğini koruma amacıyla bir kalkan görevindedir (Allport ve Ross, 1967, s.125).

Sorgulayıcı Dini Yönelim (SDY)

Allport'un içsel dini yönelim ve dışsal dini yönelimi ölçen ölçeği üzerine pekçok araştırma ve tartışma yapıldıktan sonra Batson ve Ventis (1982) Allport'un iki boyutlu dini yönelim envanterine sorgulayıcı dini yönelimi eklemiştir. Batson ve Schoenrade (1991), sorgulayıcı dini yönelimi varoluşsal sorularla dürüst biçimde yüzleşmek, öte yandan kesin yanıtlara karşı olmak olarak belirtmektedirler. Bu doğrultuda dine sorgulayıcı pencereden bakan kişi dinle ilgili kimi varoluşsal sorularına nihai cevaplar bulamayacağını tahmin edebilir. Batson, Schoenrade ve Ventis (1993), sorgulayıcı dini yönelime sahip kişilerin varoluşa ilişkin sorularla yüzleşmeye hazır olma, dini şüpheleri ve özeleştiriyi olumlu kabul etme, dini inançlarda değişime açık olma, gibi üç yönlerinin olduğunu belirtmektedirler (Batson, Schoenrade ve Ventis'ten aktaran Öner-Özkan; 2007).

Katı Kuralcı Dini Yönelim (KKDY)

İnsanların dindarlık durumlarının içsel, dışsal ve sorgulayıcı yönleri alanyazında çok tartışılmıştır (Donahue 1985, s. 418; Kirkpatrick ve Hood 1990, s.450). Allport'un (1954) içsel ve dışsal yönelimleri ortaya koymasından sonra McFarland (1989) 6 maddelik katı kuralcılık ölçeğini geliştirmiştir. Ayrıca McFarland (1989), katı kuralcı dini yönelim şekillerinin eşcinsellere, kadınlara ve komünistlere ilişkin ayrımcılık ile pozitif ilişkili olduğunu araştırmasında ortaya çıkarmıştır. Katı kuralcı dini yönelim biçimine sahip insanların dini konularda sabit fikirli oldukları görülmektedir. Bu dini yönelime sahip insanlar

dini kuralların asla değiştirilemez olduğuna inanırlar (Altemeyer ve Hunsberger 1992, s. 119). Dini kurallar ve bu kuralların uygulanması her Şeyden daha önemlidir.

2.8. Obsesif Kompulsif Bozukluk İle Din İlişkisi

2.9. Obsesif Kompulsif Bozukluğun Dini İçerikli Kavramları

2.9.1. Vesvese

Kelime anlamı bakımından fısıltı, gizli sze karşılık gelen vesvese, “zihinde irade dışı beliren ve kişiyi kötü ve faydasız bir düşünce ve davranıŐa sürükleyen kaynağı belirsiz fikir, düşünce ve kuruntuyu” (Abromowitz, 2008, s.167) ifade eder. Tanımından da anlaşılacağı üzere kişinin iradesi dışında belirmesi ve istemediği düşünce ve davranışlara sürüklemesiyle kişide huzursuzluk, sıkıntı, umutsuzluk, suçluluk gibi olumsuz psikolojik etkiler yaratır. Olumsuz psikolojik etkiler insanda “kötü, din dışı ve ahlak dışı davranışlara yönelten bir i itilme” (Hökelekli, 2006, s.2140) olarak hissedilir. Literatürde dini konularla ilgili olarak meydana gelen vesvesenin genellikle Şeytan kaynaklı olduğu ifade edilir .

Nas Suresi'ndeki Şeytan diye çevrilen vesvas kelimesi vesveseden türemiŐ, aŐırlık ifade eden bir sıfat olup “oka vesvese veren” manasındadır. Kuran'da insana vesvese verenin sadece Şeytan olmadığı cin, insan ve kendi nefsinin de insana vesvese verdiğinden söz edilmiştir. “Vesveseyi meydana getiren unsurlar ister cin, ister insan, isterse hayvan kaynaklı olsun hepsi literatürde Şeytan olarak vasıflandırılmıŐtır (Aydın, 2002, s.538).”

Şeytan tarafından meydana getirilen vesveseler genellikle kişiyi Allah'a ibadetten alıkoyarak isyana sevk etme, kendi yoluna ekme Şeklindedir (Aydın, 2002, s.538). Şeytan, insanı bir günah iŐlemeye teŐvik eder. İnsan, günaha yaklaŐmayarak Şeytanın davetine icabet etmezse bu sefer başka bir günah için vesveseye düşürür. Çünkü Şeytanın amacı, sadece hangi yolla olursa olsun insana günah iŐletmek için sürekli çağrıda bulunmaktır (Abdülkerim, 2003, s.132).

Hökelekli, “kötülük sembolü olan Şeytanın dış bir varlığa sahip olmakla birlikte

insan üzerindeki etkisini psikolojik yolla gerçekleştirdiğini, vesvesenin de insanı etkileme yöntemini dile getiren bir kavram (Hökelekli, 2006, s.2140)” olduğunu ifade ederek aynı şeylerin tekrar tekrar fısıldanmasıyla oluşan psikolojik telkinler ve yönlendirmeler üzerinde durmuştur. “Şeytanın vesvese vererek insanı etkilemesi, insandaki içgüdüsel eğilimler yoluyla olmaktadır. Şeytan insandaki altbenliği oluşturan istekler, arzular, iştihalar, tutkular gibi psikolojik unsurları kullanarak insanı etkilemeye çalışır.”

Elmalılı Hamdi Yazır ise Nas Suresi'nin tefsirinde, şeytanın insanın gönlünden, iç ve dış hislerinden hatıralarına kadar tesir ederek türlü vesveseler meydana getirdiğini, fiskoslar halinde kötü telkinler yaparak kötü temayülleri harekete geçirdiğini, hisleri ve şehvetleri uyandırarak akılları çeldiğini bu yüzden de insanı türlü türlü fenalıklara sürüklediğini, dinini, dünyasını tahrip ederek kişiyi bedbaht ettiğini ifade eder (Yazır, 1979, s.6425).

Vesvese, literatürde genellikle şeytan kaynaklı olarak ifade edilmekle birlikte nefsin vesvese ilişkisi; şeytanın insanın alt benliğinde oluşturduğu psikolojik unsurları nasıl etkilediğini izahta bir bakış açısı sağlayabilir. Vesvese, nefsin özelliklerinden biridir. Vesvese, nefsin yapısındadır, onunla iç içedir. Nefste bulunan içgüdüler insanı vesveseye sürükler. Her içgüdü nefsi kendi tarafına çekmek, kendi otoritesini koymak yani isteğini gerçekleştirmek ister (Üzeyme, 1994, s.430-433). Şeytanın amacı insanı isyana sevk etmek, günaha çağırmaktır. Eğer kişi şeytanın açık açık yaptığı fısıltılı davetlerine icabet etmeyip ondan yüz çevirirse, bu sefer şeytan içgüdüler yoluyla nefsin suflî arzularını harekete geçirmek için vesvese verir. Bu yolla gelen vesvese “nefsin isteğinde ısrarcı olup, muradına ulaşincaya kadar isteğinden vazgeçmeyen (Kuşeyri, 2003, s.132)” özelliğinden dolayı kişiyi daha zorlar, onu büyük bir mücadele içinde bırakır.

Gazali, vesveseyi ele alırken farklı türlerinden bahsetmiştir. İlki, şeytanın insanın kalbine bir takım yanlış düşünceleri sokması ve kişiyi hak yoldan alıkoymaya çalışması şeklindedir. İkincisi, yine şeytanın insandaki şehveti harekete geçirmeye çalışması biçimindedir. Üçüncüsü ise, zihne gelip insana galip olan bazı hatıralar ve düşüncelerdir. Gazali bu tür düşüncelerin Allah'ı zikretmekle birlikte bulunabileceğini bildirmektedir. Ona göre sanki bu iki

düşünce kalbin ayrı ayrı iki yerinde durmaktadır. Gazzali'ye göre bu tür vesvesenin hiç hatıra gelmeyecek şekilde tamamen yok edilmesi çok zordur. Şeytan insana önce günahlar kanalıyla sokulur. Eğer başaramazsa bu kez nasihat yönünden yaklaşıp kendisini bid'ata düşürür. Bu kez de muvaffak olamazsa güçlük çıkarmaya, aşırı davranmaya yöneltir ve haram olmayan şeyleri haram saydırır. Eğer kişi buna da yanaşmazsa bu defa da abdestiyle namazında kuşkuya düşürür (Gazali, 1998, s.48).

Nitekim Hz. Muhammed'e ashaptan bazı kimseler gelip kalplerinden söylemeyi bile büyük günah sayacakları bazı şeyler geçtiğini söyleyerek imanla ilgili konulardaki vesveselerini dile getirdiklerinde “Vesvese mahz/saf imandır (Müslim, 1973: 483)” bir diğer rivayette ise “ İşte açık açık iman budur (Müslim, 1973, s.484)” şeklinde karşılık vermiştir. Hadis âlimleri bu hadislerin yorumunda imanın ta kendisi olan şeyin vesvese olmadığını, kalpten geçen vesveseleri, hatta onları anmayı bile büyük günah sayarak korkmanın şüphe götürmez bir imanın göstergesi olduğunu belirtmiştir (Müslim, 1973, s.489-490).

İman konusunda herhangi bir vesveseye yakalanan kişi, bazen hayale giren bir şüpheyi akla girmiş bir şüphe olarak tevehhüm eder ve inancının bozulduğunu zanneder. Bazen imanına zarar veren bir şüphe, bir düşünce olduğunu düşünür. Bazen de tasavvur ettiği bir şüpheyi aklen tasdik edip kabul etmiş bir hakikat gibi görür. Veyahut inancına aykırı bir şeyi düşünmeyi küfre girmiş gibi kabul eder (Dölek, 2006, s.130).

Netice itibarıyla genel hatlarıyla İslam literatüründe iki tür vesveseden söz edilebilir. Birincisi şeytanın günaha, kötülüğe sevk etmek için insanların zihinlerine verdiği düşüncelerdir. Kalpte tasdik görmediği gibi sıkıntı verir. İslam'a göre bu şeytanın insanı doğru yoldan saptırma çabasının bir ürünüdür. İkincisi ise “marazi bir duruma” işaret eden, hiçbir akli delile dayanmayan, insanın zihnini istila eden şüphe, düşüntü, kuruntulardır (Yağcı, 2006, s.34).

“Zihne aniden, bireye yabancı bir biçimde giren ve zihinden uzaklaştırma çabalarının sonuçsuz kaldığı, İslami literatürde vesvese diye tanımlanan bu düşüncelerin obsesif kompulsif bozukluğun dini obsesyonlar kısmına karşılık

geldiği söylenebilir (Okasha, 2004, s.21).”

2.9.2. Scrupulosity (Titizlik/Vicdanlılık)

“Scrupulosity” , dini düşünce ve davranışta ruhsal patolojiyi açık biçimde gösteren terimlerden biridir. Bu terim İngilizce'de en basit biçim de obsesif kompulsif bozukluğun dini alanda kendini göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Yağcı, 2006, s.35).

Dinsel, ahlaki istekler nedeniyle kendini tüketmiş (yiyip bitirmiş) bireylerin içinde bulunduğu durum obsesif kompulsif bozukluk olarak tanımlandığında kişi durmadan günah çıkararak, aynı küçük günahlar için defalarca tövbe ederek endişeli bilinçlerini teskin etmek istemektedir. Joseph W. Ciarrocchi* günde 12 saatini ibadetle geçiren hastalarından bahseder. Scrupulosity, her ne kadar adı konulmamış olsa da bilinmeyen bir durum olarak tarihi 9. ya da 10. yüzyıla kadar gitmektedir. Ciarrocchi şunu belirtmekte; “Katolik kilisesi günah çıkarmayı getirince bu rahiplere hiper-günah çıkartıcı (hyper-confessors) olmanın yolunu açtı”. Ciarrocchi'ye göre bu günlerde, scrupulosity en yaygın olarak dini ve ahlaki gelişim sürecinde olan ergenlerde ve dine dönüş yapan yetişkinlerde rastlanıyor (Dunkel, 2005)

Dini konularda duyulan sürekli kaygı ve zorlanımlı olarak yerine getirilen dini ritüellerle kendini göstermektedir. Günah konusunda duyulan fobi, sürekli küfür içerikli şeyler söylemiş ve yapmış olma endişesi, dini pratikleri yerine getirirken son derece katı ve şekilci bir tutum sergileme, kendini dini konularda ihmalkâr, günahkâr görüp Tanrının bağışlamasına ve hoşgörüsüne layık olmadığını düşünme ve bütün bunlardan kurtulmak için sürekli tövbe etme ve zorlanımlı ritüellerde bulunma, bu hastalıklı durumu ifade eden özelliklerden bazılarıdır (Yağcı, 2006, s.35).

2.9.3. Dini Obsesyon

Dini konularda istemsiz bir biçimde zihne giren, Tanrıya ve diğer dini öğelere karşı kuşku, küfür saygısızlık içeren, kişide sıkıntı ve anksiyete yaratan bireye yabancı, tekrarlayıcı, düşünce, içtepi ya da imgelerdir (Tek ve Uluğ, 2001,

s.101). Hangi inancın mensubu olursa olsun dindar kimsede o din için günah sayılan düşüncelerin akla gelmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dini obsesyonun patolojik olarak diğer obsesyon türlerinden farkı yoktur. Yalnız kişi de hastalık semptomları dini alanda kendini gösterir. Obsesyonların kendini dinsel bir kılıfta gösterebildiği yaygın durumlarda hastalar Tanrı'ya ve dinsel figürlere yönelik küfürlerin, kötü fikir ve imgelerin kafalarına sokulması şeklindeki durumun özellikle ibadetleri sırasında artmasından yakınırırlar (Göka, 1999, s.159).

2.9.4. Dini Kompulsiyon

Dini birtakım obsesyonların yarattığı kaygıyı ortadan kaldırmak için, içten gelen dayanılmaz bir hisle, anlamsız olduğu bilindiği ve yapılmak istenmediği halde yapılan, tekrarlayıcı, kalıplaşmış ve dini içerikli düşünsel ya da davranışsal eylemlerdir. Dini kompulsiyonlar, kısaca bazı dini eylemlerin zorlanımlı ve sıkıntılı bir hale dönüşmesi olarak da ifade edilebilir (Okasha, 2004, s.21). Ülkemizde dinsel kılıftaki kompulsiyonlara kararsızlık ve mükemmeliyetçilik nedeniyle bir türlü abdestlerini ve namazlarını bitirememek, kuralları ihlal etmiş olma korkusuyla birçok kere abdest almak ve namaz kılmak tarzında kontrolcülük ve aşırı temizlik yakınmaları örnek verilebilir (Göka, 1999, s.159-160). Ancak yapılan bu etkinlikler, önlenmek istenen şeyle gerçekçi bir biçimde ilişkili değildir (Tükel, 2000, s.89-90).

2.10. Dini içerikli Obsesif Kompulsif Bozukluk Nedenleri

2.10.1. Suçluluk ve Günahkârlık Duygusu

Duygular, kaygının üç bileşeninden biridir (yani kaygı, biliş, duygular ve davranışlardan oluşur) ve birkaç model, OKB'nin gelişiminde ve korunmasında duyguları içerir. Çeşitli duygular, korku, iğrenme, öfke, mutluluk, üzüntü, suçluluk ve şehvet dahil olmak üzere oldukça evrensel olarak teorikleştirilmiştir. OKB'de alakalı olduğundan şüphelenilen duygular, korku (yani kaygı), suçluluk, iğrenme ve şehvet içerir. Bu duygulara ek olarak, OKB olan birçok kişi "sadece doğru değil" hissi yaşadığını bildirmektedir (Angela ve Smith, 2010, s.5).

Psikolojik bir gerçeklik olan suçluluk duygusu, insanlığın büyük çoğunluğunun tecrübe ettiği, evrensel insani bir olaydır. Kişinin ulaşmak istediği “ideal ben”i belirleyen içinde büyüyüp yetiştiği toplumun norm ve değerleriyle kendisini “çatışma” halinde hissettiği psikolojik bir durumdur (Hökelekli, 2001, s.103).

Vergote, suçluluk duygusunu dört özellikle açıklamaktadır. İlk olarak suçluluk, dürtüsel yani saldırganlık dürtüsünden kaynaklanır. İkinci olarak suçluluk, bu saldırganlık duygusunun kişinin kendine dönmesidir. Üçüncü olarak bu duygu, bir iç çatışma olmakla birlikte patolojik olmayan bir gerçekliktir. Son olarak da suçluluk, evrensel olarak insani bir olgu olup dine ait değildir. Dini yönelimden önce gelip onu güdüleyebilir. Fakat din, ona Tanrı önünde kusur demek olan günah boyutunu vermektedir (Vergote, 1999, s.85). Din anlayışı bu noktada insan kalbinin derinliklerinde gizlenmiş bulunan bütün hataları açığa çıkaran acımasızca cezalandıran Tanrı'nın şiddet ifade eden bakışını devreye sokar ya da günahkârlık duygusunu, merhametiyle affeden ve bu duyguyu yapıcı bir faaliyetin başlangıcı yaparak Allah'a karşı minnettarlığa dönüştürmeye yardım edebilir (Hökelekli, 2001, s.104).

Mancini ve Gangemi, sorumluluğun kaygı, algılanan tehdit ve sorumluluk arasındaki paradoksal ilişkiyi tanımlayarak suçluluğun temel bir özelliği olduğunu göstermektedir. Bu konuda, kirlenmekten korkan ve taşınan bir şirketin yardımıyla konutları taşıdıktan sonra oldukça endişeli bir kadını örneklemektedir. Endişesi hastalanmanın daha muhtemel olduğunun farkına vardığından sonra ani yükselişe geçmekte; ancak, harekete geçirenlerle temas eden her bir mülkiyeti dezenfekte etmenin imkansız olacağına farkına vardığından sonra (yani, sorumluluğun bir kısmını ondan kaldırarak) kaygısı azalmaktadır (Angela ve Smith, 2010, s.6).

Dini suçluluk veya günahkârlık; sıkıntı, kendi kendini cezalandırmayı isteme, psikolojik yalnızlık vb. duygu ve eğilimlere yol açan basit psikolojik suçluluktan farklı unsurlar içerir. Günahkârlık duygusuyla kişi yalnızca hatasını itiraf etmekle yetinmez günahın etkilerini silmek için çaba ve arzu da duymaktadır. Bununla birlikte günahkârlık duygusunun çift yönlü etkisini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu duygu dini hayatı olumlu etkilediği gibi olumsuz da etkileyebilir (Hökelekli, 2001, s.106).

İnsani bir duygu olan suçluluk duygusu kendi başına patolojik bir durumu göstermezken aşırı olarak hissedilen ve bastırılmış suçluluk duygusu bazı ruhsal rahatsızlıklara yol açan etkenler arasında gösterilmektedir. Obsesif kompulsif bozukluğun psikodinamik etkenleri arasında da suçluluk duygusuna yer verilmektedir. Bu tür bozukluğu olan kimselerin özellikle cinsellik ve saldırganlıkla ilgili düşüncelerinden dolayı aşırı bir suçluluk hissine kapıldıkları ve bu durumun onların obsesyonlarının ve kompulsiyonlarının artmasına sebep olduğu belirtilmektedir. Uzmanlar el yıkama kompulsiyonunun günahahtan ve suçtan arınma isteğini dile getirdiğini belirtmişlerdir (Göka, 1994, s.158).

Dini alanda günah sayılan eylemleri yapma sonucunda hissedilen yoğun suçluluk ve günahkârlık hissi, obsesif kompulsif bozukluğa yatkın olan kimselerde dini obsesyonların ve kompulsiyonların ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir. Bu kişilerde genellikle günah sayılan davranışı yapmakla ilgili obsesyonlar görülmektedir. Abramowitz, Huppert, Cohen, Tolin ve Cahil, dini obsesyonlar ile ilgili kavramlar kısmında ayrıntısına yer verilen scrupulosity (titizlik) ölçen, bu alanda geçerliliğe sahip, henüz Türkçe geçerliliği yapılmayan psikometrik aracı geliştirmişlerdir. Penn Inventory of Scrupulosity (PIOS) ölçeği ile dini obsesyonların iki ayrı boyutu tanımlamaktadırlar: Bunlardan ilki günah işleme korkusu, ikincisi Tanrı tarafından cezalandırılma korkusudur. Hasta dinsel obsesyonuyla bağlantı kurduğu “günahlar” sebebiyle yoğun suçluluk duygusu hissederek sıkıntı çekmektedir. Kompulsif ritüeller aracılığıyla bu sıkıntısını azaltmaya çalışır. Bu noktada dindar bir hasta için ayrı bir paradoks ibadet ve ritüellerini titizlikle yapamadığından dolayı duyduğu günahkârlık duygusu sebebiyle gerçekleştirdiği kompulsif dini ritüeller dinsel işlevselliğine olumsuz olarak doğrudan yansımalarıdır. Çünkü hasta korku temelli olarak ritüellerini yapmaktadır (Abramowitz, 2008, s.167).

Zihnime sürekli Allah'ı küfür şeklinde sözler geçiyordu. “Allah'ım seni inkâr ediyorum” sözünü kendi ağzımdan çıktığını duyunca imanımı kaybettiğimi hissettim. Şiddeti günlerce sürdü. Bir hafta boyunca yataktan hiç çıkmadım ve ağladım” (no:17)

Hastanın patolojik suçluluk ve günahkârlık duygusunu tetikleyen bir sebep; bir eylemi düşünmekle yapmak gibi olduğu için zihne gelen bu düşüncelerden

dolayı kişi kendisini yargılar ve günahkâr ilan eder. Yani aslında normal olan dini düşüncenin obsesyona dönüşmesinde kişinin özgül duygusal değerlendirmesi söz konusudur. Kişi zihnini aniden istila eden günaha davet eden dalıcı düşüncesini “düşünmekle o olayı yapmak eş anlamlıdır” (Piri ve Kabakçı, 2007, s.201) şeklinde yorumlarsa düşünmekle yapmak aynı şey olur. “Düşünüyorum, öyleyse günahkârim.”

“Aklıma uygunsuz, kötü düşünceler geldiğinde “bu düşünceleri düşündüğüme göre demek ki meyilliyim” (no:27)

İki oğlunu ekmek bıçağı ile vahşice öldüreceği şeklinde takıntılı olan bir hasta (gerçekten çocuklarına böyle bir şey yapmayacağını bilmesine rağmen) böylesi düşüncelere sahip olduğu için kötü ruhlu bir insan, bir günahkâr olduğunu düşünebilmektedir.

2.10.2. Tanrı Tasavvuru

Tanrı tasavvuru çocukluk dönemiyle beraber şekillenmeye başlamaktadır. Bu döneminin ilk yıllarından itibaren çocuk anne babayla sevgi, güven, korku ile karışık saygı duygularını birlikte tecrübe eder. Bu duyguların zamanla dini telkinlerin de etkisiyle Tanrı'ya doğru yönelmesi mümkündür. Dolayısıyla Tanrı tasavvurunun oluşumunda anne baba imajının rol oynadığı ileri sürülmüştür (Bilgili, 2005, s.139).

Anne baba imajı çocuğun ruhsal yapısında yer eder. Çocuğun ileride Tanrı ile kuracağı ilişki üzerinde aktarılması sürecinde psikolojik yapısı, eğitimleri ve kültürel çevrelerinin de katkısıyla Tanrı tasavvuru belirginleşir. Bununla birlikte dini alanda vurgu yapacağı noktaları belirlemektedir (Vergote, 1999, s.181-187).

Tanrı'nın merhameti, sevgi ve hoşgörüsünün vurgulanmasının ruhsal yapıyı destekleyici bir fonksiyonu vardır (Holm, 2004, s.144; Ekşi, 2001, s.56-57). Bununla birlikte dini obsesif kompulsif bozukluğu olan kişilerde hataları affetmeyen, katı ve cezalandırıcı bir Tanrı imajı dikkat çekmektedir. Bu noktada kişi de aşırı derecede gelişmiş korkulması gereken bir Tanrı tasavvuru

ve buna paralel günah işleyerek cezalandırılma korkusu olduğunu göstermektedir (Öztürk, M., 1981, s.206).

“İnanmasam bende dini obsesyonlar olmazdı. Korkunç derecede Allahtan korkan biriyim. Sevgim var ama sevgimin Allaha yetmeyeceğini düşünüyorum. Bu korkudan dolayı suçluluk duygusu hissediyorum. Belki korkumu yenersen sevgim daha da artacak. Allah'ın gazabı fazla ama ben Allah'ın beni affedeceğini biliyorum” (no:8)

2.10.3. Din Eğitiminde Yapılan Hatalar

2.10.3.1. Ailede verilen Din eğitiminde yapılan hatalar

Yapılan araştırmalar dini inanç ve tutumların şekillenmesinde çocukluk dönemindeki aile ilişkilerinin en önemli kültürel faktör olduğunu ortaya koymaktadır (Hökelekli, 2001, s.257-259; Bilgili, 2005, s.132-136). Kişilerin ruhsal açıdan sağlıklı ya da marazi dini yaşantılarının temeli ailede ve burada verilen eğitimde yatmaktadır (Bilgili, 2005, s.134-135). Uzmanlara göre özellikle Türkiye'de yetişkinler zaman zaman din ile ilgili kavramları çocuk üzerinde disiplin sağlamak amacıyla kullanmaktadır. Özellikle din eğitimi konusunda bilinçsiz olan ailelerin çocuklarını dini öğelerle ilk karşılaşmaları, Allah'ın onları cezalandıracağı, cehennemine atacağı korkutmalarıyla olmaktadır (Bilgin ve Selçuk, 1999, s.207-208).

Anne-babaların ya da onların yerine geçenlerin çocukların dini eğitiminde yaptıkları yanlışlardan biri de çocuğun psikolojik ve ruhsal gelişimine uygun olmayacak biçimde Allah'ın insanla ilişkisine yer vermiş olmalarıdır. Bu tür hatalar genellikle dindar aileler tarafından yapılmaktadır ve iyi niyetlidirler. Ancak çocuğun psikolojik gelişim aşamaları konusunda bilgi sahibi olmamaları nedeniyle de bilinçsiz biçimde din eğitimine dönüşmektedir (Ayhan, 1997, s.113-119).

2.10.3.2. Çeşitli eğitim kurumlarında verilen Din eğitiminde yapılan hatalar

Aile dışında ilköğretim ve ortaöğretim kurumları ile Kuran kursları gibi eğitim kurumlarında verilen din eğitimi kapsamında çocuklara evrensel ahlaki

değerler, kendilerine ve başkalarına karşı hak ve sorumlulukları, ruh ve beden temizliği, yaratıcıya karşı asli görevler öğretilerek bunların uygulama ve yaşanmasına ortam hazırlanmaktadır. Eğitimcilerin çocuğun ahlaki gelişiminin 12 yaşlarına kadar şekilleneceğini ifade etmeleri, temel eğitimin din ve ahlak eğitimi için hayati derecede önem arz ettiğini ortaya koymaktadır (Bilgili, 2005, s.191-192).

Aşırı baskıcı, cezalandırıcı ve yasaklayıcı bir din eğitiminin dini hedeflerle bağdaşmadığını, çocuklarda ve gençlerde tedavisi güç ruhsal rahatsızlıklara ve telafisi mümkün olmayan kişiliklerine neden olduğunu belirtmiştik. Çocuk psikiyatristinin karşılaştığı vaka örneğinde, yatılı olamayan bir Kuran Kursuna giden 14 yaşındaki bir kız çocuk, zihnini saran bazı kötü düşüncelerden ve bunların uyandırdığı korkulardan şikâyetle psikiyatriste başvurur. Muayene sonucu “göz zinası”ndan çok korktuğu ortaya çıkar. Bunun içindir ki evde televizyon izlememekte fakat bir yandan da aklı orada kalmaktadır. Sokağa çıktığında açık saçık davranışlar gördüğü zaman suç işlediğinden korktuğu, fakat gördüklerini kafasından, düşüncesinden atamadığı, bundan dolayı da kendini suçladığı ortaya çıkmıştır (Öztürk, M., 1981, s.209-210).

Bu vakada ergenlikle beraber uyanışa geçen cinselliği günaha girme korkularıyla hissettiklerini ifade edemeyip bastıran, kendini suçlu hissetmesi göze çarpmaktadır. Çocuğun ruhsal ve psikolojik gelişimine uygun olmayarak anlatılmış olması muhtemel “göz zinası” hastada obsesyon halini almıştır. İnanan bir kimsenin gözünü haramdan sakınması gerektiğini bilmesi, hareketlerine ve yaşam tarzına dikkat etmesi gayet normaldir. Ancak evde televizyon izlemesi halinde bile kendini suçlu hissetmesinden korktuğu için televizyon izlememesi marazi günahkârlık hissi ve Tanrı korkusunun yarattığı sıkıntıdan kurtulmaya yönelik kaçınma davranışıdır.

Dinin otorite aracı olarak kullanıldığı, dini bilgilerin yaşa uygun olup olmadığına bakılmaksızın zorlanarak verildiği aile ortamları; baskıcı, katı, suçlayıcı şekilci eğitimcilerin bulunduğu ve duyguları ifadeye olanak tanımayan bir ortamda yapılan din eğitimi, her çocukta OKB' ye yol açmayabilir ancak bu tür bir eğitim özellikle bu bozukluğa eğilimli çocuklar için hastalığın ortaya çıkmasına zemin hazırlayıcı ya da var olan hastalığın belirtilerini artırıcı bir etken olarak

karşımıza çıkabilir.

Bu noktadan hareketle din eğitimcileri ve aileler, dini konuları çocuklar üzerinde otorite aracı olarak kullanmaktan kaçınmalı, bunun yerine çocuğun zihninde merhametli, kullarını seven koruyan bir Tanrı tasavvuru oluşturulmalıdır (Öztürk, M., 1981, s.120; Yörükoğlu, 1981, s.213-214).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 Araştırma Deseni

Bu araştırma,daha çok betimleyici bir nitelik taşıyan ve ilişkiisel analizler yapmak için veri sağlayan, tarama modelinde desenlenmiş nicel bir araştırmadır. Sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan tarama (survey) araştırma deseni, belli bir grubun düşünce, tutum, davranış vb. eğilimlerini ortaya koymaya yardımcı olan ve aynı anda birçok katılımcıya ulaşma imkânı sunan bir araştırma desenidir.

3.2 Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Kıbrıs Yakın Doğu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.

Örneklemi Yakın Doğu üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümü lisans öğrencileri oluşturmaktadır.

Çalışmaya 270 kişi katılmıştır, bunların 138'i kadın, 132' i erkektir.

3.3 Veri Toplama Araçları

3.3.1.Sosyo Demografik Veri Formu

Asmen Yester Bozkurt (2018) tarafından hazırlanan sosyodemografik veriformu 18 sorudan olmaktadır.

Katılımcılara ait bazı demografik bilgileri tanımlamak amacı ile hazırlanan bu soru formunda katılımcıların yaşı, cinsiyeti, medeni hali nereli olduğu (ülke) sosyo ekonomik düzeyi, gibi bazı temel bilgilerin yanında , hangi kültüre ya da

ulusa ait hissettikleri bilgilerin yanı sıra katılımcıları kendilerini her hangi bir dine ya da inanç sistemine ait hissedip hissetmedikleri; hissediyorsa hangi din ya da inanç sistemine ait hissettiği sorulmuştur.

Ayrıca bireyin kendini liberal ya da muhafazakar olarak tanımlayıp tanımlamadığı da sorulmuştur. Sosyo Demografik Veri Formu 18 sorudan oluşmaktadır .

3.3.2-Maudsley Obsesif Kompulsif Soru Listesi(MOKSL)

Hodgson ve Racman tarafından 1977 yılında Maudsley Obsessive Compulsive Questionnaire (MOCQ) ismi ile geliştirilen ölçeğin, Türkçe formunun uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Erol ve Savaşır tarafından 1988 yılında yapılmış ve MMPI'den 7 madde eklenmesi ile ölçek toplam 37 madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

Ölçeğin orijinalinde yer alan kontrol (2,6,8,14,20,22,26 ve 28 maddeler) , temizlik(1,4,5,9,13,17,19,21,24,26 ve 27 maddeler), yavaşlık (2,4,8,16,23,25 ve 29.maddeler) ve kuşku 3,7,10,11,12,18 ve 30.maddeler) alt ölçeklerine ek olarak ruminasyon alt ölçeği (2,8,31,32,33,34,36 ve 37. Maddeler) eklenmiştir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında tüm ölçek için Cronbach alfa katsayısı 0.86, test tekrar test güvenirligi $r = 0.88$ olarak; alt ölçeklere göre ise bu değerler sırası ile 0.61-0.65 ve $r = 0.59-0.84$ olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Türkçe formu için kesme puanı belirtilmemiştir.

Obsesif kompulsif belirtilerin düzeyini ve türünü araştırmayı amaçlayan ölçek 37 sorudan oluşmaktadır. Her madde doğru veya yanlış şeklinde değerlendirilmekte, doğru seçeneği **1**, yanlış seçeneği **0** puan almaktadır. Tüm maddelere verilen puanların toplanması ile ölçek toplam puanı elde edilmekte ve puan artışı belirti düzeyinin artışına işaret etmektedir.

3.3.3- Dini Yönelim Ölçeği

Allport ve Ross (1967) tarafından geliştirilen ve 20 maddeden oluşan Dini Yönelim Ölçeği likert tipi bir ölçektir.

9 maddesi içsel dini yönelimi, 11 maddesi ise dışsal dini yönelimi ifade eden maddelerden oluşmuştur.

Çeşitli çalışmalarda ölçeğin Cronbachalpha iç tutarlık katsayılarının içsel dini yönelim alt ölçeği için .67 ile .93, dışsal dini yönelim alt ölçeği için .76 ile .85 arasında değiştiği bildirilmiştir (Donahue, 1985b).

Türkçe uyarlaması Cirhinlioğlu (2006) tarafından yapılan ,Dini Yönelim Ölçeği'nde 2 alt boyutun söz konusu olduğu görülmüştür.

Türkçeye uyarlanan Dini Yönelim Ölçeği'ninCronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı'na bakıldığında İçsel Dini Yönelim Alt Boyutu için $\alpha=.87$ ve Dışsal Dini Yönelim Alt Boyutu için $\alpha=.60$ olarak bulunmuştur.

REVERS MADDELER: 6, 10, 18

1. faktör içsel dini yönelim: 1, 3, 6, 7, 8, 10, 13, 14, 16, 18, 22

11 Maddelik İçsel Dini Yönelim Alt Boyutu *Cronbach Alfa Katsayısı*=.87

2. faktör dışsal dini yönelim: 2, 4, 5, 9, 11, 12, 15, 17, 19, 20, 21,

11 Maddelik Dışsal Dini Yönelim Alt Boyutunun "*Cronbach Alfa Katsayısı*=".60

3.4 Veri Toplam Süreci

Uygulama Yakın Doğu Üniversitesi Lefkoşa yerleşkesinde psikoloji bölümü dersliklerinde yapılmıştır.

Veriler 2018-2019 eğitim öğretim yılının birinci döneminde (Ekim 2018) toplanmıştır.

Uygulamalar, Öğretim Üyeleri ve asistanlar tarafından ders saatlerinde gönüllülük esas alınarak yapılmıştır.

Öğrenciler araştırmaya katılma konusunda zorlanmamış isteyen öğrencilere soru formları verilmiştir.

Araştırmanın amacı öğrencilerle kısaca paylaşılmış ve amaca ulaşabilmesi için samimi bir şekilde cevap vermekten kaçınılmamaları rica edilmiştir.

Uygulamalar yaklaşık olarak 35 ile 40 dakika arasında tamamlanmıştır..

3.4.1-Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırma verilerinin istatistiki açıdan analizi edilmesinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 24.0 kullanılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin dini yönelim düzeylerinin ve Obsesif-Kompulsif durumlarının belirlenmesi amacıyla kullanılan Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının iç tutarlılıkları Cronbach alfa testi ile test edilmiştir. Buna göre öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği Cronbach alfa değeri 0,921, Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi Cronbach alfa değeri ise 0,883 bulunmuştur. Cronbach alfa değerinin 0,70'in üzerinde olması toplanan verinin güvenilir olduğunu ifade etmektedir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımının belirlenmesinde frekans analizi kullanılmış ve sıklık dağılım tabloları ile gösterilmiştir.

Öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesinden aldıkları puanlara ilişkin tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları karşılaştırılırken, puanların normal dağılıma uyum gösterme durumu Kolmogorov-Smirnov testi, QQ plot grafiği ve puanlara ait basıklık-çarpıklık değerleri göz önünden bulundurulmuştur. Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının normal dağılıma uyması halinde parametrik, aksi durumda ise nonparametrik hipotez testleri kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine, çalışma durumlarına, dini inanışlarına ve yakın oldukları çizgiye göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Öğrencilerin yaş gruplarına, hissettikleri kimliğe, sınıflarına, üniversite yıllarına, kendilerinin ve ailelerinin gelirlerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları karşılaştırılmasında ANOVA, doğum yerlerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları karşılaştırılmasında ise

Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları arasındaki korelasyonlar Pearson testi ile incelenmiş, Dini yönelim Ölçeği puanlarının, Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordama durumu regresyon analizi ile belirlenmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 1.

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı(n=270)

	Sayı(n)	Yüzde(%)
Cinsiyet		
Kadın	138	51,11
Erkek	132	48,89
Yaş grubu		
18-20 yaş	101	37,41
21-22 yaş	107	39,63
23 yaş ve üstü	62	22,96
Doğum Yeri		
Kıbrıs	9	3,33
Türkiye	256	94,81
Diğer	5	1,85
En uzun süre yaşanan yer		
Kıbrıs	11	4,07
Türkiye	203	75,19
Diğer	56	20,74
Hissedilen kimlik		
Kıbrıs	11	4,07
Türkiye	242	89,63
İngiltere	17	0,37
Diğer	16	5,93
Kıbrısta gelme nedeni		
Kıbrıs'ın yerlisi	13	4,81
Üniversite	249	92,22
Diğer	8	2,96
Sınıf		
Birinci sınıf	59	21,85
İkinci sınıf	77	28,52
Üçüncü sınıf	74	27,41
Dördüncü sınıf	60	22,22
Üniversite yılı		
Bir	40	14,81
İki	69	25,56
Üç	81	30,00
Dört	46	17,04
Beş	34	12,59

Tablo 1.
Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı(Devam)(n=270)

	Sayı(n)	Yüzde)
Medeni durum		
Bekar	259	95,93
Evli	1	0,37
Nişanlı	9	3,33
Dul	1	0,37
Çalışma durumu		
Çalışan	51	18,89
Çalışmayan	219	81,11
İkamet edilen yer		
Kendi evi	43	15,93
Yurt	83	30,74
Kiralık ev	144	53,33
Birlikte yaşananlar		
Yalnız	37	13,70
Partner/Sevgili	7	2,59
Aile	38	14,07
Arkadaş	168	62,22
Akraba	20	7,41
Ailenin geliri		
Düşük	18	6,67
Orta	127	47,04
İyi	125	46,30
Kendi geliri		
Düşük	45	16,67
Orta	114	42,22
İyi	111	41,11
Din		
Müslüman	252	93,33
Diğer	18	6,67
Çizgi		
Liberal	157	58,15
Muhafazakar	113	41,85

Tablo 1’de öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %51,11’inin kadın, %48,89’unun erkeklerden oluştuğu, %37,41’inin 18-20 yaş arası, %39,63’ünün 21-22 yaş arası ve %22,96’sinin 23 yaş ve üzeri yaş grubuna mensup olduğu, %3,33’ünün doğum yerinin Kıbrıs, %94,81’inin Türkiye ve %1,85’inin diğer ülkelerde doğdukları, %4,07’sinin en uzun yaşadıkları yerin Kıbrıs, %75,19’unun Türkiye ve %20,74’ünün Diğer ülkeler olduğu,

%4,07'sinin hissettikleri kimliğin Kıbrıs, %89,63'ünün Türkiye, %0,37 İngiltere ve %5,93'ünün diğer ülke kimlikleri olduğu, %4,81'inin Kıbrıs'a gelme nedeninin yerlisi olduğu için, %92,22'sinin Üniversitede okumak için ve %2,96'sının diğer nedenlerle Kıbrıs'a geldiği saptanmıştır. Katılımcı öğrencilerin %21,85'i 1. Sınıf, %28,52'si 2. Sınıf, %27,41'i üçüncü sınıf ve %22,22'si dördüncü sınıfa giden öğrencilerden oluşmakta iken, katılımcıların %14,81'inin üniversitede 1. Yılı, %25,56'sinin 2. Yılı, %30'unun üçüncü yılı, %17,04'ünün dördüncü yılı ve %12,59'unun beşinci yılı olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin %95,93'ü bekar, %0,37'si evli, %3,33'ü nişanlı ve %0,37'si duldur. Katılımcıların %18,89'u çalışan, %81,11'i çalışmayan bireylerden oluşmakta, %15,93'ü kendi evinde, %30,74'ü yurttan, %53,33'ü kiralık evde ikamet etmekte, %13,70'i yalnız, %2,59'u partner/sevgili ile birlikte, %14,07'si ailesi ile birlikte, %62,22'si arkadaşları ile, %7,41'i akrabaları ile birlikte ikamet etmekte, %6,67'si ailesini geliri düşük, %47,04'ü aile geliri orta, %46,30'u ailesinin gelirini iyi olarak tanımlarken, %16,67'si kendi gelirini düşük, %42,22'si kendi gelirini orta ve %41,11'i gelirini iyi olarak tanımlamıştır. Katılımcı öğrencilerin %93,33'ü Müslüman, %6,67'si diğer dinlere mensup, %58,15'inin çizgisinin Liberal, %41,85'inin muhafazakar olduğu görülmüştür.

Tablo 2.

Öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları (n=270)

	n	\bar{x}	s	Min	Max
Dini yönelim Ölçeği					
İçsel Yönelim	270	34,05	10,03	12	55
Dışsal Yönelim	270	33,12	9,87	11	55
Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi	270	16,15	9,17	0	41
Kontrol	270	2,96	2,22	0	8
Temizlik	270	4,56	2,57	0	11
Yavaşlık	270	2,54	1,72	0	7
Kuşku	270	2,54	1,72	0	7
Ruminasyon	270	3,55	2,39	0	8

Tablo 2’de öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin Dinlere Yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel Yönelim puanından ortalama $34,05 \pm 10,03$, minimum 12, maksimum 55 puan, Dışsal yönelimden ortalama $33,12 \pm 9,87$, minimum 11, maksimum 55 puan aldıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrolde ortalama $2,96 \pm 2,22$, minimum 0, maksimum 8, Temizlikten ortalama $4,56 \pm 2,27$, minimum 0, maksimum 8, Yavaşlıktan ortalama $2,54 \pm 1,72$, minimum 0, maksimum 7, Kuşkudan ortalama $2,54 \pm 1,72$, minimum 0, maksimum 7, Ruminasyondan ortalama $3,55 \pm 2,39$, minimum 0, maksimum 8 ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genelinden ortalama $16,15 \pm 9,17$, minimum 0, maksimum 41 puan aldıkları tespit edilmiştir.

Tablo 3.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Cinsiyet	n	\bar{x}	s	t	P
Dini yönelim Ölçeği						
İçsel Yönelim	Kadın	138	34,49	10,01	0,738	0,461
	Erkek	132	33,59	10,06		
Dışsal Yönelim	Kadın	138	33,06	9,06	-0,103	0,918
	Erkek	132	33,18	10,69		
MOKSL	Kadın	138	16,33	9,35	0,319	0,750
	Erkek	132	15,97	9,01		
Kontrol	Kadın	138	2,88	2,22	-0,568	0,571
	Erkek	132	3,04	2,23		
Temizlik	Kadın	138	4,57	2,61	0,086	0,931
	Erkek	132	4,55	2,54		
Yavaşlık	Kadın	138	2,62	1,76	0,803	0,423
	Erkek	132	2,45	1,68		
Kuşku	Kadın	138	2,62	1,76	0,803	0,423
	Erkek	132	2,45	1,68		
Ruminasyon	Kadın	138	3,62	2,41	0,502	0,616
	Erkek	132	3,48	2,36		

Tablo 3'te öğrencilerin cinsiyetlerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları bağımsız örneklem t-testi kullanılarak karşılaştırılmış ve sonuçları verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen öğrencilerin cinsiyetlerine göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Kadın katılımcıların içsel yönelim puanları, erkek katılımcıların ise Dışsal yönelim puanları diğerlerinden daha yüksek bulunmasına karşın, cinsiyetler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Kadın katılımcıların Temizlik, Yavaşlık, Kuşku, Ruminasyon ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru genel puanları erkeklerden, Erkek katılımcıların ise Kontrol puanları, kadınlardan daha yüksek hesaplanmasına karşın, cinsiyetler arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Tablo 4.

Öğrencilerin yaş gruplarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Yaş Grubu	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	p
Dini yönelim Ölçeği								
İçsel Yönelim	18-20 yaş	101	34,81	10,42	12	55	0,625	0,536
	21-22 yaş	107	33,26	9,83	15	55		
	23 yaş ve üstü	62	34,18	9,77	17	53		
Dışsal Yönelim	18-20 yaş	101	33,19	9,68	11	55	0,004	0,996
	21-22 yaş	107	33,07	10,23	11	54		
	23 yaş ve üstü	62	33,10	9,71	11	54		
MOKSL	18-20 yaş	101	17,49	9,22	0	37	2,166	0,117
	21-22 yaş	107	15,86	9,24	0	41		
	23 yaş ve üstü	62	14,48	8,79	0	41		
Kontrol	18-20 yaş	101	3,06	2,22	0	7	0,171	0,843
	21-22 yaş	107	2,92	2,28	0	8		
	23 yaş ve üstü	62	2,87	2,15	0	8		
Temizlik	18-20 yaş	101	4,92	2,56	0	11	1,854	0,159
	21-22 yaş	107	4,45	2,68	0	11		
	23 yaş ve üstü	62	4,16	2,33	0	11		
Yavaşlık	18-20 yaş	101	2,77	1,77	0	6	2,312	0,101
	21-22 yaş	107	2,53	1,73	0	7		
	23 yaş ve üstü	62	2,18	1,59	0	7		
Kuşku	18-20 yaş	101	2,77	1,77	0	6	2,312	0,101
	21-22 yaş	107	2,53	1,73	0	7		
	23 yaş ve üstü	62	2,18	1,59	0	7		
Ruminasyon	18-20 yaş	101	3,96	2,44	0	8	2,786	0,063
	21-22 yaş	107	3,43	2,32	0	8		
	23 yaş ve üstü	62	3,10	2,34	0	8		

Tablo 4'te öğrencilerin yaş gruplarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen öğrencilerin yaş gruplarına göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Yaş gruplarına bakılmaksızın katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanlar benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların yaş gruplarına göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan

Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). 18-20 yaş arası yaş grubuna mensup katılımcıların Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku, Ruminasyon ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soruları genel puanları, 21-22 yaş arası ve 23 yaş ve üzeri yaş grubuna mensup katılımcıların puanlarından daha yüksek hesaplanmasına karşın yaş grupları arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Tablo 5.

Öğrencilerin doğum yerlerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Doğum yeri	n	\bar{x}	s	SO	X ²	P
Dini yönelim Ölçeği							
İçsel Yönelim	Kıbrıs	9	27,56	5,10	80,00	4,720	0,094
	Türkiye	256	34,29	10,09	137,49		
	Diğer	5	33,60	11,41	133,70		
Dışsal Yönelim	Kıbrıs	9	27,44	5,36	80,06	4,917	0,086
	Türkiye	256	33,39	9,84	137,73		
	Diğer	5	29,60	15,22	121,30		
MOKSL	Kıbrıs	9	15,56	10,56	128,94	0,788	0,674
	Türkiye	256	16,11	9,16	135,15		
	Diğer	5	19,40	8,29	165,10		
Kontrol	Kıbrıs	9	2,89	3,18	124,28	1,351	0,509
	Türkiye	256	2,94	2,19	135,17		
	Diğer	5	4,00	2,35	172,70		
Temizlik	Kıbrıs	9	4,78	3,03	142,00	0,104	0,949
	Türkiye	256	4,55	2,57	135,14		
	Diğer	5	4,60	2,07	142,00		
Yavaşlık	Kıbrıs	9	2,11	1,76	115,56	1,352	0,509
	Türkiye	256	2,54	1,72	135,62		
	Diğer	5	3,20	1,79	165,20		
Kuşku	Kıbrıs	9	2,11	1,76	115,56	1,352	0,509
	Türkiye	256	2,54	1,72	135,62		
	Diğer	5	3,20	1,79	165,20		
Ruminasyon	Kıbrıs	9	3,67	2,35	140,44	0,825	0,662
	Türkiye	256	3,53	2,40	134,73		
	Diğer	5	4,40	1,67	165,80		

Tablo 5'te öğrencilerin doğum yerlerine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Öğrencilerin doğum yerlerine göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Doğum yeri Türkiye olan katılımcılarım hem İçsel yönelim hem de Dışsal Yönelim alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması, doğum yeri Kıbrıs ve Diğer olan katılımcıların aldıkları puan ortalamasından daha yüksek hesaplanmasına karşın, doğum yerleri arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin doğum yerlerine göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Genel olarak doğum yeri diğer olan katılımcıların söz konusu alt ölçeklerden ve ölçek genelinden aldıkları puan ortalaması, doğum yeri Türkiye ve Kıbrıs olan katılımcıların puan ortalamasından daha yüksek hesaplanmasına karşın, aralarındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Tablo 6.

Öğrencilerin hissettikleri kimliklere göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Kimlik	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	p
Dini yönelim Ölçeği								
İçsel Yönelim	Kıbrıs	11	29,00	5,76	19	39	2,073	0,128
	Türkiye	203	34,63	9,95	12	55		
	Diğer	56	32,96	10,70	15	53		
Dışsal Yönelim	Kıbrıs	11	29,18	6,05	16	38	1,937	0,146
	Türkiye	203	33,74	9,37	11	55		
	Diğer	56	31,63	11,86	11	52		
MOKSL	Kıbrıs	11	15,18	10,00	2	32	0,066	0,936
	Türkiye	203	16,21	9,43	0	41		
	Diğer	56	16,13	8,13	1	37		
Kontrol	Kıbrıs	11	2,82	2,93	0	8	0,137	0,872
	Türkiye	203	3,00	2,24	0	8		
	Diğer	56	2,84	2,02	0	7		
Temizlik	Kıbrıs	11	4,73	2,83	0	10	0,407	0,666
	Türkiye	203	4,63	2,59	0	11		
	Diğer	56	4,29	2,48	0	11		
Yavaşlık	Kıbrıs	11	2,27	1,68	0	5	0,174	0,840
	Türkiye	203	2,54	1,78	0	7		
	Diğer	56	2,61	1,52	0	6		
Kuşku	Kıbrıs	11	2,27	1,68	0	5	0,174	0,840
	Türkiye	203	2,54	1,78	0	7		
	Diğer	56	2,61	1,52	0	6		
Ruminasyon	Kıbrıs	11	3,09	2,39	0	7	0,500	0,607
	Türkiye	203	3,51	2,43	0	8		
	Diğer	56	3,79	2,25	0	8		

Tablo 6'da öğrencilerin hissettikleri kimliklere göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılmasına dair ANOVA sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğrencilerin hissettikleri kimliklere göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Hissedilen kimlik yeri Türkiye olan katılımcılarım hem İçsel yönelim hem de Dışsal Yönelim alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması, hissedilen kimlik Kıbrıs ve Diğer olan katılımcıların

aldıkları puan ortalamasından daha yüksek hesaplanmasına karşın, aralarındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin hissettikleri kimliklere göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Hissedilen kimliğe bakılmaksızın katılımcıların söz konusu ölçeklerden aldıkları puanlar benzerlik göstermektedir.

Tablo 7.

Öğrencilerin sınıflarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Sınıf	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	p	Fark
Dini yönelim Ölçeği									
İçsel Yönelim	Birinci sınıf	59	37,10	11,32	13	55	2,539	0,057	
	İkinci sınıf	77	33,34	9,59	12	53			
	Üçüncü sınıf	74	33,66	9,67	13	55			
	Dördüncü sınıf	60	32,45	9,27	16	53			
Dışsal Yönelim	Birinci sınıf	59	34,90	9,84	11	54	1,020	0,384	
	İkinci sınıf	77	32,52	9,79	11	55			
	Üçüncü sınıf	74	33,27	10,07	11	55			
	Dördüncü sınıf	60	31,95	9,74	11	54			
MOKSL	Birinci sınıf	59	17,80	9,70	0	41	7,221	0,000*	1-4
	İkinci sınıf	77	17,49	8,67	1	36			2-4
	Üçüncü sınıf	74	17,24	8,86	2	38			3-4
	Dördüncü sınıf	60	11,47	8,25	0	41			
Kontrol	Birinci sınıf	59	3,17	2,32	0	8	3,844	0,010*	1-4
	İkinci sınıf	77	3,26	2,21	0	7			2-4
	Üçüncü sınıf	74	3,16	2,29	0	8			3-4
	Dördüncü sınıf	60	2,12	1,87	0	8			
Temizlik	Birinci sınıf	59	4,83	2,73	0	11	5,365	0,001*	1-4
	İkinci sınıf	77	4,86	2,47	0	11			2-4
	Üçüncü sınıf	74	4,96	2,65	0	11			3-4
	Dördüncü sınıf	60	3,42	2,13	0	11			
Yavaşlık	Birinci sınıf	59	2,80	1,80	0	7	5,520	0,001*	1-4
	İkinci sınıf	77	2,81	1,70	0	6			2-4
	Üçüncü sınıf	74	2,69	1,68	0	7			3-4
	Dördüncü sınıf	60	1,77	1,53	0	7			
Kuşku	Birinci sınıf	59	2,80	1,80	0	7	5,520	0,001*	1-4
	İkinci sınıf	77	2,81	1,70	0	6			2-4
	Üçüncü sınıf	74	2,69	1,68	0	7			3-4
	Dördüncü sınıf	60	1,77	1,53	0	7			

Ruminasyon	Birinci sınıf	59	4,20	2,30	0	8	6,925	0,000*	1-4
	İkinci sınıf	77	3,77	2,36	0	8			2-4
	Üçüncü sınıf	74	3,74	2,35	0	8			3-4
	Dördüncü sınıf	60	2,40	2,20	0	8			

* $p < 0,05$

Öğrencilerin sınıflarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılmasına ait ANOVA sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Araştırmaya alınan öğrencilerin sınıflarına göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$). Birinci sınıfa devam eden öğrencilerin hem içsel hem de dışsal yönelim puanları, diğer sınıflara devam eden öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulunmasına karşın, sınıflar arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Katılımcıların sınıflarına göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Birinci sınıfa devam eden katılımcıların MOKSS genel puanları ve Ruminasyon puanları, İkinci sınıfa devam eden öğrencilerin Kontrol, Yavaşlık ve Kuşku puanları, Üçüncü sınıfa devam eden öğrencilerin ise Temizlik puanları, diğerlerinden daha yüksek hesaplanmıştır ve alınan puan farkları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark vardır.

Tablo 8.
Öğrencilerin üniversitede öğrenim yıllarına göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Yıl	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	p	Fark
Dini Yönelim Ölçeği									
İçsel Yönelim	Birinci yıl	40	34,90	9,65	13	51	0,701	0,592	
	İkinci yıl	69	35,14	10,91	12	55			
	Üçüncü yıl	81	33,37	9,94	13	55			
	Dördüncü yıl	46	34,33	10,55	16	53			
	Beşinci yıl	34	32,09	8,05	17	49			
Dışsal Yönelim	Birinci yıl	40	34,85	9,08	11	54	0,684	0,603	
	İkinci yıl	69	33,17	10,76	11	55			
	Üçüncü yıl	81	33,33	10,13	11	55			
	Dördüncü yıl	46	32,61	9,79	11	54			
	Beşinci yıl	34	31,15	8,41	11	52			
MOKSL	Birinci yıl	40	19,15	9,77	3	41	3,969	0,004*	1-4,1-5
	İkinci yıl	69	17,67	8,75	3	36			2-4,2-5
	Üçüncü yıl	81	16,30	9,23	0	38			
	Dördüncü yıl	46	13,96	9,21	0	41			
	Beşinci yıl	34	12,18	7,33	0	32			
Kontrol	Birinci yıl	40	3,50	2,35	0	8	2,476	0,045*	1-5
	İkinci yıl	69	3,28	2,17	0	7			
	Üçüncü yıl	81	2,90	2,35	0	8			
	Dördüncü yıl	46	2,78	2,09	0	8			
	Beşinci yıl	34	2,06	1,81	0	7			
Temizlik	Birinci yıl	40	5,03	2,97	1	11	2,964	0,020*	1-4,1-5
	İkinci yıl	69	4,83	2,48	0	11			2-5
	Üçüncü yıl	81	4,90	2,65	0	11			
	Dördüncü yıl	46	3,83	2,31	0	11			
	Beşinci yıl	34	3,65	2,00	0	8			
Yavaşlık	Birinci yıl	40	3,08	1,76	0	7	3,013	0,019*	1-5
	İkinci yıl	69	2,80	1,76	0	6			2-5
	Üçüncü yıl	81	2,53	1,70	0	7			
	Dördüncü yıl	46	2,13	1,73	0	7			
	Beşinci yıl	34	1,97	1,40	0	6			
Kuşku	Birinci yıl	40	3,08	1,76	0	7	3,013	0,019*	1-5
	İkinci yıl	69	2,80	1,76	0	6			1-4
	Üçüncü yıl	81	2,53	1,70	0	7			
	Dördüncü yıl	46	2,13	1,73	0	7			
	Beşinci yıl	34	1,97	1,40	0	6			
Ruminasyon	Birinci yıl	40	4,48	2,18	0	8	4,278	0,002*	1-5
	İkinci yıl	69	3,97	2,33	0	8			2-5
	Üçüncü yıl	81	3,43	2,52	0	8			
	Dördüncü yıl	46	3,09	2,34	0	8			
	Beşinci yıl	34	2,53	1,96	0	6			

* $p < 0,05$

Tablo 8'de öğrencilerin üniversitede öğrenim yıllarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması için uygulanan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğrencilerin üniversitede öğrenim yıllarına göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Üniversitede birinci yılı olan öğrencilerin hem içsel hem de dışsal yönelim puanları, daha uzun yıllardır üniversitede olan öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulunmasına karşın, yıllar arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin üniversitedeki öğrenim yıllarına göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Üniversitede ilk yılı olan katılımcıların Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku, Ruminasyon ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soruları genel puanları üniversitedeki beşinci yılı olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca Üniversitede birinci yılı olan öğrencilerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları, temizlik ve kuşku alt boyutu puanları üniversite dördüncü yılı olan öğrencilere göre daha yüksektir. Üniversitede ikinci yılı olan öğrencilerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve temizlik, yavaşlık ve ruminasyon alt boyutlarından aldıkları puanlar üniversitedeki beşinci yılı olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 9.

Öğrencilerin çalışma durumlarına göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

		Çalışma durumu	n	\bar{x}	S	t	P
Dini yönelim Ölçeği							
İçsel Yönelim	Çalışan		51	31,75	8,53	-1,832	0,068
	Çalışmayan		219	34,59	10,29		
Dışsal Yönelim	Çalışan		51	31,96	10,54	-0,930	0,353
	Çalışmayan		219	33,39	9,71		
MOKSL	Çalışan		51	16,55	8,96	0,343	0,732
	Çalışmayan		219	16,06	9,24		
Kontrol	Çalışan		51	3,16	2,27	0,704	0,482
	Çalışmayan		219	2,91	2,21		
Temizlik	Çalışan		51	4,25	2,33	-0,939	0,349
	Çalışmayan		219	4,63	2,62		
Yavaşlık	Çalışan		51	2,80	1,71	1,212	0,227
	Çalışmayan		219	2,48	1,72		
Kuşku	Çalışan		51	2,80	1,71	1,212	0,227
	Çalışmayan		219	2,48	1,72		
Ruminasyon	Çalışan		51	3,53	2,27	-0,074	0,941
	Çalışmayan		219	3,56	2,42		

Tablo 9'da öğrencilerin çalışma durumlarına göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması bağımsız örneklem t testi kullanılarak verilmiştir.

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen öğrencilerin çalışma durumlarına göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Çalışmayan katılımcıların içsel yönelim ve dışsal yönelim puanları, çalışan katılımcıların puanlarından daha yüksek bulunmasına karşın, çalışma durumları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Katılımcıların çalışma durumlarına göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Çalışan katılımcıların Temizlik ve Ruminasyon puanları, çalışmayan katılımcıların ise Kontrol, Yavaşlık, Kuşku ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru genel puanları diğerlerinden daha yüksek hesaplanmasına karşın, çalışma durumları arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Tablo 10.

Öğrencilerin kaldıkları yerlere göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Kalınan yer	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	p	Fark
Dini Yönelim Ölçeği									
İçsel Yönelim	Kendi evi	43	31,93	8,68	12	53	4,282	0,015*	1-2
	Yurt	83	36,61	10,28	13	55			
	Kiralık ev	144	33,21	10,03	13	55			
Dışsal Yönelim	Kendi evi	43	30,00	9,34	11	48	4,734	0,010*	1-2
	Yurt	83	35,46	9,78	11	55			
	Kiralık ev	144	32,70	9,82	11	55			
MOKSL	Kendi evi	43	15,05	8,43	2	33	3,357	0,036*	1-2
	Yurt	83	18,30	9,85	0	41			2-3
	Kiralık ev	144	15,24	8,82	0	41			
Kontrol	Kendi evi	43	2,84	2,10	0	7	2,251	0,107	
	Yurt	83	3,39	2,41	0	8			
	Kiralık ev	144	2,75	2,12	0	8			
Temizlik	Kendi evi	43	4,35	2,67	0	10	2,777	0,064	
	Yurt	83	5,11	2,78	0	11			
	Kiralık ev	144	4,31	2,38	0	11			
Yavaşlık	Kendi evi	43	2,30	1,41	0	5	2,256	0,107	
	Yurt	83	2,87	1,93	0	7			
	Kiralık ev	144	2,42	1,67	0	7			
Kuşku	Kendi evi	43	2,30	1,41	0	5	2,256	0,107	
	Yurt	83	2,87	1,93	0	7			
	Kiralık ev	144	2,42	1,67	0	7			
Ruminasyon	Kendi evi	43	3,26	2,34	0	8	2,914	0,056	
	Yurt	83	4,07	2,47	0	8			
	Kiralık ev	144	3,34	2,32	0	8			

* $p<0,05$

Tablo 10'da araştırma kapsamına alınan öğrencilerin kaldıkları yerlere göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Öğrencilerin kaldıkları yerlere göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Yurttan yaşayan katılımcıların içsel yönelim ve dışsal yönelim puanları, kendi evinde ve kiralık evde yaşayan katılımcıların puanlarından daha yüksek bulunmuştur ve kalınan yerler arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kaldıkları yerlere göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Yurttan kalan katılımcıların MOKSS puanları, kendi evinde ve kiralık evde yaşayan katılımcıların puanlarından daha yüksek bulunmuştur ve kalınan yerler arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Katılımcıların Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Kalınan yere bakılmaksızın katılımcıların söz konusu ölçeklerden aldıkları puanlar benzerlik göstermektedir.

Tablo 11.

Öğrencilerin ekonomik destek şekillerine göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Ekonomik Destek	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	P	Fark
Dini Yönelim Ölçeği									
İçsel Yönelim	Çalışan	36	30,72	8,80	12	44	6,485	0,002*	1-2
	Burs	34	39,03	11,25	19	55			2-3
	Aile desteği	200	33,81	9,75	13	55			
Dışsal Yönelim	Çalışan	36	30,86	11,45	11	54	3,285	0,039*	1-2
	Burs	34	36,71	10,77	11	55			
	Aile desteği	200	32,92	9,29	11	55			
MOKSL	Çalışan	36	16,61	8,74	1	41	0,721	0,487	
	Burs	34	17,76	9,87	1	38			
	Aile desteği	200	15,80	9,14	0	41			
Kontrol	Çalışan	36	3,31	2,29	0	8	1,208	0,300	
	Burs	34	3,32	2,21	0	7			
	Aile desteği	200	2,84	2,21	0	8			
Temizlik	Çalışan	36	4,11	2,35	0	11	0,782	0,458	
	Burs	34	4,85	2,16	1	11			
	Aile desteği	200	4,59	2,67	0	11			
Yavaşlık	Çalışan	36	2,81	1,69	0	7	1,474	0,231	
	Burs	34	2,88	1,97	0	7			
	Aile desteği	200	2,44	1,68	0	7			
Kuşku	Çalışan	36	2,81	1,69	0	7	1,474	0,231	
	Burs	34	2,88	1,97	0	7			
	Aile desteği	200	2,44	1,68	0	7			
Ruminasyon	Çalışan	36	3,58	2,18	0	8	0,269	0,764	
	Burs	34	3,82	2,46	0	8			
	Aile desteği	200	3,50	2,42	0	8			

*p<0,05

Araştırmaya katılan öğrencilerin ekonomik destek şekillerine göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 11.'de gösterilmiştir.

Tablo 11 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğrencilerin ekonomik destek şekillerine göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p < 0,05$). Burs alan katılımcıların içsel yönelim ve dışsal yönelim puanları, çalışan ve aile desteği alan katılımcıların puanlarından daha yüksek bulunmuştur ve ekonomik destek şekilleri arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ekonomik destek şekillerine göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$). Burs alan öğrencilerin söz konusu alt ölçeklerden ve ölçek genelinden aldıkları puan ortalaması, diğerlerinin puan ortalamasından daha yüksek hesaplanmasına karşın, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Tablo 12.

Öğrencilerin ailelerinin gelirine göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Ailenin geliri	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	p	Fark
Dini Yönelim Ölçeği									
İçsel Yönelim	Düşük	18	37,39	9,38	17	49	1,412	0,245	
	Orta	127	34,33	10,53	12	55			
	İyi	125	33,29	9,56	13	54			
Dışsal Yönelim	Düşük	18	39,22	11,23	18	54	3,932	0,021*	1-2
	Orta	127	33,03	9,99	11	55			1-3
	İyi	125	32,33	9,30	11	55			
MOKSL	Düşük	18	23,72	11,55	1	41	8,202	0,000*	1-2
	Orta	127	16,50	8,88	0	37			1-3
	İyi	125	14,70	8,57	0	34			
Kontrol	Düşük	18	4,44	2,66	0	8	4,948	0,008*	1-2
	Orta	127	2,99	2,23	0	8			1-3
	İyi	125	2,71	2,07	0	7			
Temizlik	Düşük	18	6,78	3,00	1	11	7,700	0,001*	1-2
	Orta	127	4,49	2,64	0	11			1-3
	İyi	125	4,31	2,29	0	10			
Yavaşlık	Düşük	18	3,94	2,10	0	7	8,103	0,000*	1-2
	Orta	127	2,61	1,64	0	6			1-3
	İyi	125	2,26	1,65	0	6			
Kuşku	Düşük	18	3,94	2,10	0	7	8,103	0,000*	1-2
	Orta	127	2,61	1,64	0	6			1-3
	İyi	125	2,26	1,65	0	6			
Ruminasyon	Düşük	18	4,61	2,68	0	8	4,294	0,015*	1-2
	Orta	127	3,80	2,25	0	8			1-3
	İyi	125	3,15	2,42	0	8			

*p<0,05

Tablo 12’de araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ailelerinin gelirine göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin yapılan ANOVA testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelirlerine göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutu olan Dışsal yönelim ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Ailesi düşük gelirli olan katılımcıların puan ortalaması, ailesinin geliri orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarından daha yüksektir ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Katılımcıların aile gelir düzeylerine göre İçsel yönelim ölçeğinden aldıkları puan arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$). Aile gelir durumuna bakılmaksızın katılımcıların İçsel Yönelim puanları benzerdir.

Araştırma kapsamına ailelerinin gelirlerine göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Bu fark ailesinin gelirinin düşük olduğunu ifade eden öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Ailesinin gelirinin düşük olduğunu ifade eden öğrencilerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanlarını ailesinin gelirinin orta ve yüksek olduğunu ifade eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 13.

Öğrencilerin kendi gelirlerine göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

		n	\bar{x}	S	Min	Max	F	p	Fark
Dini yönelim Ölçeği									
İçsel Yönelim	Düşük	45	37,73	10,81	12	55	3,715	0,026*	1-2
	Orta	114	33,25	9,89	13	55			1-3
	İyi	111	33,38	9,60	13	54			
Dışsal Yönelim	Düşük	45	37,22	9,22	14	54	5,538	0,004*	1-2
	Orta	114	31,54	9,88	11	55			1-3
	İyi	111	33,08	9,72	11	55			
MOKSL	Düşük	45	19,38	9,75	3	41	3,816	0,023*	1-3
	Orta	114	16,04	9,34	0	41			1-2
	İyi	111	14,95	8,51	0	33			
Kontrol	Düşük	45	3,78	2,29	0	8	4,241	0,015*	1-3
	Orta	114	2,94	2,28	0	8			1-2
	İyi	111	2,65	2,07	0	7			
Temizlik	Düşük	45	5,11	2,41	1	11	1,252	0,288	
	Orta	114	4,46	2,75	0	11			
	İyi	111	4,43	2,43	0	10			
Yavaşlık	Düşük	45	3,16	1,88	0	7	3,501	0,032*	1-3
	Orta	114	2,41	1,74	0	7			1-2
	İyi	111	2,42	1,60	0	6			
Kuşku	Düşük	45	3,16	1,88	0	7	3,501	0,032*	1-3
	Orta	114	2,41	1,74	0	7			1-2
	İyi	111	2,42	1,60	0	6			
Ruminasyon	Düşük	45	4,18	2,34	0	8	5,083	0,007*	1-3
	Orta	114	3,82	2,44	0	8			1-2
	İyi	111	3,03	2,26	0	8			

*p<0,05

Tablo 13'te öğrencilerin kendi gelirlerine göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması verilmiştir.

Tablo 13.'te verilen ANOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin kendi gelirlerine göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kendi geliri düşük olan katılımcıların İçsel ve Dışsal yönelim puan ortalaması, kendi geliri orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarından daha yüksektir ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin kendi gelirlerine göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kendi geliri düşük olan katılımcıların Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi geneli ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Yavaşlık, Kuşku puanları, kendi geliri orta olan katılımcıların ise Ruminasyon puanları, diğerlerinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Katılımcıların kendi gelir durumlarına göre Temizlik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Gelir durumlarına bakılmaksızın öğrencilerin Temizlik puanları benzerdir.

Tablo 14.

Öğrencilerin dini inançlarına göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Din	N	\bar{x}	S	t	P
Dini yönelim Ölçeği						
İçsel Yönelim	Müslüman	252	35,15	9,42	7,374	0,000*
	Diğer	18	18,67	3,51		
Dışsal Yönelim	Müslüman	252	34,28	9,06	8,062	0,000*
	Diğer	18	16,83	5,33		
MOKSL	Müslüman	252	16,35	9,18	1,298	0,195
	Diğer	18	13,44	8,91		
Kontrol	Müslüman	252	3,00	2,20	1,017	0,310
	Diğer	18	2,44	2,50		
Temizlik	Müslüman	252	4,67	2,57	2,794	0,006*
	Diğer	18	2,94	2,07		
Yavaşlık	Müslüman	252	2,57	1,73	0,953	0,341
	Diğer	18	2,17	1,62		
Kuşku	Müslüman	252	2,57	1,73	0,953	0,341
	Diğer	18	2,17	1,62		
Ruminasyon	Müslüman	252	3,54	2,38	-0,313	0,754
	Diğer	18	3,72	2,52		

* $p < 0,05$

Tablo 14'te öğrencilerin dini inançlarına göre Dini Yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması amacıyla uygulanan bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin dini inançlarına göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Müslüman katılımcıların hem içsel hem de dışsal yönelim puanları, diğer dini inançlara sahip katılımcıların puanlarından daha yüksektir ve inançlar arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Katılımcıların dini inançlarına göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Dini inançlarına bakılmaksızın tüm katılımcıların söz konusu ölçeklerden aldıkları puanlar benzerlik göstermektedir. Araştırmaya dahil olan öğrencilerin dini inançlarına göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutu olan Temizlik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Müslüman olan katılımcıların Temizlik puan ortalaması, diğer dini inançlara sahip katılımcıların puan ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 15.

Öğrencilerin yakın oldukları çizgiye göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılması (n=270)

	Çizgi	n	\bar{x}	s	T	P
Dini yönelim Ölçeği						
İçsel Yönelim	Liberal	157	29,32	7,84	-10,966	0,000*
	Muhafazakar	113	40,62	9,01		
Dışsal Yönelim	Liberal	157	29,03	8,49	-9,176	0,000*
	Muhafazakar	113	38,80	8,81		
MOKSL	Liberal	157	14,46	8,24	-3,658	0,000*
	Muhafazakar	113	18,50	9,89		
Kontrol	Liberal	157	2,61	2,11	-3,137	0,002*
	Muhafazakar	113	3,45	2,29		
Temizlik	Liberal	157	3,97	2,19	-4,620	0,000*
	Muhafazakar	113	5,38	2,83		
Yavaşlık	Liberal	157	2,32	1,59	-2,449	0,015*
	Muhafazakar	113	2,84	1,86		
Kuşku	Liberal	157	2,32	1,59	-2,449	0,015*
	Muhafazakar	113	2,84	1,86		
Ruminasyon	Liberal	157	3,24	2,32	-2,594	0,010*
	Muhafazakar	113	3,99	2,41		

* $p<0,05$

Tablo 15'te öğrencilerin yakın oldukları çizgiye göre Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 15 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğrencilerin yakın oldukları çizgiye göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Muhafazakar katılımcıların hem içsel hem de dışsal yönelim puanları, liberal katılımcıların puanlarından daha yüksektir ve yakın olunan çizgiler arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Öğrencilerin yakın oldukları çizgiye göre Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi genel puanları ve Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi alt boyutları olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Muhafazakar katılımcıların söz konusu tüm ölçeklerden aldıkları puan ortalaması, Liberal katılımcıların puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Yakın olunan çizgiler arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Tablo 16.

Öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği ile Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları arasındaki korelasyonlar (n=270)

		İçsel Yönelim	Dışsal Yönelim
Kontrol	r	0,299	0,339
	p	0,000*	0,000*
Temizlik	r	0,357	0,398
	p	0,000*	0,000*
Yavaşlık	r	0,238	0,281
	p	0,000*	0,000*
Kuşku	r	0,238	0,281
	p	0,000*	0,000*
Ruminasyon	r	0,223	0,245
	p	0,000*	0,000*
MOKSL	r	0,320	0,363
	p	0,000*	0,000*

Tablo 16'da öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeği ile Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanları arasındaki korelasyonlara ait Person korelasyon analizi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 16 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal Yönelim puanları ile Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi ölçek geneli ve ölçeğe ait alt boyutlar olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında pozitif yönlü, güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Dini yönelim ölçeği puanları arttıkça, katılımcıların Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarında da artış görülmektedir.

Tablo 17.

Öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeği ve bazı demografik özelliklerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordamasına ilişkin regresyon sonuçları (n=270)

	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	P
	β	SE	Beta		
(Sabit)					0,000
	16,90	3,86		4,372	*
İçsel Yönelim	0,06	0,09	0,07	0,738	0,461
					0,004
Dışsal Yönelim	0,25	0,09	0,27	2,884	*
				-	
Sınıf	-0,27	0,86	-0,03	0,315	0,753
				-	
Üniversite yılı	-1,16	0,75	-0,16	1,555	0,121
				-	
İkamet edilen yer (Kendi evi)	-0,48	0,72	-0,04	0,676	0,500
				-	0,038
Ailenin geliri (İyi)	-2,11	1,01	-0,14	2,087	*
				-	
Kendi geliri (İyi)	-0,34	0,86	-0,03	0,403	0,687

* $p<0,05$, $R^2=0,179$

Tablo 17’de öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği ve bazı demografik özelliklerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 17 incelendiğinde, araştırmaya dahil olan öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde yer alan içsel ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanların ve bazı demografik özelliklerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordama durumuna ilişkin oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve tahmincilerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarındaki değişimin %17,9’unu açıkladığı belirlenmiştir. Öğrencilerin Dini yönelim Ölçeğinde yer alan içsel yönelim alt boyutu puanlarının Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordamadığı ($p>0,05$), dışsal yönelim alt boyutundan aldıkları puanların ise anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre dışsal yönelim alt boyutundan alınan puanların 1 birim artması, Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını 0,27 birim artırmaktadır. Aile geliri değişkeninin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı saptanmış olup, aile gelirinin iyi olma durumu öğrencilerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını azaltmaktadır.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. Obsesif Kompulsif Belirtilerin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımından Elde Edilen Tartışma Sonuçları

Araştırmada, Obsesif Kompulsif Belirtilerin cinsiyetler arasında farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiş; elde edilen bulgularda araştırmaya dahil edilen öğrencilerin cinsiyetlerine göre puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Beşiroğlu ve arkadaşları (2004) sağlık yardımı arayan ve aramayan hastalar arasında belirtilerin yoğunluk açısından farklı olduğunu bularak, yoğunluğun rahatsızlığın merkezinde olduğu fikrini (Goodwin, Koenen & Hellman, 2002, s.115) doğrulamışlardır. Yoğunluğun belirleyici bir faktör olması nedeniyle sağlıklı kadınlarda ve sağlıklı erkeklerde obsesif-kompulsif belirtilerin yoğunluğunun eşit düzeyde olması beklenmektedir.

Sağlıklı bir örnekleme yapılan çalışmada obsesif-kompulsif belirtilerin yoğunluğunun eşit düzeyde olması beklenmektedir (Goodwin, Koenen & Hellman, 2002, s.115) Demet ve arkadaşları (2005).

Araştırmada, Obsesif Kompulsif Belirtilerin yaş, sınıf ve öğrenim yılına göre farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiş; ve yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmamasına rağmen, 18-20 yaş arası yaş grubunun, obsesif-kompulsif belirtilerin, 21-22 yaş arası ve 23 yaş ve üzeri yaş grubuna mensup katılımcıların puanlarından daha yüksek hesaplandığı dikkati çekmiştir.

Rahatsızlık yoğunlukla çocukluk döneminde veya adolesan döneminde ortaya çıkmaktadır. Sayar ve arkadaşlarının çalışmasına göre erkeklerde başlangıç yaşı $18,3 \pm 6,9$ iken kadınlarda yaş aralığı $24,5 \pm 9,4$ olarak bildirilmiştir (Sayar vd., 1999, s.140).

Çalışma sonuçları sınıflar ve öğrenim yılına göre, anlamlı bulgular vermiştir, zira birinci sınıflar ve üst sınıflar arasında ki fark, hem sınıf, hem öğrenim yılına göre değişkenlik göstermiştir. Obsesif –kompulsif belirtilerin öğrenim yılı artıkça belirtilerin azaldığı yönündedir. alınan puanlar da arasında istatistiki açıdan anlamlı farklar olduğunu göstermekte.. Birinci sınıfın MOKSL genel puanları ve Ruminasyon puanları, İkinci sınıfın, Kontrol, Yavaşlık ve Kuşku puanları, Üçüncü sınıfın ise Temizlik puanları, diğerlerinden daha yüksek çıkmış,

Üniversitede ilk yılı olan katılımcıların MOKSL genel puanları ve alt boyutları puanları, beşinci yılı olan katılımcılara göre yüksek, dördüncü yılı olan öğrencilere göre ise MOKSL genel puanı temizlik ve kuşku puanları daha yüksektir. İkinci yılı olan öğrencilerin MOKSL genel puanları ve temizlik, yavaşlık ve ruminasyon alt boyutların puanları, beşinci yılı olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Araştırmada, yaş sınıf ve öğrenim yılı artıkça , obsesif- kompulsif belirtilerin azaldığı görülmekte. Bireyin biyopsikososyal olgunluğun bu durumda oldukça önemli bir etken olduğunu belirtmek doğru olacaktır.. İlk yıllarda duyulan kaygı yıllar ilerledikçe aidiyetin, eğitim düzeyinin, çevrenin ve kendini tanımanın etkisiyle azaldığı düşünülebilir. Birinci sınıfa başlayan öğrencilerin üniversiteye hazırlık döneminden süregelen kaygısı ve sonrasında yeni bir ortama dahil olmaları (yaşam alanında değişiklik, konfor alınından çıkma) kaygı düzeylerinde artışa neden olabilmektedir. Çeşitli çalışmalardan anlaşıldığı üzere, hastalığı % 50-70 oranında yaşam olayları veya stres faktörleri sonucu ortaya çıkmaktadır (Rasmussen ve Tsuang,1986, s.746; Lensi, 1996, s.62).

Araştırmaya katılan öğrencilerin doğum yeri ile hissettikleri kimlikler ve obsesif- kompulsif belirtiler arasına anlamlı fark bulunmamıştır. Bununla birlikte genel olarak doğum yeri diğer olan katılımcıların söz konusu alt ölçeklerden ve ölçek genelinden aldıkları puan ortalaması, doğum yeri Türkiye ve Kıbrıs olan katılımcıların puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. karşın, aralarındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Araştırma katılımcılarının büyük çoğunluğunun Türkiye ve K.K.T.C. olması ve yaklaşık olarak aynı kültürden olmaları nedeniyle, bu iki ülke katılımcılarının,

kimlik ve doğum yeri nedeniyle kaygı yaşamazken, diğer ülkelerden gelen katılımcıların, yabancı hissetmesi, aileleri ve kültürlerinden uzak oluşları obsesif kompulsif belirtilerinin artmasında rol oynamış olabileceğini düşünmek mümkün.

Katılımcıların çalışma durumlarına göre MOKSL genel puanları ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır. Bununla birlikte , çalışan katılımcıların Temizlik ve Ruminasyon , çalışmayan katılımcıların ise Kontrol, Yavaşlık, Kuşku ve ölçeğin genel puanları diğerlerinden daha yüksek hesaplanmasına karşın, çalışma durumları arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kaldıkları yerlere göre yurttan kalan katılımcıların obsesif –kompulsif belirtileri , kendi evinde ve kiralık evde yaşayan katılımcıların puanlarından daha yüksek bulunmuştur ve kalınan yerler arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. alt boyutları ise benzerlik gösteriyor. Gerek yurtlarda belli bir takım kuralların oluşu,(giriş, çıkış saatleri, misafir kabul etmeme, uyuma ve uyanma saatleri, odaların başka insanlarla paylaşılması,v.b), yeterli mahrem ve özgürlük alanının olmayışı, gerekse kalınan mekanda ki diğer katılımcıların seçilme şansının olmayışı bu durumu etkilemekte.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ekonomik destek şekillerine göre anlamlı fark yoktur ama bununla birlikte, burs alan öğrencilerin söz konusu alt ölçeklerden ve ölçek genelinden aldıkları puan ortalaması, diğerlerinin puan ortalamasından daha yüksektir. Faktörlerden biri burs alan öğrencilerin aile gelir düzeylerinin düşük olması, ki bu durum kişilerde kaygıyı, obsesif-kompulsif belirtileri artırmakta. İkinci faktör ise öğrencilerin belli bir not ortalamasını altına düştikleri takdirde burslarının kesilmesi. Bursları kesilen öğrencilerin öğrencilik hayatlarını zorlaştırmakta kimi durumlarda ise öğrenim hayatlarını bitirmekte. Söz konusu puan farklılıkları bununla açıklanabilir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin kendi gelirlerine göre, de puan farklılıkları vardır ve bu fark anlamlıdır. Kendi geliri düşük olan katılımcıların MOKSL ve alt boyutları olan Kontrol, Yavaşlık, Kuşku puanları, kendi geliri orta

olan katılımcıların ise Ruminasyon puanları, diğerlerinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Gelir durumlarına bakılmaksızın öğrencilerin Temizlik puanları benzerdir.

Ailelerinin gelirlerine göre MOKSL genel puanları ve alt boyutları , arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, bu farkın ailesinin gelirinin düşük olduğunu ifade eden öğrencilerden kaynaklandığı düşünülmektedir.. Ailesinin gelirinin düşük olduğunu ifade eden öğrencilerin genel puanları ve alt boyutları puanlarınının, ailesinin gelirinin orta ve yüksek olduğunu ifade eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gelir düzeyi arttıkça obsesif- kompulsif belirtilerin azaldığı, kendi ve ailesinin gelir düzeyi düştükçe söz konusu belirtilerin artmakta olduğu söylenebilir. Ekonomik güçlüklerle ortaya çıkan güvensizlik ve belirsizlik kişilerde kaygıya neden olmaktadır.

Katılımcıların dini inançlarına göre bakıldığında Müslüman olduğunu belirten katılımcıların Temizlik puan ortalaması, diğer dini inançlara sahip katılımcıların puan ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bunun dışında MOKSL genel puanları ve 4 alt boyutları olan Kontrol, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. “Temizlik imandan gelir” sözünde de anlaşılacağı üzere, temizlik anlayışı ve iman biçimi ilişkilendirilmekte ve hatta temizlik imanının göstergesi olarak kabul edilmekte. Bu temizlik anlayışı somut dünyadan soyut dünyaya, kişinin manevi dünyasının temizliğine doğru yol almaktadır. Diğer yandan Müslümanlık şartlarından biri olan beş vakit namaz öncesinde kişi abdest almakta, temizlenmektedir. Günlük yaşam pratiğinin alınan sonuçlar üzerinde etkisi büyüktür. Bu noktada dindar bir hasta için ayrı bir paradoks ibadet ve ritüellerini titizlikle yapamadığından dolayı duyduğu günahkârlık duygusu sebebiyle gerçekleştirdiği kompulsif dini ritüeller dinsel işlevselliğine olumsuz olarak doğrudan yansımadır. Çünkü hasta korku temelli olarak ritüellerini yapmaktadır (Abramowitz, 2008, s.167).

Öğrencilerin yakın oldukları çizgiye göre MOKSL genel puanları ve alt boyutları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, Muhafazakar olduğunu belirten katılımcıların, Liberal olduğunu belirten katılımcılardan daha daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları

bulunmuştur. Yakın olunan çizgiler arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Muhafazakar kişilerin kendi aidiyetleri konusunda daha kuralcı ve rijit olmaları, değişime karşı dirençli olmalarıyla açıklamak mümkün. Muhafazakar yaklaşım daha çok ait olunan zümrenin çeperindedir. Bireyi ve bireysel özgürlüğü ötelemektedir. Böyle bir sosyokültürel yaklaşım kişilerde obsesyon ya da kompülsiyonları tetiklemekte. Liberal çizgi de bireyin hak ve özgürlükleri daha ön planda, bireysel kabul hoşgörü , görece demokratik bir tutum olması sebebiyle içsel doyumun daha yüksek olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalara göre kültürün etkisiyle oluşan OKB içerikleri tanımlanmaktadır. Bu çalışmalardan anlaşıldığı kadarıyla sosyokültürel faktörler belirtilerin detaylarını etkilemektedir. Örneğin dini içerikli obsesyonlar ve kompülsiyonlar kişinin ait olduğu dinin kurallarına göre şekillenmektedir (Tek ve Uluğ, 1995, s.400).

5.2. Dini Yönelim Biçimlerinin Demografik Değişkenlere Göre Dağılımından Elde Edilen Tartışma Sonuçları

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin cinsiyetlerine göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı, ancak, kadın katılımcıların içsel yönelim puanları, erkek katılımcıların ise Dışsal yönelim puanları diğerlerinden daha yüksek bulunmasına karşın, cinsiyetler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir. Erkeklerde Dışsal yönelim puanlarının yüksek çıkması "Erk" kavramı ile ilişkili olabileceği düşünülmekte. Erkek dünyasının iktidar ve güç arayışı, dini tutum ve yönelimi üzerinde etki göstermekte.

Genia ve Shaw (1991), dışsal dini yönelime sahip insanların dini, güvenliği sağlama, sosyal ilişkiler kurma, kendini haklı çıkarma, oyalanma, avunma, sosyal statü elde etme gibi pek çok sosyal ve psikolojik durum için çıkar elde etmek amaçlı kullanacağını belirtmektedirler.

Kadın katılımcılarda yüksek çıkan içsel yönelim, kadının doğası olan, bakım

verme, besleme, şevkat ve sevgi temaları ile ilişkilendirilebilir.

Allport (1959, 1960)'a göre, içsel dini yönelime sahip insanlar dinin kendilerine hizmet etmesinden ziyade kendisinin dine hizmet etmesi hususunda daha isteklidirler.(Allport'dan aktaran Hunt ve King, 1971).

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin yaş gruplarına göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

Çalışmamızda doğum yerleri ve ait hissedilen kimlikler ile dini yönelim biçimleri arasına doğrudan anlamlı bir ilişki bulunmamasına rağmen, doğum yeri ve hissettikleri kimlik Türkiye olan katılımcılarım hem İçsel yönelim hem de Dışsal Yönelim alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması, doğum yeri kimliği Kıbrıs ve Diğer olan katılımcıların aldıkları puan ortalamasından daha yüksektir. Türkiye den katılımcıların dini yönelim konusunda Kıbrıs katılımcılarından daha fazla puan almasında Kıbrıs ın bir ada ülkesi olması, diğer kültürlerden yerleşik insan popülasyonunun yüksek olması, yabancı ülkelerden çok fazla öğrenci barındırıyor olması ve bir turizm merkezi olarak multi-kültürel yapısıyla liberal bir yer olması, Türkiye nin daha içe dönük ve muhafazakar bir yapıya sahip olmasıyla açıklanabilir.

Katılımcıları sınıflarına ve öğrenim yıllarına göre değerlendirdiğimizde; birinci sınıfa devam eden öğrencilerin hem içsel hem de dışsal yönelim puanları, diğer sınıflara devam ve daha uzun yıllardır üniversiteye devam eden öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulunmasına karşın, sınıflar arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir. Araştırmaya dahil olan katılımcıların %94 ünün Türkiye den gelmekte. Türkiye nin Kıbrıs a göre muhafazakar olması, gelen öğrencilerin sosyokültürel dinamikleriyle gelmeleri ve kaldıkları sürenin uzamasıyla birlikte daha esnek, daha liberal bir kültüre doğru evrilmeleri ile açıklanabilir. Dinin etki boyutu, kişi ile Allah arasındaki ilişkiden ziyade kişinin diğer kişilerle ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır (Çapçioğlu, 2008).

Çalışmayan katılımcıların içsel yönelim ve dışsal yönelim puanları, çalışan

katılımcıların puanlarından, yurttan kalan öğrencilerin puanları , kendi evinde ve kiralık evde yaşayan katılımcıların puanlarından daha yüksek bulunmuştur ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu çalışma özelinde dikkat çeken unsurlardan biri, ekonomi ve dini yönelim arasındaki ilişkidir. Katılımcıların gelir düzeyi düştükçe, ya da ekonomik güçlükleri dini yönelimlerini artırmaktadır. Büyük olasılıkla psikolojik açıdan bir başa çıkma biçimi şeklinde yorumlanabilir.

Burs alan katılımcıların içsel yönelim ve dışsal yönelim puanları, çalışan ve aile desteği alan katılımcıların puanlarından daha yüksek bulunmuştur ve ekonomik destek şekilleri arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Ekonomik açıdan güçsüz katılımcıların dışsal yönelimi sosyolojik destek sağlamak, içsel yönelimleri de bir çeşit tutunma olarak değerlendirilebilir.

Ailesi düşük geliri olan katılımcıların puan ortalaması, ailesinin geliri orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarından daha yüksektir ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Allport ve Ross (1967) dışsal dini yönelime sahip insanların dini kendi çıkar ve amaçlarına göre kullandıklarını, dini inancın daha önemli olan dünyevi gereksinimlere hizmet etmesi için var olduğunu, dışsal değerlerin de daima menfaat için olduğunu ifade etmişlerdir. Düşük geliri kişilerin dışsal yönelimi daha çok ekonomik açıdan sınıf atlama, bu yolla yüksek gelir elde etme çabasında oldukları düşünülebilir. (Genia ve Shaw (1991), Aile gelir durumuna bakılmaksızın katılımcıların İçsel Yönelim puanları benzerdir.

Kendi geliri düşük olan katılımcıların İçsel ve Dışsal yönelim puan ortalaması, kendi geliri orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarından daha yüksektir ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Yoksul insanların daha kaderci ve teslimiyetçi bir tutumlarının olması, hayatı ekonomik nedenlerden ötürü efektif kullanamayışları , tanrıdan umulan yardım ve dinin tanımlarından olan “adalet” e ölümden sonraki hayatta kavuşacakları inancı ile yaklaşmaları, bunu bir tür erdemlilik olarak değerlendirmelerine neden olmaktadır. Bir bakıma yoksulluğun kompanse ediliş biçimi olabilir dini yönelim.

Müslüman katılımcıların hem içsel hem de dışsal yönelim puanları, diğer dini inançlara sahip katılımcıların puanlarından daha yüksektir ve inançlar arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Daha önce İslamiyet ve obsesif kompulsif bozukluk ya da belirtilere ilişkin bir çalışma yapılmamıştır. İslam düşünürleri dinin tanımını yaparken Kur'an-ı Kerim'de geçen ifadeleri ve inançları göz önüne almışlardır. İslam'a göre din; yalnızca Allah'a ibadet ederek şirkten uzaklaşmayı gerektiren, peygamberlerin getirmiş olduğu zaman ya da zemine göre değişiklik göstermeyen Allah tarafından konulmuş ilkelerin bütünüdür (Erkal, 2004, s.125).

Yapıcı'ya (2007) göre din; direk veya dolaylı bir şekilde kutsal ve ilahi olanla girilen ilişkiler neticesinde, gerek bireylere gerekse topluma değişik seviyelerde belli bir düşünce, duyuş ve davranış biçimi suna insanlara yaşama dair bir amaç ve anlam veren, varoluşsal kaygılarına açıklama getiren sembolik bir sistemdir.

Muhafazakar katılımcıların hem içsel hem de dışsal yönelim puanları, liberal katılımcıların puanlarından daha yüksektir ve yakın olunan çizgiler arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Muhafazakar toplumlar ve kişiler ait oldukları din-kültüre sıkı sıkıya bağlı, geçmişten gelen gelenekleri, kuralları olabildiğince muhafaza etmeye, değişime karşı koruma ya çalışırlar. Aidiyetlerini bağlı buldukları din ya da millet üzerinden açıklarlar.

Çoğunlukla dini konularda sabit fikirli oldukları görülmektedir. Dini kuralların asla değiştirilemez olduğuna inanırlar (Altemeyer ve Hunsberger 1992, s. 119). Dini kurallar ve bu kuralların uygulanması her şeyden daha önemlidir.

5.3. Dini yönelim Ölçeği ve Maudley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordamasına ilişkin regresyon Tartışma sonuçları

Yapılan korelasyon ve regresyon analizlerinde, çalışmanın hipotezini ve literatür çalışmalarını destekleyecek şekilde dini yönelim obsesif-kompulsif belirtileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

İlişkinin etkisi açısından baktığımızda kişilerin dini yönelim biçimlerin, obsesif kompulsif belirtiler üzerinde etkili olduğu, dışsal yönelimin obsesif-kompulsif

belirtileri yordadığı görülmüştür.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal Yönelim puanları ile MOKSL ölçek geneli ve ölçeğe ait alt boyutlar olan Kontrol, Temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında pozitif yönlü, güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon olduğu tespit edilmiş olup, dini yönelim ölçeği puanları arttıkça, katılımcıların MOKSL puanlarında da artış görülmektedir.

Öğrencilerin Dini yönelim Ölçeği ve bazı demografik özelliklerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordamasına ilişkin regresyon analizine baktığımızda ise; Değişkenler arasında anlamlı düzeyde bir korelasyon olduğu,,araştırmada alınan puanları yordama durumuna ilişkin oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Araştırmaya dahil olan katılımcıların Dini yönelim Ölçeğinde yer alan içsel ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanların ve bazı demografik özelliklerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordama durumuna ilişkin oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve tahmincilerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarındaki değişimin %17,9'unu açıkladığı belirlenmiştir. Öğrencilerin Dini yönelim Ölçeğinde yer alan içsel yönelim alt boyutu puanlarının Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordamadığı , dışsal yönelim alt boyutundan aldıkları puanların ise anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir . Buna göre dışsal yönelim alt boyutundan alınan puanların 1 birim artması, Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını 0,27 birim artırmaktadır. Aile geliri değişkeninin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı saptanmış olup, aile gelirinin iyi olma durumu öğrencilerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını düşürdüğü görülmektedir.

Dışsal yönelim ile okb arasındaki anlamlı ilişkide, kişinin dini yönelimi ruhsal olarak doymak ve bütünleşmek için değil, (içsel olamayan) daha çok bir yaşam stratejisi gibi kullanmasının yarattığı çatışma ile açıklamak mümkün. Bu yaklaşım biçimi kişide , kaygı,korku,utanç ve suçluluk gibi duygulara neden olabilmektedir.. Allport ve Ross (1967), Genia ve Shaw (1991),

Ortaya suçluluk duygusu. kişinin ulaşmak istediği “ideal ben”i belirleyen içinde büyüüp yetiştiği toplumun norm ve değerleriyle kendisini “çatışma” halinde hissettiği psikolojik bir durumdur (Hökelekli, 2001, s.103). Kendi olmaya izin vermeyen bir normlar bütünü içinde yer alan bireyin içsel huzursuzluğuna yönelik geliştirdiği başa çıkma biçimidir obsesyon ve ya kompülsiyonlar.

Duygular, kaygının üç bileşeninden biridir (yani kaygı, biliş, duygular ve davranışlardan oluşur) OKB ile alakalı olduğundan şüphelenilen duygular, korku (yani kaygı), suçluluk, iğrenme ve şehvet içerir. (Angela ve Smith, 2010, s.5).

6. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1 Sonuç

Araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir;

Sonuçlar göstermiştir ki birinci sınıfa devam eden katılımcıların MOKSL genel puanları ve Ruminasyon puanları, İkinci sınıfa devam eden öğrencilerin Kontrol, Yavaşlık ve Kuşku puanları, Üçüncü sınıfa devam eden öğrencilerin ise Temizlik puanları, diğerlerinden daha yüksek hesaplanmıştır ve alınan puan farkları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark vardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin üniversitedeki öğrenim yıllarına göre , Obsesif-Kompulsif belirti düzeyleri arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Buna göre; Üniversitede ilk yılı olan katılımcıların Obsesif-Kompulsif belirti düzeyleri üniversitede beşinci yılı olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Ayrıca Üniversitede birinci yılı olan öğrencilerin ölçek genel puanları, temizlik ve kuşku puanları üniversite dördüncü yılı olan öğrencilere göre daha yüksektir.

Üniversitede ikinci yılı olan öğrencilerin MOKSL genel puanları ve temizlik, yavaşlık ve ruminasyon alt boyutlarından aldıkları puanlar üniversitedeki beşinci yılı olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin kaldıkları yerlere göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır Yurtta yaşayan katılımcıların içsel yönelim ve dışsal yönelim puanları, kendi evinde ve kiralık evde yaşayan katılımcıların

puanlarından daha yüksek bulunmuştur ve kalınan yerler arasındaki puan farkı anlamlıdır.

Katılımcıların ekonomik destek şekillerine göre Dini yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal yönelim ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, burs alan katılımcıların içsel yönelim ve dışsal yönelim puanları, çalışan ve aile desteği alan katılımcıların puanlarından daha yüksek bulunmuştur ve ekonomik destek şekilleri arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Araştırma sonuçlarına göre, araştırma kapsamına alınan katılımcıların aile gelirlerinin kaygı üzerinde önemli rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, ailesinin geliri daha düşük olan öğrencilerin Obsesif-Kompulsif belirti düzeyleri; ailesinin gelirinin orta ve yüksek olduğunu ifade eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Aile gelir durumuna bakılmaksızın katılımcıların İçsel Yönelim(batini) puanları benzerlik gösterirken, ailesi düşük gelirlili olan katılımcıların dışsal dini yönelimleri(zahiri) , ailesinin geliri orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

Sonuçlar öğrencilerin kendi gelirlerine göre de dini yönelim düzeylerinde farklılık gösterdiklerini; geliri düşük olan katılımcıların dini yönelimlerinin , kendi geliri orta ve iyi olan katılımcılara oranla göre daha yüksek bulunmuştur.. Katılımcıların gelir düzeyi düştükçe dini yönelim ihtiyaçları artmıştır.

Kendi geliri düşük olan katılımcıların Obsesif-Kompulsif belirti düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu, buna Kontrol, Yavaşlık, Kuşku eşlik ettiği, kendi geliri orta olan katılımcıların ise Ruminasyon düzeylerinin daha yüksek olduğu Gelir durumlarına bakılmaksızın öğrencilerin Temizlik puanları benzerlik göstermiştir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin dini inançlarına göre Dini yönelimleri açısından sonuçlara bakıldığında, Müslüman katılımcıların hem içsel hem de dışsal yönelim puanları, diğer dini inançlara sahip katılımcılardan daha yüksek

ve aralarında ki fark anlamlı bulunmuştur.. sahip katılımcılardan

Dini inançlarına bakılmaksızın tüm katılımcıların söz konusu ölçeklerden aldıkları puanlar benzerlik göstermektedir. Araştırmaya dahil olan öğrencilerin dini inançlarına göre ise Maudsley Soru Listesi alt boyutu olan Temizlik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, Müslüman olan katılımcıların Temizlik puan ortalaması, diğer dini inançlara sahip katılımcıların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır..

Araştırma sonucunda öğrencilerin yakın oldukları çizgiye göre Dini yönelimleri arasında anlamlı fark olduğu; Muhafazakar katılımcıların hem içsel hem de dışsal yönelim puanlarının , liberal katılımcıların puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ve yakın olunan çizgiler arasındaki fark anlamlı düzeydedir.

Yakın oldukları çizgiye göre Muhafazakar katılımcıların obsesif-kompulsif belirti düzeylerinin Liberal katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yakın olunan çizgiler arasındaki fark anlamlı düzeydedir.

Araştırma sonuçlarının, araştırma hipotezini doğruladığını, araştırma kapsamına alınan katılımcıların Dini Yönelim Ölçeği alt boyutları olan İçsel yönelim ve Dışsal Yönelim puanları ile Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi ölçek geneli ve ölçeğe ait alt boyutlar olan Kontrol, temizlik, Yavaşlık, Kuşku ve Ruminasyon puanları arasında pozitif yönlü, güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon olduğu tespit edilmiştir Dini yönelim ölçeği puanları arttıkça, katılımcıların Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarında da artış görülmektedir.

Araştırma sonucuna göre , araştırmaya dahil olan öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde yer alan içsel ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanların ve bazı demografik özelliklerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını yordama durumuna ilişkin oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve tahmincilerin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarındaki değişimin %17,9'unu açıkladığı belirlenmiştir. Öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde yer alan içsel yönelim alt boyutu puanlarının Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını

yordamadığı, ancak dışsal yönelim alt boyutundan aldıkları puanların ise anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.. Buna göre dışsal yönelim alt boyutundan alınan puanların 1 birim artması, Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını 0,27 birim artırmaktadır. Aile geliri değişkenin Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı saptanmış olup, aile gelirin iyi olma durumu öğrencilerin Obsesif-Kompulsif belirtilerini azalttığı görülmüştür.

Hayatın anlam arayışı açısından baktığımızda maneviyatın, kişinin iç bütünlüğü ve ruh sağlığı için önem taşıdığı açıktır. Kişi bunu içsel(batini) dini yönelimde sağlayabildiği, dışsal (zahiri) dini yönelimin ise kişide ruhsal bozulmalar neden olduğu çalışmanın sonuçları da desteklemektedir.

Zira dışsal yönelim daha çok sosyal, ekonomik ve statü ilişkilerde bir araç olarak varlığını sürdürmekte. Bu çalışma neticesinde soyo-ekonomik kaygılar, dışsal dini yönelim ve obsesif kompulsif belirtiler arasındaki önemli bir ilişki olduğu görülmüştür.

6.2 Öneriler

- Dini yönelim ile sosyo-ekonomik düzey ilişkisinin incelenmesi önerilir.
- Alt gelir grubuna mensup bireylerde dini yönelim ve kadercilik anlayışının incelenmesi önerilir.
- Ekonomik kaygılar ve obsesif- kompulsif belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi önerilir.
- Öğrenim düzeyi ve dini yönelim arasındaki ilişkinin incelenmesi önerilir.
- Ailede ve okullarda verilen dini eğitim, kişileri korku ile kontrol altına almak için değil, sevgi, ruhsal doyum ve iç bütünlüğe yönelik olmasına özen gösterilmesi önerilir.
- Okullara tek bir dine yönelik totaliter eğitim yerine” dinler tarihi” eğitimi psiko-sosyal açıdan kişilere daha faydalı olabileceği önerilir.
- İnsan ve mekan ilişkisinin ruhsal bozukluklar açısından incelenmesi önerilir.

KAYNAKÇA

- Abdülkerim, B. (2003). *Jung ve din*, İstanbul: İz Yayınları.
- Abramowitz, J. S., Tolin, D.F. ve Street, G.P. (2001). Paradoxical Effects of Thought Suppression: A meta analysis of controlled studies. *Clin. Psychol, Rev.*, 21(5): 683-703.
- Allport, G.W. ve Ross J.M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 432-443.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. New York: Addison-Wesley.
- Altemeyer, B. ve Hunsberger, B. (1992). Authoritarianism, religious fundamentalism, quest, and prejudice. *International Journal for the Psychology of Religion*, 2, 113-133.
- Angela, H. ve Smith, B.A. (2010). *Predictors Of Severityın The Obsessive-Compulsive Subtypes: The Role Of Obsessional Beuefs*, Beuefs About Emotions, Andreugiosııy. The University of Houston.
- Armaner, N. (1973). *Psikopatolojide Dini Belirtiler*. Ankara: Demirbaş Yayınları.
- Aslan, H. ve Unal, M. (1995). *Obsesif -kompulsif Bozukluk*, Anksiyete Monografları Serisi 3.
- Atkinson, R. L., Richard, C. ve Atkinson Ernest R. H. (1995). *Psikolojiye giriş II*. Çev.: Atakay, K., Atakay, M. ve Yavuz, A., İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Aydın, H. (2002). Kur'an Açısından Şeytanın Etkisi Bağlamında Vesvese ve Şüphe. *İslami Araştırmalar Dergisi*, c.15, sayı 4.
- Ayhan, H. (1997). *Din eğitimi ve öğretimi*. 3. Basım. İstanbul: MÜİF Yayınları.
- Bahadır, A. (2011). *İnsanın anlam arayışı ve din*. Konya: İnsan.

- Bahadır, İ (2004). *Alevi-Bektaşî kadın dervişler*, Köln: Alevi-Bektaşî Kültür Enstitüsü Yayınları.
- Batson, C. D. (1976). Religion as prosocial: Agent or double agent? *Journal for the Scientific Study of Religion* 15 (1): 29-45.
- Batson, C.D. ve Ventis, W.L. (1982). *The Religion Experience*. New York, N.Y: Oxford University Pres.
- Batson, C.D., Schoenrade, P. ve Ventis, W.C. (1993). *Religion and the individual: a social psychological perspective*, New York: Oxford University.
- Baxter, L. R., Schwartz, J. M. ve Guze, B. H. (1991). Brain imaging: Toward a neuroanatomy of OCD. In Zohar, J., Insel, T. & Rasmussen, S. (Eds), *The Psychology Obsessive-Compulsive Disorder*, New York, Springer.
- Bayraktar, E. (1997). *Obsesif-Kompulsif Bozukluk*, Psikiyatri Dünyası, 1: 25-32.
- Beşiroğlu, L., Çilli, A. S., Aşkın, R. vd., (2004). The predictors of health care seeking behavior in obsessive-compulsive disorder. *Compr Psychiatry*, 45:99-108.
- Bilgili, F.M. (2005). *Çocuğun din eğitimi ve karşılaşılan güçlükler*. İstanbul: Beyan yayınları.
- Bilgin, B. ve Selçuk, M. (1999). *Din öğretimi özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Gün Yayınları.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- BrianButcher, J. N., Mineka, S. ve Hooley, J. M., (2011). *Anormal Psikoloji*, Çev.: Gündüz, O., Kaknüs Yayınları, 387.
- Carr, A. T. (1974). *Compulsive Neurosis: A review of The Literature Psychol Bull*; 81:311-8.

- Certel, H. (1997). Ahiret inancının psikolojik temelleri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2, 42-46.
- Clark, D. A. (2004). *Cognitive-behavioral therapy for OCD*. New York: The Guilford Press.
- Çapçioğlu, İ. (2008). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin yakın sosyal çevre ile ilişkilerinde etkili bir faktör olarak dindarlığı, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSAD)*, 3, 49-64.
- Cirhinlioğlu, F. G. (2006). Üniversite öğrencilerinde utanç eğilimi, dini yönelimler, benlik kurguları ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkiler. (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çilli, A. S., Telcioğlu, M., Aşkın, R., Kaya, N., Bodur, S. ve Kucur, R., (2004). Twelve-Month Prevalence of Obsessive Compulsive Disorder in Konya, Turkey. *Comprehensive Psychiatry*, 45(5):367-374.
- Davison, G. C. ve Neale, J. M. (2004). *Anormal Psikoloji*: 7. basım, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. (çev.: Dağ, İ.).
- Demet, M., Deveci, A., Taşkın E. O., Türel, A., Yurtsever, F., Deniz, F., Bayraktar, D. ve Öztürkcan, S. (2005). Obsessive compulsive disorder in a dermatology outpatient clinic. *Gen HOSP Psychiatry*, 27:426-430.
- Donahue, M. J. (1985). Intrinsic an extrinsic religiousness: the empirical research, *Journal for The Scientific Study of Religion*, 24, 418-432.
- Dölek, A. (2006). Hadislerde İman Hususundaki Vesveseler, Tedavi Yolları ve Telkinin Önemi. *Diyanet İlmî Dergi*. Ankara, c. 42, sayı 4.
- Dunkel, Tom (2005). OCD Suffrers Consumed bnkely Religion”<https://www.baltimoresun.com/news/bs-xpm-2005-09-09-0509090392-story.html> (20.05.2019).

- Ekşi, H. (2001). *Başaçıkma, dini başaçıkma ve ruh sağlığı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Eğitim, İlahiyat ve Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin karşılaştırılması* (Yayınlanmış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi SBE.
- Erol N, Savaşır I. Maudsley Obsesif-Kompulsif Soru Listesi. 24. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışma Kitabı, 1988, s.107-114
- Erkal, M. (2004), Din-dindarlık kavramları ve sosyolojik bir yöntem olarak dindarlık ölçekleri. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (25.05.2019).
- Eyüboğlu, S. (1967). *Machbet*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Freud, A. (2015). *Ben ve savunma mekanizmaları*, Çev., Erim, Y., Metis Yayınları, 14. basım, İstanbul.
- Gazali, (1998). *İhya'u Ulum'id-Din*, Sıtkı Güllü (çev). I-IV, c. III, İstanbul: Huzur Yayınları.
- Geçtan, E. (1993). *Obsesif Kompulsif Bozukluklar, Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar*, Ed., Geçtan, E.; Remzi Kitapevi, 9. Baskı, İstanbul: s., 192-201.
- Geçtan, E. (2013). *Psikodinamik psikiyatri ve normaldışı davranışlar*, Metis yayınları: s.188.
- Geçtan, E. (1993). *Obsesif Kompulsif Bozukluklar, Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar*, Ed., Geçtan, E.; Remzi Kitapevi, 9. Baskı, İstanbul: s., 192-201.
- Genia, V. Ve Shaw, D. G. (1991). Religion, intrinsic-extrinsic orientation, and depression. *Review of Religious Research*, 32, 274–283.
- Goodwin, R., Koenen, K. C., Hellman, F. vd. (2002). Help Seeking and Acces to Mental Healty Treatment for Obsessive-Compulsive Disorder, *Acta Psychiatr Scand*, 106: 143-149.

- Göka, E. (1994). *Dindar Hastaya Psikiyatrik Yardım ve Yaklaşım*. Türkiye Günlüğü, ss. 147-159.
- Göka, E. (1999). *Bilimlerin vicdanı psikiyatri*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Grabe, H. J. (2000). Prevalence, quality of life and psychosocial function in obsessive-compulsive disorder and subclinical obsessive disorder in northern Germany. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*. 250:262- 268.
- Higgins, N. C., Pollard, C. A. ve Merkel, W. T. (1992). Relationship between religion -related factors and obsessive compulsive disorder. *Current Psychology*, 11(1), 79-85.
- Holm, N. G. *Din psikolojisine giriş*. Abdülkerim Bahadır (çev). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Howarth, E. (2005). *Responsibility: A Potential Moderator Of The Relationship Between Obsessive-Compulsive Cognitions And Religiosity*, University of South Carolina.
- Hökelekli, H. (2001). *Din psikolojisi*. 4. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Hökelekli, H. (2006). *Vesvese*, İbrahim Kafi Dönmez (Ed). İslam' da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi içinde. İstanbul: M.Ü. İFAV Yayınları.
- Hökelekli, H. (2012). *Din psikolojisine giriş*. İstanbul: DEM.
- Hunt, R. A. ve King M. (1971). The intrinsic-extrinsic concept: A review and evaluation. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 10(4), 339-356.
- Kaplan, H.I. ve Sadock, B.J. (1998). *Synopsis of Psychiatry*, 8th edition. Baltimore, Williams and Wilkins.

- Karamustafalıoğlu, K. O. (2009). *Obsesif-Kompulsif bozukluk*, İstanbul: Turkish Family Physicial.
- Kaya, M. (1998). *Din eğitiminde iletişim ve dini tutum*. Samsun: Etüt.
- Khanna, S. ve Channabasavanna, S.M. (1987). Towards A Classification Of Compulsions in Obsessive Compulsive Neurosis. *Psychopathology*, 20, 23-28.
- Kirkpatrick, L. A. ve Hood, R. W. Jr. (1990). Intrinsic-extrinsic religious orientation: the boon or bane of contemporary psychology of religion? *Journal for the Scientific Study of Religion*, 29, 442-462.
- Kirman, M. A. (2004). *Din sosyolojisi terimleri sözlüğü*. İstanbul: Rağbet.
- Köroğlu, E. (1995). *Obsesif-Kompulsif Bozukluk Epidemiyoloji, Etiyoloji, Hastaların Klinik Özellikleri, Klinik Özellikler, DSM-IV'e Göre içinde Obsesif-Kompulsif Bozukluk Olgu Örnekleriyle* (s. 5-29). Hekimler Yayın Birliği, Medikomat.
- Köroğlu, C. Z. (2012). Türkiye'de dini hayatın incelenmesi: bütüncül bir yaklaşıml. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 82-102.
- Köse, A. ve Ayten, A. (2012). *Din psikolojisi*. İstanbul: Timaş
- Kuşeyri, A. b. Hevazin. (2003). *Kuşeyri Risalesi*. Hoca Sadeetin Efendi (trc), Mehmet Günyüzlü (haz). İstanbul: Yasin Yayınevi.
- Laura, J. (2004). Understanding and Treating incompleteness in Obsessive-Compulsive Disorder. *JCLP/In Session* 60(11): 1155-1168.
- Lensi, P, Cassano, G.B, Correddu, G., Ravagli, S., Kunovac J.L. ve Akiskal, H.S. (1996). Obsessive compulsive disorder Familial-developmental history, symptomatology, comorbidity and course with special reference to gender-related differences. *Br J Psychiatry*, 169: 101-107.

- March, J. ve Leonard, H. (1998). *Obsessive-compulsive disorder in children and adolescents*. İn Swinson, R., Antony, M., Rachman, S. ve Richter, M. (Eds), *obsessive-compulsive disorder: Theory, research and treatment*: pp: 367-94). New York: Guilford.
- Markarian, Y., Larson, M.J. Aldea, M.A. vd. (2010). Multiple Pathways To Functional Impairment in Obsessive-Compulsive Disorder. *Clinical Psychology Review*, 30 (1), 78–88.
- McFarland, S. G. (1989). Religious orientations and the targets of discrimination. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 28, 324-336.
- Müslim, E. H. b. Haccac (1973). *Kitabü'l İman* (N:209). Sahihi Müslim Tercüme ve Şerhi. çev: Ahmed Davudoğlu, c. I-XI, İstanbul: Sönmez Neşriyat.
- Novaro, S. C. ve Sanavio, E. (2002). Culture and psychopathology: superstition and obsessive-compulsive cognitions and symptoms in a non-clinical Italian sample. *Personality Individual Differences*, 32, 1001-1012.
- Okasha, Ahmed. "OCD in Egyptian Adolescents: The Effect of Culture and Religion". *Psychiatric Times*. Special Edition, Vol.21, no 5, April 15 2004,ss.1-5
<https://pdfs.semanticscholar.org/b569/722a3f861497cf06a2707b6a5383ce9955a3.pdf> (15.05.2019).
- Onay, A. (2004). *Dindarlık etkileşim ve değişim*. İstanbul: DEM.
- Öner-Özkan, B. (2007). Future time orientation and religion. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 35(1), 51-62.
- Öztürk, M. O. (1989). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*, 2. Basım, İstanbul: Evrim Basım Yayın Dağıtım.
- Öztürk, M. (1981). Din eğitimi ve çocuk ruh sağlığı. *Türkiye'de 1. Din Eğitimi Semineri*, Ankara: Gelişim Matbaası.

- Peker, H. (2003). *Din psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca.
- Peker, H. (2012). The Dimensions of Religiosity According to the Qur'an, *Çukurova University Journal of Faculty of Divinity* 12(2),41-49.
- Piri, S. ve Kabakçı, E. (2007). Düşünce-eylem kaynaşması, yükleme biçimleri, depresif ve obsesif-kompulsif belirtiler arasındaki ilişkilerin incelenmesi, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18, 197-206.
- Rasmussen, S.A. ve Tsuang, M.T. (1986) Clinical characteristics and family history in DSM-III obsessive-compulsive disorder. *Am J Psychiatry*, 143:317-322.
- Sadock, B. J., Sadock, V. A. ve Kaplan, H. I. (2005). *Kaplan &Sadock's comprehensive textbook of psychiatry/editors*, Benjamin J.Sadock, Virginia A.Sadock .8th ed.: Lippincot Williams&Williams, Philadelphia.
- Sadock, B. ve Sadock, V. (2005). *Anormal cinsellik ve cinsel disfonksiyon* . Concise Textbook of Clinical Psychiatry –Türkçe Çeviri. Klinik Psikiyatri 2.Baskı Güneş Kitabevi.
- Sayar, K. vd.,(1999). *Obsessif-Kompulsif Bozuklukta Fenomenoloji*, Klinik Psikofarmakoloji Bülteni, 1999, 9(3), s. 75-90.
- Sayar, K. Uğurad, I.K, Acar, B. (1999). *Obsesif kompulsif bozuklukta fenomenoloji*. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni 9: 142-147.
- Steketee, G. ve Barlow, D. H. (2002). *Obsesive-compulsive disorder*. İn D. H. Barlow (ed.), *Anxiety and its disorders*, New York: Guilford: 2nd ed. pp., 516-50.
- Subaşı, N. (2004). *Gündelik hayat ve dinselilik*. İstanbul: İz.
- Subaşı, N. (2002). Türkiye dindarlığı: Yeni tipolojiler. *İslamiyet Dergisi* 5(4), 17-40.
- Şentürk, H. (2008). *İbadet Psikolojisi*. İstanbul: İz.

- Tek, C., Uluğ B. ve Rezaki, G. (1995). Yale-Brown Obsessive-Compulsive Scale and US National Institute of Mental Health Global Obsessive-Compulsive Scale in Turkish: reliability and validity. *Acta Psycgiatrica Scan*, 91:410-413.
- Tek, C. ve Uluğ, B. (2001). *Religiosity and Religious Obsessions in Obsessive-Compulsive Disorder*. *Psychiatry Research*. vol. 104, no. 2, 2001, ss. 99-108.
- Theodore, F. ve Witzig, J.R. (2004). *Obsessional Beliefs, Religious Beliefs, And Scrupulosity Among Fundamental Protestant Christians*, Fielding Graduate Institute.
- Yıldız, M. (2001). *Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma*, Tabula Rasa, Yıl: 1, Sayı: 1.
- Tükel, R. (2000). *Anksiyete bozuklukları*, Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi.
- Tükel, R. (2004). *Anksiyete bozuklukları tedavi klavuzu*, Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları..
- Tükel, R. (2009). *Anksiyete bozuklukları; Obsesif-Kompulsif bozukluk*. İstanbul: Psikiyatri; İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi
- Uğuz, F., Karababa, F. ve Aşkın, R. (2007). Obsesif-Kompulsif Bozuklukta Yardım Arama. *Genel Tıp Dergisi*, 17(1):29-33.
- Uzeyme, S. (1994). *Vesvese. Maslahatu Kur'aniyye*. Beyrut: Dâr'un- Nasr, 1994/1414.
- Vergote, A. (1999). *Din inanç ve inançsızlık: Psikolojik inceleme*. Veysel Uysal (çev). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV).
- Weissman, M.M., Bland, R.C., Canino, G.J., Greenwald, S., Hwu, H.G., Lee C.K. et al. (1994). The cross national epidemiology of obsessive compulsive disorder. *J Clin Psychiatry*, 55 Suppl: 5-10.

- Yağcı, H. Y. (2006). *Saplantılı Dini Davranışlar* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi SBE.
- Yaparel, R. (1987), Dinin Tarifi Mümkün mü?, *Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 3, ss. 414.
- Yapıcı, A. (2002). Dini Yaşayışın Farklı Görüntüleri ve Dogmatik Dindarlık, *Çukurova Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, C.2, S.2, ss.75-117.
- Yapıcı, A. (2007). *Ruh sağlığı ve din*. Adana: Karahan.
- Yavuz, S. (2009). Dini yönelim ölçeği ve güvenilirlik çalışması: Sanayi işçileri üzerine bir araştırma. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 6(3), 221-228.
- Yazır, Elmalılı H. (1979). *Hak dini Kuran dili*. I-IX, c. IX, İstanbul: Eser Neşriyat.
- Yılmaz, H. (2002). Türk Müslümanlığı, dindarlık ve modernlik. *İslamiyet Dergisi*, 4(5), 57-66.
- Yörükoğlu, A. (1981). *Ruh sağlığı, ahlak değerleri ve din eğitimi*. Türkiye'de 1. Din Eğitimi Semineri, Ankara: Gelişim Matbaası.

EKLER

Ek. 1 Üniversite Öğrencilerinde Sosyodemografik Değişkenler, Obsesif Kompulsif Belirtiler Ve Dini Yönelim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Katılımcı Bilgilendirme Formu

Sayın Katılımcı;

Bu anket, obsesif kompulsif belirtiler ile dini yönelim arasında bir ilişki olup olmadığını varsa bu etkinin ne yönde olduğunu ve kişileri nasıl etkilediğine dair bir anket çalışmasıdır. Bu anket aracılığıyla toplanan veriler üniversite öğrencilerin obsesyon, kompulsiyon ve dini yönelimlerine dair duygusal yeteneklerini hangi yönde kullandıklarına dair bir araştırmadır. Aşağıda bulunan anketi doldurarak, araştırmaya katılmayı kabul etmiş olacaksınız.

Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayalı olup, araştırmaya katılıp katılmamanız hiçbir şekilde notlarınızı etkilemeyecektir. Bu çalışmaya katılmanız için size herhangi ücret ödenmeyecek veya sizden bir ücret talep edilmeyecektir. Kimlik bilgileriniz araştırma ekibi dışında kimse ile paylaşılmayacaktır. Bu çalışma süresince toplanan veriler, yalnızca akademik araştırma amacı ile kullanılacaktır ve yalnızca ulusal/uluslararası akademik toplantılarda ve/veya yayınlarda sunulacaktır. Bizimle iletişime geçerek istediğiniz zaman çalışmadan çekilebilirsiniz. Eğer çalışmadan çekilirseniz, sizden toplanan tüm veriler veri tabanımızdan silinecektir ve sizinle ilgili olan veriler çalışmada kullanılmayacaktır. Bu konu ile ilgili herhangi bir sorunuz veya endişeniz olursa, bize aşağıdaki iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz.

Prof. Dr. Fatmagül Cihinlioğlu
Psikoloji Bölümü Öğretim Görevlisi,
Yakın Doğu Üniversitesi
Tel:05336464126
E-posta: fgcirhinlioglu@gmail.com

Asmen Yester Bozkurt
Klinik Psikoloji Master,
YakınDoğu Üniversitesi
Tel: 05467377754
E-posta: asmeny.bozkurt@gmail.com

Ek. 2 Üniversite Öğrencilerinde Sosyodemografik Değişkenler, Obsesif Kompulsif Belirtiler Ve Dini Yönelim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Katılımcı Bilgilendirme ve Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket, obsesif kompulsif belirtiler ile dini yönelim arasında bir ilişki olup olmadığını varsa bu etkinin ne yönde olduğunu ve kişileri nasıl etkilediğine dair bir anket çalışmasıdır. Bu anket aracılığıyla toplanan veriler Psikoloji bölümündeki öğrencilerin obsesyon, kompulsiyon ve dini yönelimlerine dair duygusal yeteneklerini hangi yönde kullandıklarına dair bir araştırmadır. Aşağıda bulunan anketi doldurarak, araştırmaya katılmayı kabul etmiş olacaksınız.

Sizlere bir ders saati süresince verilecek iki ölçek ve bir demografik bilgi formundan oluşan anketlere olabildiğince açık ve dürüst cevaplar vermenizi rica ediyoruz. Demografik bilgi formunda kimlik bilgileriniz sorulmayacaktır.

Bu araştırmaya katılmak sizin isteğinize bağlı olup, araştırmaya katılıp katılmamanızın aldığınız/almış olduğunuz derslerin notları üzerinde hiçbir etkisi olmayacaktır. Bu çalışma süresince toplanan veriler yalnızca akademik araştırma amacıyla kullanılacaktır ve yalnızca ulusal/uluslararası akademik toplantılarda ve/veya yayınlarda sunulacaktır. Kimlik bilgilerinizin gizliliği korunup, tüm anket verilerinizde sadece yaş, cinsiyet, öğrenim durumu ve yaşadığınız yer bilgileri kullanılacaktır. Bizimle iletişime geçerek istediğiniz zaman çalışmadan çekilebilirsiniz. Eğer çalışmadan çekilirseniz, sizden topladığımız tüm veriler veri tabanımızdan silinecektir ve çalışmada kullanılmayacaktır. Bu konu ile ilgili herhangi bir sorunuz veya endişeniz olursa, aşağıdaki iletişim bilgilerinden bize ulaşabilirsiniz.

Tez danışmanı;
Prof.Dr. Fatmagül Cihinlioğlu
Psikoloji Bölümü Öğretim Görevlisi,
Yakın Doğu Üniversitesi
Tel:05336464126
E-posta: fgcirhinlioglu@gmail.com

Asmen Yester Bozkurt
Klinik Psikoloji Master,
Yakın Doğu Üniversitesi
Tel: 05467377754
E-posta: asmeny.bozkurt@gmail.com

Aşağıya imzanızı atarak çalışmaya katılmış olursunuz.

Katılımcının

adı/soyadı

İmza _____ Tarih _____

Ek 3. Sosyo demografik bilgi formu

1.CİNSİYETİNİZ NEDİR?

A)Kadın B) Erkek

2. Ne zaman doğdunuz? Ay (.....), Yıl (.....)

3. Nerede doğdunuz?

A. Kıbrıs B) Türkiye C) İngiltere D) Diğer

3. Aşağıdaki ülkelerden hangisinin vatandaşısınız?

A. KKTC B) TR C) KKTC-TR D) KKTC-İngiltere E)

Diğer, belirtiniz

(.....)

4. En uzun süre nerede yaşadınız? Yılıni belirtiniz (.....)

A. Kıbrıs B) Türkiye C) İngiltere D) Diğer

5. Hangi kimliğe ait hissediyorsunuz?

A. Kıbrıs kimliğine

B. Türkiye kimliğine, belirtiniz (Türk, Kürt, vb.)

C. İngiltere kimliğine

D. Diğer, belirtiniz (.....) E)Bir kimliğe ait hissetmiyorum.

2. Eğer yurt dışından geldiyseniz, Kıbrıs da hangi nedenden dolayı bulunmaktasınız?

A. Kıbrıs'ın yerlisiyim B)Üniversiteye geldim

C. Çalışmaya geldim

D. Diğer (.....)

3. Kaçınıcı sınıftasınız?

A. Hazırlık B) 1.Sınıf C) 2.Sınıf D) 3.Sınıf E) 4.Sınıf

4. Kaç yıldır üniversitedesiniz? (Eğer başka bir üniversitede de eğitim aldıysanız lütfen o dönemi de ekleyin)

A. 1 Yıl B) 2 Yıl C) 3 Yıl D) 4 Yıl E) 5 Yıl ya da daha fazla

10.MEDENİ DURUMUNUZ NEDİR?

A)Bekâr B) Evli C) Nişanlı D) Boşanmış E) Dul

11. Öğrencilik dışında başka bir işte çalışıyor musunuz?

A. Evet, tam zamanlı B) Evet, yarı zamanlı C) Hayır

12. Nerede kalıyorsunuz?

A. Kendi evimde

B. Üniversitenin yurdu

- C. Kiralık ev
- D. Özel yurt
- E. Diğer, belirtiniz (.....)

13. Kiminle yaşıyorsunuz?

- A. Yalnız
- B) Eş
- C) Partner, sevgili
- D) Anne, baba-kız
- kardeş-erkek kardeş
- E)Arkadaş
- F) İkinci dereceden akraba
- G) Diğer, belirtiniz (.....)

14. Kendi ekonomik desteğinizi nasıl sağlıyorsunuz? (Birden fazla cevap şikkının işaretleyebilirsiniz)

- A. Çalışıyorum
- B. Burs alıyorum
- C. Ailem destekliyor
- D. Diğer, belirtiniz (.....)

15. AİLENİZİN GELİR DERECESESİ NEDİR?

- A)Düşük
- B) Orta
- C) İyi
- D) Çok iyi

16. Öğrenci olarak kendi gelir durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?

- A. Düşük
- B) Orta
- C) İyi
- D) Çok iyi

17. Hangi dine mensupsunuz?

- A. Müslüman
- B. Hristiyan
- C. Yahudi
- D. Diğer (Belirtiniz)

18. Hangi dini çizgiye daha çok yakınsınız?

- A) Liberal
- B) Muhafazakar

Ek. 4 Dini Yönelim Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz ve bu ifadelerin her birine ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

	Hiç Katılmıyorum	Pek Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Dini inançlarımı, hayatımın diğer tüm alanlarına uygulamak için elimden geleni yapmaya çalışırım.					
2. 2. Dini inancın bana sağladığı en büyük yarar hüznün ve talihsizliklerle karşılaştığımda beni rahatlatmasıdır.					
3. Hayata bakışımın temelinde dini inançlarım yatar.					
4. Dua etmemim başlıca nedeni dua etmem gerektiğinin öğretilmesidir.					
5. Tek başıma ettiğim dualar da, dini toplantılarda (mevlit, cami, v.b) ettiğim dualara benzer anlam ve duygular taşır.					
6. Dürüst ve ahlaklı bir					

yaşam sürdürdüğüm sürece, neye inandığım çok fazla önemli değildir.					
7. Şartlar engellemediği sürece; her gün beş vakit namaz kılarım.					
8. Senede bir kere malımın zekâtını veririm.					
9. Şartlar engellemediği sürece; insanın ömründe bir kez hacca gitmesi gerektiğini düşünürüm.					
10. Kendi sosyal ve ekonomik refahımı korumak için zaman zaman dini inançlarımdan ödün vermem gerektiğini düşünürüm.					
11. Dini amaçlı bir gruba katılacak olsam sadece kuran kurslarında ya da toplumsal yardımı amaçlayan dini gruplara katılırdım.					
12. Dindar olmakla birlikte hayatta daha birçok önemli şey olduğuna inanıyorum.					
13. İncimle ilgili kitap					

okurum.					
14. Dini tefekküre dalmak için zaman ayırmak benim açımdan önemlidir.					
15. Dini bir cemaate üye olmamın bir nedeni toplum içinde bana mevkii kazandırmasıdır.					
16. Çok sık olarak Allah'ın veya kutsal bir varlığın mevcudiyetini güçlü bir şekilde hissederim.					
17. İbadet etmek bana, mutlu ve huzurlu bir hayat sağlamalıdır.					
18. İnançlı biri olsam bile dinsel düşüncelerimin günlük yaşamımı ve ilişkilerimi etkilemesine izin vermem.					
19. Şartlar engellemediği sürece; ramazan ayında oruç tutarım.					
20. İbadet yerleri iyi sosyal ilişkiler kurmam açısından önemlidir.					
21. Dine ilgi duymamın başlıca nedeni ibadet yerlerinin					

bana sıcak bir sosyal ortam sağlamasıdır.					
22. Hayatın anlamıyla ilgili pek çok soruyu cevaplandığı için din benim açımdan özellikle önemlidir.					
23. İbadetin en önemli amacı kişiye huzur vermesi ve güven sağlamasıdır.					

Ek. 5 Maudsley Obsesif Kompulsif Soru Listesi

Maudsley Obsesif Kompulsif Soru Listesi		
Aşağıdaki cümleleri dikkatle okuyunuz. Size uygunsa "DOĞRU" yu uygun değilse "YANLIŞ" ı daire içine alınız. Lütfen soruların hepsini cevaplandırınız.		
1. Bana bir hastalık bulaşır korkusuyla herkesin kullandığı telefonları kullanmaktan kaçınıyorum.	DOĞRU	YANLIŞ
2. Sık sık hoşla gitmeyen şeyler düşünür, onları zihnimden uzaklaştırmakta güçlük çekerim.	DOĞRU	YANLIŞ
3. Dürüstlüğe her şeyden çok önem veririm.	DOĞRU	YANLIŞ
4. İşleri zamanında bitiremediğim için çoğu kez geç kalırım.	DOĞRU	YANLIŞ
5. Bir hayvana dokununca hastalık bulaşır diye kaygılanırım.	DOĞRU	YANLIŞ
6. Sık sık hava gazını, su musluklarını ve kapıları birkaç kez kontrol ederim.	DOĞRU	YANLIŞ
7. Değişmez kurallarım vardır.	DOĞRU	YANLIŞ
8. Aklıma takılan nahoş düşünceler hemen her gün beni rahatsız eder.	DOĞRU	YANLIŞ
9. Kaza ile bir başkasına çarptığımda rahatsız olurum.	DOĞRU	YANLIŞ
10. Her gün yaptığım basit günlük işlerden bile emin olamam.	DOĞRU	YANLIŞ
11. Çocukken annem ve babam da beni fazla sıkmazlardı.	DOĞRU	YANLIŞ
12. Bazı şeyleri tekrar tekrar yaptığım için işimde geri kaldığım oluyor.	DOĞRU	YANLIŞ
13. Çok fazla sabun kullanıyorum.	DOĞRU	YANLIŞ
14. Bana göre bazı sayılar son derece uğursuzdur.	DOĞRU	YANLIŞ
15. Mektupları postalamadan önce onları tekrar tekrar kontrol ederim.	DOĞRU	YANLIŞ
16. Sabahları giyinmek için uzun zaman harcarım.	DOĞRU	YANLIŞ
17. Temizliğe aşırı düşkünüm.	DOĞRU	YANLIŞ
18. Ayrıntılara gereğinden fazla dikkat ederim.	DOĞRU	YANLIŞ
19. Pis tuvaletlere giremem.	DOĞRU	YANLIŞ
20. Esas sorunum bazı şeyleri tekrar tekrar kontrol etmemdir.	DOĞRU	YANLIŞ
21. Mikrop kapmaktan ve hastalanmaktan korkar ve kaygılanırım.	DOĞRU	YANLIŞ
22. Bazı şeyleri birden fazla kontrol ederim.	DOĞRU	YANLIŞ
23. Günlük işlerimi belirli bir programa göre yaparım.	DOĞRU	YANLIŞ
24. Paraya dokunduktan sonra ellerimi kirli hissedirim.	DOĞRU	YANLIŞ
25. Alıştığım işi yaparken bile kaç kere yaptığımı ayarım.	DOĞRU	YANLIŞ
26. Sabahları elimi yüzümü yıkamak çok zamanımı alır.	DOĞRU	YANLIŞ
27. Çok miktarda mikrop öldürücü ilaç kullanırım.	DOĞRU	YANLIŞ
28. Her gün bazı şeyleri tekrar tekrar kontrol etmek bana zaman kaybettirir.	DOĞRU	YANLIŞ
29. Geceleri giyeceklerimi katlayıp asmak uzun zamanımı alır.	DOĞRU	YANLIŞ
30. Dikkatle yaptığım bir işin bile tam doğru olup olmadığına emin olamam.	DOĞRU	YANLIŞ
31. Kendimi toparlayamadığım için günler, haftalar, hatta aylarca hiçbir şeye el sürmediğim olur.	DOĞRU	YANLIŞ
32. En büyük mücadelelerimi kendimle yaparım.	DOĞRU	YANLIŞ
33. Çoğu zaman büyük bir hata ya da kötülük yaptığım duygusuna kapılırım.	DOĞRU	YANLIŞ
34. Sık sık kendime bir şeyleri dert edinirim.	DOĞRU	YANLIŞ
35. Önemsiz ufak şeylerde bile karar verip işe girişmeden önce durup düşünürüm.	DOĞRU	YANLIŞ
36. Reklamlardaki ampuller gibi önemsiz şeyleri sayma alışkanlığım vardır.	DOĞRU	YANLIŞ
37. Bazen önemsiz düşünceler aklıma takılır ve beni günlerce rahatsız eder.	DOĞRU	YANLIŞ

Ek. 6 Ölçek İzni**fatma gül cirhinlioğlu <fgcirhinlioglu@gmail.com>**22 Haz 2018
Cum 21:53

Alıcı: ben

Sevgili Asmen ,

Dini Yönelim Ölçeğini çalışmalarınızda kullanabilirsiniz.

--

Prof. Dr. Fatma Gül Cirhinlioğlu,
Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü, Sivas.Tel:0346-2191010-4330 e-
mail:fgcirhinlioglu@gmail.comProf. Fatma Gül Cirhinlioğlu,
University of Cumhuriyet, Faculty of Letters,
Department of Psychology, Sivas-Turkey. Tel: +90346-2191010-ext:4330 e-
Mail:fgcirhin@gmail.com**asmen y. bozkurt <asmeny.bozkurt@gmail.com>****Prof. Dr. Nese EROL <profdrnese.erol@gmail.com>**12 Tem 2018
Per 13:56

Alıcı: ben

Sevgili Asmen Y Bozkurt,

" alışmanızda **Maudsley** Obsesif Kompulsif Soru
Listesini kullanabilirsiniz.

Basari dileklerimle

Prof. Dr. Nese Erol

ÖZGEÇMİŞ

ASMEN YESTER BOZKURT

E-posta: asmeny.bozkurt@gmail.com

Tel:05467377754

Derece Alan Üniversite Yılı

Lisans Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Bölümü / Ana okulu Öğretmenliği
Selçuk Üniversitesi 2005

Y. Lisans Klinik Psikoloji Yakın Doğu Üniversitesi 2019

2007- 2011 Positive Psychotherapy (Temel eğitim ve Master)

WAPP(World Association of Positive Psychotherapy) Dünya PP Birliği

Ekim 2010 5. Dünya Pozitif Psikoterapi Kongresi İstanbul

2006- 2008 ÖZEL HİLAL KARADENİZ ÖZEL EĞİTİM VE

RAHABİLİTASYON MERKEZİ – İstanbul (Eğitimci)

2008- 2009 Özel Sevgi İlgilili İştme ve Ses Bozuklukları Özel Eğitim ve
Psikolojik Danışma Hizmetleri- İstanbul (Eğitimci ve Aile Danışmanlığı)

2009- 2019 iÇ GÖZLEM PSİKİYATRİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA
MERKEZİ –İstanbul (Psikoterapist, Eğitimci, Testör, Süpervizör)

2012- Ruh sağlığı koruyucu ve önleyici psikoterapi derneği
Kurucu başkanı

2014-İstanbul Psikoterapi Derneği

Kurucu ve Başkan

Genel Kurul Başkanı

2010 dan beri psikometri eğitimleri vermektir.

2008 - 2009 test eğitimleri ve sertifikaları: Psikolojik Testler Derneği

Çocuk ve yetişkin objektif testleri

Çocuk, Ergen, Yetişkin, projektif Testleri

Çocuk, Ergen, Yetişkin, Yaşlı, dikkat, algı ve hafıza testleri

Oyun Terapisi

2010- EĞİTİMCİ-TESTÖR-SÜPERVİZÖR

WISC-R

WIPPF

Denver

A.G.T.E.

MMPI

Rorschach

C.A.T

Louisa duss
Bender geştalt
Bender geştalt II
Catell 2A
Catell 3A
Gudinnaf (good enuogh)harris(pskometrik açıdan veya zeka-algıı)
Draw A Person
Gessell Gelişim Testi
Frostik Grsel Algı Testi
Metropolitan Okul Olgunluğu Testi
Peabody Resim- Kelime Testi(konuşma bozukluğu)
Kent -egy
Kelime Tamamlama Testi(ben kimim?)
Bir Aile iz Testi
Oyun Terapisi
Mini Mental Test
Benton Grsel Algı Testi
Popteus Labirentleri

İNTİHAL RAPORU

ASMEN BOZKURT TEZ

ORJİNALLİK RAPORU

% 14	% 9	% 3	% 14
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Suleyman Demirel University Öğrenci Ödevi	% 3
2	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 3
3	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	% 2
4	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 1
5	toad.halileksi.net İnternet Kaynağı	% 1
6	Submitted to Ankara University Öğrenci Ödevi	% 1
7	www.sos-con.com İnternet Kaynağı	% 1
8	DEMET, M. Murat, DEVECİ, Artuner, DENİZ, Filiz, TAŞKIN, E. Oryal, ŞİMŞEK, Emine and YURTSEVER, Fatma. "Obsesif-kompulsif	% 1

ETİK KURUL ONAYI

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

11.07.2019

Sayın Asmen Yester Bozkurt

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2018/283 proje numaralı ve **“Üniversite Öğrencilerinde Sosyodemografik Değişkenler,Obsesif-Kompulsif Belirtiler İle Dini Yönelim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol
Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.